

TES-İŞ

Türkiye Enerji, Su ve Gaz İşçileri Sendikası Kasım 2006

**Sosyal Güvenlik
Sorunları**

TES-İŞ SENDİKASI

8. OLAĞAN GENEL KURULU

22 - 23 - 24 Aralık 2006 Ankara

← [B A Ş Y A Z I] →

TES-İŞ Genel Kurulu ve Ecevit

TES-İŞ, 8'nci Olağan Genel Kurulu'nu 22-23-24 Aralık tarihlerinde toplama kararı almıştır. Şube genel kurullarıyla kendini yenileyen TES-İŞ, genel merkez genel kurulunda alacağı derin nefesle, tazelenmiş olarak kolları sıvayacak ve bu güne kadar yapamadıklarını ya da eksik bıraktıklarını gerçekleştirmek için taptaze bir enerjiyle harekete geçecektir. Genel Kurulumuzun ülkemize, TÜRK-İŞ'e ve sendikamıza hayırlı olmasını diliyorum.

Ve işçi hareketi olarak çok şey borçlu olduğumuz eski başbakanlarımızdan büyük devlet ve siyaset adamı, Kıbrıs fatihi Bülent Ecevit'i tam da bu noktada anmak istiyorum.

Sayın Ecevit, işçilerin dostuydu. Dostu olduğu içindir ki, çalışanları ilgilendiren diğer yasaların yanı sıra, Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası ile Sendikalar Yasası onun Çalışma Bakanlığı döneminde çıkarıldı.

İşçi ve işveren arasındaki diyalog kültürünün temeli, onun Başbakanlığı döneminde kurulan "toplumsal uzlaşma" masalarında atıldı. Tıpkı, üyelerimiz de dahil, kamudaki geçici işçilerin yıllarca devam eden kadro sorununun onun Başbakanlığı döneminde çözüldüğü gibi, tıpkı ANAP'ın bütün engellemelerine karşın Başkanı olduğu koalisyon hükûmetinde iş güvencesinin onun kararlı desteği ile yasalaşması gibi.

Her insanın hayatı doğrularla ve yanlışlarla doludur. Bülent Ecevit hakkında da bu anlamda çok şey söylenebilir.

Ama bizim pencereimizden, yani işçi, emekçi penceresinden bakıldığında, Ecevit, yaptıklarıyla ve duyarlılıklarıyla baş tacımızdır.

Allah rahmet eylesin, toprağı bol olsun.

Mustafa Kumlu
Genel Başkan

TES-İŞ 8. OLAĞAN GENEL KURULUNA DOĞRU

TES-İŞ Edirne, Antalya, İstanbul 3, Samsun, Ankara 1, Kütahya, İzmir 2, Erzurum, Adana 1, Eskişehir, Zonguldak, Isparta, Soma, Trabzon, Diyarbakır 1, Ankara 2, Bursa, Balıkesir, İzmir 1 Nolu şubelerin genel kurulları yapıldı. Böylece şube genel kurulları tamamlandı. TES-İŞ 8. Olağan Genel Kurulu 22-23-24 Aralık tarihlerinde yapılacaktır.

TES-İŞ Edirne, Antalya, İstanbul 3, Samsun, Ankara 1, Kütahya, İzmir 2, Erzurum, Adana 1, Eskişehir, Zonguldak, Isparta, Soma, Trabzon, Diyarbakır 1, Ankara 2, Bursa, Balıkesir, İzmir 1 Nolu şubelerin genel kurulları da yapıldı. Böylece şube genel kurulları tamamlandı. Şimdi sıra Genel Merkez Genel Kurulunda. TES-İŞ 8. Olağan Genel Kurulu 22-23-24 Aralık tarihlerinde yapılacaktır.

Genel Başkan Mustafa Kumlu, şube genel kurullarında yurt, dünya, enerji sektörü ve çalışma hayatının temel sorunlarıyla ilgili önemli açıklamalar yaptı. Genel Kurullara, TES-İŞ Genel Başkan Yardımcısı M. Murat Aytemiz, Genel Sekreter Mustafa Şahin, Genel Mali Sekreter H. Tahsin Zengin, Genel Araştırma ve Mevzuat Sekreteri Mehmet Özyılmaz, Genel Teşkilâtlandırma Sekreteri Esat Durmuş ve Genel Eğitim Sekreteri Bayram Eren de katıldı.

17 Haziranda gerçekleştirilen Edirne Şube 8. Olağan Genel Kurulunda, Şube Başkanlığına Adnan Bayraktar yeniden seçildi. Divan Başkanlığını Genel Başkan Mustafa Kumlu'nun yaptığı Genel Kurulda, Divan Başkan Yardımcılıklarını Genel Başkan Yardımcısı M. Murat Aytemiz ve Genel Mali Sekreter H. Tahsin Zengin, Kâtip Üyeliklerini de delegelerden Gülay Demirkan ve Aysel Ayan yaptı.

Hacı Mevlüt Ünal, 1 Temmuzda yapılan Antalya Şube 8. Olağan Genel Kurulunda Şube Başkanlığına yeniden seçildi. Genel Kurulun Divan Başkanlığını Genel Başkan Mustafa Kumlu, Divan Başkan Yardımcılıklarını Genel Araştırma ve Mevzuat Sekreteri Meh-

met Özyılmaz ve Genel Teşkilâtlandırma Sekreteri Esat Durmuş, Kâtip Üyelikleri de Feride Seval Genç ve Ayşegül Atlı yaptı.

İstanbul 3 Nolu Şube 4. Olağan Genel Kurulunda Hüseyin Ozil, Şube Başkanlığına yeniden seçildi. 2 Temmuzda yapılan Genel Kurulun Divan Başkanlığını Genel Başkan Mustafa Kumlu, Divan Başkan Yardımcılıklarını Genel Başkan Yardımcısı M. Murat Aytemiz ve Genel Mali Sekreter H. Tahsin Zengin, Kâtip Üyeliklerini de Muhammet Bayram ve Muzaffer Bayrak yaptı.

Samsun Şube 8. Olağan Genel Kurulu 8 Temmuzda gerçekleştirildi. Genel Kurulda, Şube Başkanlığına İrfan Ünlü seçildi. Genel Kurulun Divan Başkanlığını Genel Başkan Mustafa Kumlu, Divan Başkan Yardımcılıklarını Genel Sekreter Mustafa Şahin ve Genel Mali Sekreter H. Tahsin Zengin, Kâtip üyeliklerini de delegelerden Bülent Tezgel ve Emin Aydın yaptı.

9 Temmuzda yapılan Ankara 1 Nolu Şube Genel Kurulunda Dural Karakoç, Şube Başkanlığına yeniden seçildi. Genel Kurulun Divan Başkanlığını Genel Başkan Mustafa Kumlu, Divan Başkan Yardımcılıklarını Genel Başkan Y. M. Murat Aytemiz ve Genel Araştırma ve Mevzuat Sekreteri Mehmet Özyılmaz, Kâtip üyeliklerini de delegelerden Nurcan Çakır ve Muhammet Yalçın yaptı.

Kütahya Şube 8. Olağan Genel Kurulu 15 Temmuzda gerçekleştirildi. Genel Kurulda Eşref Erden Şube Başkanlığına yeniden seçildi. Genel Kurulun Divan Başkanlığını Genel Başkan Mustafa Kumlu, Divan Başkan Yardım-

cılıklarını Genel Başkan Yardımcısı M. Murat Aytemiz ve Genel Mali Sekreter Hasan Tahsin Zengin, Kâtip Üyeliklerini de Mehmet Karadere ve Necdet Gü-

rel yaptı.

16 Temmuz 2006'da yapılan İzmir 2 Nolu Şube Genel Kurulunda Şube Başkanlığına Hüseyin İnal tekrar seçildi. Divan Başkanlığını Genel Başkan Mustafa Kumlu'nun yaptığı Genel Kurulda, Divan Başkan Yardımcılıklarını Genel Sekreter Mustafa Şahin ve Genel Mali Sekreter Hasan Tahsin Zengin, Kâtip üyelikleri de Fahrettin Demir ile Nil Yeter Güner yaptı.

İsmail Bingöl, 23 Temmuzda yapılan

Erzurum Şube 8. Olağan Genel Kurulda Şube Başkanlığına tekrar seçildi. Genel Kurulun Divan Başkanlığını Genel Başkan Mustafa Kumlu, Divan Başkan Yardımcılıklarını Genel Mali Sekreter Hasan Tahsin Zengin ve Genel Araştırma ve Mevzuat Sekreteri Mehmet Özyılmaz, Kâtip Üyeliklerini de Şahin Zini ve İrfan Mızrak yaptı.

Adana 1 Nolu Şube 8. Olağan Genel Kurulu 29 Temmuzda gerçekleştirildi. Mustafa Ögüt'ün Şube Başkanlığına tekrar seçildiği Genel Kurulun Divan

Başkanlığını Genel Başkan Mustafa Kumlu yaptı. Divan Başkan Yardımcılıklarına Genel Başkan Yardımcısı M. Murat Aytemiz ile Genel Sekreter Mustafa Şahin, Kâtip Üyeliklere de Mustafa Tatar ve Bahadır Toker getirildi.

5 Ağustosta gerçekleştirilen Eskişehir Şube 8. Olağan Genel Kurulunda, Ünal Dar yeniden Şube Başkanlığına seçildi. Genel Kurulun Divan Başkanlığına Genel Başkan Mustafa Kumlu, Divan Başkan Yardımcılıklarına Genel Başkan M. Murat Aytemiz ve Genel Araştırma

EDİRNE ŞUBE YÖNETİM KURULU

Şube Başkanı:	Adnan Bayraktar
Şube Sekreteri:	Mümin Atız
Şube Mali Sekreteri:	Emin Ada
Şube Teşk. Sekreteri:	Muzaffer Küllü
Şube Eğitim Sekreteri:	Seyrani Terzioğlu

ANTALYA ŞUBE YÖNETİM KURULU

Şube Başkanı:	Hacı Mevlüt Ünal
Şube Sekreteri:	Eşref Demiral
Şube Mali Sekreteri:	Kadir Kır
Şube Teşk. Sekreteri:	Bayram Burunsuz
Şube Eğitim Sekreteri:	Abdullah Kayser

İSTANBUL 3 NOLU ŞUBE YÖNETİM KURULU

Şube Başkanı:	Hüseyin Ozil
Şube Sekreteri:	Hasan Ağırman
Şube Mali Sekreteri:	Hüseyin Polat
Şube Teşk. Sekreteri:	M. Faik Aksoy
Şube Eğitim Sekreteri:	Recep Demirci

SAMSUN ŞUBE YÖNETİM KURULU

Şube Başkanı:	İrfan Ünlü
Şube Sekreteri:	Şaban İnan
Şube Mali Sekreteri:	Suat Uçak
Şube Teşk. Sekreteri:	Salih Öksüzler
Şube Eğitim Sekreteri:	Nakif Yılmaz

ANKARA 1 NOLU ŞUBE YÖNETİM KURULU

Şube Başkanı:	Dural Karakoç
Şube Sekreteri:	Şefik Doğan
Şube Mali Sekreteri:	Orhan Candan
Şube Teşk. Sekreteri:	Alp Arslan
Şube Eğitim Sekreteri:	Arif Koç

KÜTAHYA ŞUBE YÖNETİM KURULU

Şube Başkanı:	Eşref Erden
Şube Sekreteri:	Ramazan İlhan
Şube Mali Sekreteri:	Mehmet Tavalı
Şube Teşk. Sekreteri:	Mustafa Memiş
Şube Eğitim Sekreteri:	Ü. Mehmet Altınçekiç

İZMİR 2 NOLU ŞUBE YÖNETİM KURULU

Şube Başkanı:	Hüseyin İnal
Şube Sekreteri:	Engin Güldük
Şube Mali Sekreteri:	Sebahattin Yeşiltepe
Şube Teşk. Sekreteri:	Mahmut Akköse
Şube Eğitim Sekreteri:	Ercan Kılıç

ve Mevzuat Sekreteri Mehmet Özyılmaz, Kâtip Üyeliklere de Hakkı Tuna ve Barboros Işıksoy getirildi.

Zonguldak Şube 8. Olağan Genel Kurulu 12 Ağustosta yapıldı. Genel Kurulda Şube Başkanlığına Ahmet Hasanefendioğlu seçildi. Genel Sekreter Mustafa Şahin'in Divan Başkanlığını yaptığı Genel Kurulda, Genel Eğitim Sekreteri Bayram Eren ile Adapazarı Şube Başkanı Sedat Çokol Divan Başkan Yardımcılıklarına getirildi. Kâtip Üyelikleri Cengiz Küçükkaya ve Altan Şanlı yaptı.

Mustafa Kaya, 26 Ağustosta yapılan Isparta Şube 8. Olağan Genel Kurulunda yeniden Şube Başkanlığına seçildi. Genel Kurulun Divan Başkanlığını Genel Başkan Yardımcısı M. Murat Aytemiz, Divan Başkan Yardımcılıklarını Genel Sekreter Mustafa Şahin ve Genel Eğitim Sekreteri Bayram Eren yaptı. Kezban Bakırcı ile Rıdvan Ayaz ise Kâtip Üyeliklere seçildi.

2 Eylülde yapılan Soma Şube 8. Olağan Genel Kurulunda C. Tayyar Güzel Şube Başkanlığına tekrar seçildi. Genel Kurulun Divan Başkanlığını Genel Sekreter Mustafa Şahin yaptı. Genel Araştırma ve Mevzuat Sekreteri Mehmet Özyılmaz ile Balıkesir Şube Başkanı Ferudun Yükselir Divan Başkan Yardımcılıklarına getildi. Kâtip üyeler ise, Seyhan Yılmaz ile Nedin Topaç'tı.

Trabzon Şube 8. Olağan Genel Kurulu, 9 Eylül 2006'da gerçekleştirildi. Cengizhan Gündoğdu, Genel Kurulda Şube Başkanlığına yeniden seçildi. Divan Başkanlığını Genel Başkan Mustafa Kumlu'nun yaptığı Genel Kurulda, Genel Sekreter Mustafa Şahin ile Genel Mali Sekreter Hasan Tahsin Zengin Divan Başkan Yardımcılıklarına, Yalçın Özer ile Fethi Hacıhasanoğlu da Kâtip Üyeliklere getirildi.

10 Eylülde yapılan Diyarbakır 1 Nolu Şube 8. Olağan Genel Kurulunda Ali Öncü Şube Başkanlığına tekrar seçildi. Genel Başkan Yardımcısı M. Murat Aytemiz Divan Başkanlığını, Genel

Araştırma ve Mevzuat Sekreteri Mehmet Özyılmaz ve Şanlıurfa Şube Başkanı Ramazan Düzme de Genel Başkan Yardımcılıklarını yaptı. Azat Sarı ile Erdal Erde de Kâtip üyeliklere seçildi.

Ankara 2 Nolu Şube'nin 10 Eylülde yapılan 8. Olağan Genel Kurulunda Şube Başkanlığına Mehmet Kılınç seçildi. Genel kurulun Divan Başkanlığını Genel Başkan Mustafa Kumlu yaptı. Genel Eğitim Sekreteri Bayram Eren ile Erzurum Şube Başkanı İsmail Bingöl'ün Divan Başkan Yardımcılıklarını yaptığı Genel Kurulda Nebiye Özsoy ile Halil Öztürk de Kâtip Üyeliklere getirildi.

Bursa Şube 8. Olağan Genel Kurulu 16 Eylülde gerçekleştirildi. Necati İçöz Şube Başkanlığına seçildi. Genel Kurulun Divan Başkanlığını Genel Başkan Mustafa Kumlu, Divan Başkan Yardımcılıklarını Genel Sekreter Mustafa Şahin ile Genel Mali Sekreter Hasan Tahsin Zengin, Kâtip Üyeliklerini de Metin Savut ile Ömer Şen yaptı.

Ferudun Yükselir, Balıkesir Şube'nin 17 Eylülde yapılan 8. Olağan Genel Kurulunda Şube Başkanlığına yeniden seçildi. Genel Başkan Mustafa Kumlu, Genel Kurulun Divan Başkanlığını yaptı. Genel Sekreter Mustafa Şahin ile Genel Eğitim Sekreteri Bayram Eren'in Divan Başkan Yardımcılıklarını yaptığı Genel Kurulda Nilgün Çakır ve Çiğdem Karaca Kâtip Üyeliklere seçildi.

İzmir 1 Nolu Şube 8. Olağan Genel Kurulu 17 Eylül 2006'de gerçekleştirildi. Seydi Önder, Şube Başkanlığına seçildi. Genel Başkan Mustafa Kumlu Genel Kurulun Divan Başkanlığını yaptı. Genel Mali Sekreter Hasan Tahsin Zengin ile Genel Araştırma ve Mevzuat Sekreteri Mehmet Özyılmaz Divan Başkan Yardımcılıklarına, Safiye Gamze Akçay ile Ergül Aykal da Kâtip üyeliklere getirildi.

Kumlu'nun Konuşmaları

Genel Başkan Mustafa Kumlu, genel kurullarda yaptığı konuşmalarda

yurdun, dünyanın, çalışma hayatının ve enerji sektörünün sorunları üzerinde durdu. Kumlu, TES-İŞ şube genel kurullarının sendikal demokrasinin sinirlilmesi anlamında çok olumlu göstergelere sahip olduğunu vurguladı. Genel Başkan Kumlu, konuşmalarında, özetle şu görüşlere yer verdi:

Genel Merkez Genel Kuruluna Doğru: Şube Genel Kurullarımızın tamamlanmasının ardından, inşallah yılbaşından önce TES-İŞ Genel Kurulunu gerçekleştirip, yeni yıla yenilenmiş ve tazelenmiş bir TES-İŞ ile gireceğiz.

TES-İŞ Demokrasiyi Sindirmişti: Değerli arkadaşlarım, iki genel kurulun çakışması nedeniyle bir iki genel kurul hariç kongrelerimizin hemen hemen hepsinde yer aldım. Bazı şubelerimizde gerek şube başkanlığı, gerekse yönetim kurulu üyeliği anlamında değişiklikler oldu. Ama ister aynı yönetim yeniden seçilsin, isterse değişsin, tüm genel kurullarımızda gözlediğim, TES-İŞ'in demokratik işleyişin tüm kurallarını benimsemiş ve sindirmiş olduğudur. Şubelerimizdeki hizmet yarışı son derece uygar ve seviyeli bir şekilde gerçekleşmiş, seçimlerin ardından, kazanan ve kaybeden ekipler kucaklaşmayı başarabilmiştir. Bu sendikamız açısından son derece memnunk vericidir. Şu bilinmelidir ki, demokrasiyi ne kadar çok içimize sindirebilirsek sendikamız da o kadar güçlü olacaktır. Çünkü demokrasi değişim demektir, canlılık demektir, yenilenme demektir. Bilirsiniz, işleyen demir ısıldır. İşte demokrasi bizi işleyen ve dolayısıyla parlamamızı beraberinde getiren en önemli faktördür.

Sendikacılık Yaralarını Saramadı: Sendikacılık 12 Eylül Askerî Müdahaleyle aldığı yaraları henüz sarmayı başaramamıştır. Tırpanlanan haklarımızı geri almak bir yana, yıllardır önümüze bir duvar gibi dikilen sendikalaşma önündeki engeller, özelleştirmeler, erken emeklilik uygulamaları sendikacılığın gücünü yıldan yıla zayıflatmıştır. Sendikalar, geçen yıllar içinde elbette

hakları geri alma mücadelesi vermiştir. Ancak bu mücadele bugün 12 Eylül öncesi sahip olduğumuz haklara kavuşabilmemiz için yeterli olamamıştır.

Hep Mücadeleyle Kazandık: Biliyorsunuz, yıllarca 12 Eylül döneminde dondurulan ücretlerimizi günün şartlarına uydurma mücadelesi verdik. Bu mücadeleyi verebilmek için de sokaklara döküldük, yaptığımız eylemlerle 12 Eylül yasalarını fiilen deldik. Bu gerçekten zorlu ve kararlı bir mücadeleydi ve ücretlerimizde kayıplarımızı telâfi açısından son derece olumlu sonuçlar da verdi. Ve bizler eğer bugün herkesin imreneceği bir ücretlilik düzeyine sahipsek, bu tamamiyle verdiğimiz mücadelenin, taleplerimizi kararlılıkla dile getirebilmenin bir ürünü oldu. Bu arada toplu pazarlık gücü bulunmayan memurlar ücret anlamında bizlerin gerisinde kaldı ve biliyorsunuz yıllarca hükümetler memur ücretlerini yükselteceği yerde, işçi ücretlerini dondurmaya çalıştı.

Demokratikleşme Seviyesinin Göstergeleri: İşte bu tür yaklaşımlar, aslında ülkemizde var olan demokrasi anlayışının, daha doğrusu ülkemizde var olan demokratikleşme seviyesinin bir ifadesi sayılmalıdır. Çünkü demokrasiler aslında o ülkede yaşayan geniş halk kitleleri için vardır ve hükümetlerin temel amacı da o kitlelerin çıkarlarını toplumun sahip olduğu tüm değerleri seferber ederek korumaktır. Bir ülkede geniş halk yığınlarının sahip olduğu maddi ve manevî hakların genişliği ya da darlığı, esasen o ülkenin demokratikleşme seviyesinin de bir göstergesidir.

İşçiler Yoksulluk, Memurlar Açlık Sınırında: Gelin hep beraber, ülkemizin demokratikleşme seviyesine bir göz atalım... Önce bizlerin durumu ile başlayalım. Ücretlerimiz, toplumun diğer kesimlerine göre yüksek, ama TÜRK-İŞ'in belirlediği yoksulluk sınırının içinde. Çünkü yoksulluk sınırı bin 869 YTL. Memurlara bakalım... Ortalama memur maaşı 700 lira. Hükümet yüzde

ERZURUM ŞUBE YÖNETİM KURULU

Şube Başkanı:	İsmail Bingöl
Şube Sekreteri:	Şadi Toraman
Şube Mali Sekreteri:	Muharrem Demircan
Şube Teşk. Sekreteri:	İsmail Arslan
Şube Eğitim Sekreteri:	Necmettin Turhan

ADANA 1 NOLU ŞUBE YÖNETİM KURULU

Şube Başkanı:	Mustafa Ögüt
Şube Sekreteri:	Osman Güngör
Şube Mali Sekreteri:	Fahri Metin
Şube Teşk. Sekreteri:	Muharrem Akkaya
Şube Eğitim Sekreteri:	Fatih Aydın Kayhan

ESKİŞEHİR ŞUBE YÖNETİM KURULU

Şube Başkanı:	Ünal Dar
Şube Sekreteri:	Nebil Fındıklı
Şube Mali Sekreteri:	Ali Kart
Şube Teşk. Sekreteri:	Sabri Dural
Şube Eğitim Sekreteri:	Eyüp Sabri Tiftikçi

ZONGULDAK ŞUBE YÖNETİM KURULU

Şube Başkanı:	Ahmet Hasanefendioğlu
Şube Sekreteri:	Mehmet Baş
Şube Mali Sekreteri:	Burhan Göktaş
Şube Teşk. Sekreteri:	Raşit Koçoğlu
Şube Eğitim Sekreteri:	Murat Saraçbaşı

ISPARTA ŞUBE YÖNETİM KURULU

Şube Başkanı:	Mustafa Kaya
Şube Sekreteri:	Yakup Yalçın
Şube Mali Sekreteri:	Ahmet Karahan
Şube Teşk. Sekreteri:	Yaşar Çankaya
Şube Eğitim Sekreteri:	Kazım Çelik

SOMA ŞUBE YÖNETİM KURULU

Şube Başkanı:	C. Tayyar Güzel
Şube Sekreteri:	Atila Akarsu
Şube Mali Sekreteri:	Bedri Demiraslan
Şube Teşk. Sekreteri:	Kamuran Yüce
Şube Eğitim Sekreteri:	Ahmet Yaman

TRABZON ŞUBE YÖNETİM KURULU

Şube Başkanı:	Cengizhan Gündoğdu
Şube Sekreteri:	Yılmaz Kolbaş
Şube Mali Sekreteri:	Şükrü Kurt
Şube Teşk. Sekreteri:	Ayhan Saka
Şube Eğitim Sekreteri:	Münip Koç

4 verdi, uzlaştırma kurulu yüzde 6 dedi. Yani ister 4 olsun, ister 6, memur maaşında ciddi bir artış olmayacağı açık. Memurlar, yoksulluk sınırının altında. Yani açlık sınırında. Açlık sınırı ne? 574 lira. Asgarî ücreti biliyorsunuz. Çok düşük. Emekli maaşlarını biliyorsunuz. Çok düşük. Yani memurlar, emekliler, asgarî ücretliler, açlık sınırında yaşıyorlar, bizler yoksulluk sınırındayız.

Çiftçiler Kan Ağlıyor: Çiftçiler nasıl peki? Çiftçiler kan ağlıyor. Ellerindeki ürünü satamıyor. Fındık meselesinde yaşananları biliyorsunuz. Toprak Mah-

DIYARBAKIR 1 NOLU ŞUBE YÖNETİM KURULU

Şube Başkanı:	Ali Öncü
Şube Sekreteri:	Hasan Buluç
Şube Mali Sekreteri:	Ramazan Atan
Şube Teşk. Sekreteri:	Metin Özgan
Şube Eğitim Sekreteri:	Hüseyin Pınar

ANKARA 2 NOLU ŞUBE YÖNETİM KURULU

Şube Başkanı:	Mehmet Kılınç
Şube Sekreteri:	Recep Dursun
Şube Mali Sekreteri:	Metin Durdu
Şube Teşk. Sekreteri:	Haydar İş
Şube Eğitim Sekreteri:	Fatih Tülek

BURSA ŞUBE YÖNETİM KURULU

Şube Başkanı:	Necati İçöz
Şube Sekreteri:	Turgay Özler
Şube Mali Sekreteri:	Zafer Şengün
Şube Teşk. Sekreteri:	Fehmi Durak
Şube Eğitim Sekreteri:	Erol Alkan

BALIKESİR ŞUBE YÖNETİM KURULU

Şube Başkanı:	Ferudun Yükselir
Şube Sekreteri:	Necdet Özbay
Şube Mali Sekreteri:	Bekir Aydın
Şube Teşk. Sekreteri:	Sertip Kartal
Şube Eğitim Sekreteri:	Nazmi Tekin

İZMİR 1 NOLU ŞUBE YÖNETİM KURULU

Şube Başkanı:	Seydi Önder
Şube Sekreteri:	Hüdaî Terzi
Şube Mali Sekreteri:	Şakir Ölmez
Şube Teşk. Sekreteri:	İbrahim Saim
Şube Eğitim Sekreteri:	Turhan Neşeli

sulleri Ofisi fındığa en son 4 lira verdi ki, bunun fındık üreticisini bitirmek anlamına geldiği ifade ediliyor. İşsizlik ise her geçen gün daha da artıyor.

Demokrasimizin Sınırları: İşte bizim demokrasimizin sınırı bu değerli arkadaşlarım. Yoksulluğun, açlığın ve işsizliğin bu kadar yaygın olduğu ülkede, demokrasinin sınırları otomatikman daralır. Çünkü suç oranları artar. Suç oranları arttıkça polisiye tedbirler artırılır. Polisiye tedbirler arttıkça demokrasinin sınırları daralır. Bu böyle bir kısır döngüdür işte. Gün gelir, “açım” demek suç olur, gün gelir, “işim yok” demek suç olur...

Mühür Kimdeyse Süleyman Odur: Elbette, ev alma özgürlüğü, dünya turuna çıkma özgürlüğü, çocuğunu özel okullarda okutma özgürlüğü, lüks bir hayat sürme özgürlüğü vardır. Ama bunları kullanabilmek için de para lâzımdır. İşte bize lâyük görülen özgürlük, paramız kadar olanıdır. Bilirsiniz, mühür kimdeyse, Süleyman odur. Yani para kimdeyse güç de onundur, demokrası de.

Kaderimiz mi? Peki bu bizim kaderimiz midir? Bence değildir. Ülkemizde herkese yetecek kadar iş de vardır aş da. Sorun paylaşımdaki adaletsizliktir. Uygulanan politikaların toplumun büyük bir kesimine yansıyış biçimi yoksulluk ve açlıksa bunda bir yanlışlık olduğu ortadadır.

Çözüm? Çözüm elbette ki, bu gerçeklerin görülüp bu yoksulluk ve açlık üreten politikalarından vaz geçmektir. Çözüm, üretime, istihdama, yatırıma ağırlık veren politikalara yönelip, bu kısır döngüyü kırmaktır. Diyeceksiniz ki, IMF buna izin vermiyor. Ne yapıyor IMF? Bize borç veriyor. Bu borcu geri alabilmek için de sıkı para politikası dayatıyor, özelleştirmeleri dayatıyor. Kamu harcamalarının kısılmasını dayatıyor, sosyal devletin bitirilmesini istiyor. Sonuç ortada. Kamu kurum ve kuruluşları yok pahasına özelleştiriliyor, sigorta ve sağlık hizmetleri piyasa koşullarına terk

ediliyor, devlet koruyuculuğunu vatandaşın üzerinden çekiyor.

Toplum Mutsuz ve Huzursuz: Bilmem siz de farkında mısınız, toplumda genel olarak bir mutsuzluk, huzursuzluk hâkim. Sokaklarda dolaşırken, insan yüzlerine çok dikkat ederim ben. Sanki herkes kaygılı, herkes sıkıntılı. Sanki bir kıvılcım çakılsa, büyük bir infial gerçekleşecek ve herkes kendi derdini bağıra çağıra söylemeye başlayacak. Ki bu tür olaylar da yaşanıyor ülkemizde. Aile içi şiddetten tutun, maçlarda çıkan kavgalara, ya da bir mitingte, bir gösteride yaşanan karmaşadan, sokaktaki herhangi bir tartışmanın bıçaklı, sustalı kavgaya dönüşmesine kadar sanki içten içe bir öfke birikiyor. Sanki taşlar yerinden oynamış ve herkes bunun huzursuzluğunu yaşıyor. Sanki insanların ruhları yaralanmış. Yerleşik değerlerin çöktüğü ama yeni değerinin ne olduğunu bilemeyen insanların iki cami arasında binamaz kalmış hâli...

En Korkutucu Durum: Biliyor musunuz, beni en çok bu durum korkutuyor. Bir ülkenin ruhunu yaraladığınız zaman, ekonominin ve siyasetin bu yarayı iyileştirmesi çok zor oluyor. Her akşam televizyon ekranında dinlediğimiz kur, makas, çapa çıpa, Merkez Bankası formüllerinin ulaşamayacağı derinlikteki bir yara bu. Ve için için kanıyor. Devasa Kurumlarımız Elden Gidiyor: İyi kötü bir SSK'mız vardı. Ama yeni çıkarılan yasayla hastaneler kurumun elinden alındı, vatandaş ne yapacağını bilemez hâle geldi. Çünkü sağlık hizmeti artık paralı. Üstelik emeklilik de artık bir hayal. Bir de üstüne üstlük dedelerimizden kalma devasa kurumlarımız, tesislerimiz elden çıkarılıyor, satılıyor. Yerine konulan bir şey var mı? Yok. Sonuç? İşsizlik.

Özelleştirme Sırası Enerjide: Şimdi özelleştirme sırası enerji sektörüne geldi. Geçtiğimiz günlerde Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş'nin de içinde olduğu 3 bölgeyi, 11 ili kapsayan özelleştirme ilânı gazetelerde yer aldı. Güya, enerji

alanında özelleştirme yaparak, kayıp kaçağı önleyecekler, enerji fiyatlarının düşürülmesini sağlayacaklar, şart koştukları yeni yatırımlarla da sektörü ihya edecekler.

Oysa bunun böyle olamayacağını kendileri de biliyor. Bizzat Başbakanın enerjide özelleştirmelere ilişkin kaygılarını dile getirdiği açıklamaları var. Sayın Başbakan, enerjide özelleştirme isteyen işverenlere seslenirken, enerjinin özelleştirme ile ucuzlayamayacağını çünkü pahalılığın denenin doğalgaza bağımlılıktan kaynaklandığını söyledi. Ve hatta dedi ki Sayın Başbakan, "Enerji özelleştiğinde daha çok ağlayacaksınız." Evet... ne yapılıyorsa biline biline yapıyor.

Enerji Savaşları: Biliyorsunuz, yani başımızda süren savaş, Amerika'nın Orta Doğunun enerji kaynaklarına hâkim olma savaşı. Afganistan, Irak bu nedenle işgal edildi, İsrail'in Lübnan ve Filistin'e yaptığı saldırı da bu çerçevede değerlendirildi. Yani enerji çağımızın en önemli meselesidir. Hâl böyleyken elimizdeki dağıtım ve üretim şirketlerini özelleştirmek, bu alanı aynı zamanda yabancı sermayeye de terk etmek anlamına gelecektir. Çünkü rakamlar büyüktür ve Türk şirketleri ancak yabancı ortakla ihalelere girebilecektir.

1 Temmuz Dersleri: Ayrıca 1 Temmuz günü otoprodüktör şirketlerin daha fazla kâr için yaptığı şalter indirme eylemi unutulmamalıdır. Özel sektör doğası gereği sadece kârını düşünür. Yani özel sektör için memleket karanlıkta kalmış, halk mağdur olmuş hiç önemli olmaz. Ve zaten bu durumu bize 1 Temmuz eylemi gayet net göstermiştir. Şimdi değerli arkadaşlarım, üç prodüktör şirket memlekete bunu yapabiliyorsa, enerjinin tümü özel sektör elinde olduğunda bu memleketin başına gelebilecekleri düşünebiliyor musunuz?

Enerjide Yönetim Krizi: Devlet zaten enerji alanında herkesle problem yaşamaktadır. Hükûmet enerji alanını zaten yönetememektedir. Sayın bakan

da söylemiştir, ülkemizde enerjide arz problemi yoktur... Ne vardır peki? Demin de söylediğim gibi yönetim krizi vardır. Bu da bir karmaşayı, kaosu beraberinde getirmektedir. Enerjide özelleştirmeler bu süreci daha da karmaşık ve içinden çıkılmaz hâle getirecektir. Biz diyoruz ki, ilânlar da verildi ama... Gelin bu işten vaz geçin Sayın Başbakan. Biraz araştırın bakan, inanın ülkemiz için doğru olan bu.

Bir Dönem Geride Kalıyor: Değerli delegeler, TES-İŞ olarak bir genel kurul dönemini daha geride bırakmak üzereyiz. Sizler, üyelerimiz, temsilcilerimiz, delegelerimiz ve nihayet şube yöneticilerimiz olarak teşkilâtımızın dirliği ve birliği için elinizden geleni yaptınız. Şahsım ve yönetim kurulum adına teşekkür ederim. Bizler de genel merkez yöneticileri olarak teşkilâtımız için elimizden geleni yapmaya çalıştık. Sendikamızı iyi ve adil yönetmeye çalıştık. Elbette hatalarımız, eksikliklerimiz olmuştur. Ama ben sizlere her seslendiğimde, bizleri eleştirmenizi rica ettim. Aklınızdan ne geçiyorsa söylemenizi istedim. Bugün yine aynı talebimi tekrarlıyorum. Yaptığımız iyi şeyler sizlerin hanesindedir. İyi olan ne yaptıysak sizlerin sayesinde. Eksikler ve yanlışlar ise bizlerin hanesindedir. Düzeltmek, tekrarlanmamak, geride bırakılmak üzere... Ki çoğunuz bilirsiniz, TES-İŞ 40 yılı aşkın geçmişinde ne zorlu yollardan geçmiş, ne badireler atlattı. TES-İŞ eğer bu günlere gelebilirdiye, bunun en önemli nedeni, yapılan hatalardan ders çıkarabilmesidir.

Yolumuz Uzun: Sendikamızın yolu uzun. Bizler gideriz, başkaları gelir, TES-İŞ yoluna devam eder. Önemli olan TES-İŞ'in bir kurum olarak her zaman başının dik alınının ak olabilmesidir. Ki TES-İŞ'in sahibi olan sizlerin, TES-İŞ üyelerinin, bunu bu güne kadar olduğu gibi bu günden sonra da en iyi şekilde yapacağından en ufak bir kuş-kum yoktur.

Aytemiz'in Konuşmaları

Genel Başkan Yardımcısı M. Murat Aytemiz, Divan Başkanlığını yaptığı Isparta ve Diyarbakır 1 Nolu Şube genel kurullarında konuştu. Yurt ve dünya sorunlarını çeşitli cepheleriyle irdeleyen ve çalışma hayatı ile enerji sektörünün güncel sorunları üzerine görüşlerini açıklayan Aytemiz, TES-İŞ'in Türkiye sendikal hareketi içindeki önemine dikkati çektiği konuşmasında şunları söyledi:

"Yıllardır ülkemizin her sorununu birlikte yaşadık, gerektiğinde omuz omuza verip en büyük badireleri atlattık. Sendikamız çatısı altında, kimi zaman güldük, kimi zaman ağladık ama birlik ve beraberliğin gücünü de bu çatı altında tattık. Sizler, 40 yıldır teşkilâtınıza sahip çıktınız, omuzladınız, bugünlere getirdiniz. Gelinek nokta-da TES-İŞ, gerek maddî, gerek manevî gücüyle TÜRK-İŞ'e bağlı sendikaların içinde en büyüğüdür. Gücüyle ve bugüne kadar gösterdiği kararlılıkla TES-İŞ verilecek her mücadelenin temel taşıdır, öncüsüdür."

Şahin'in Konuşmaları

Genel Sekreter Mustafa Şahin, Divan Başkanlığını yaptığı Zonguldak ve Soma Şube genel kurullarında sendikacılığın zorlukları üzerinde durdu. Şahin, şunları söyledi:

"Türkiye şartlarında sendikacılık da zor sendikalı olabilmek de zor. Sendikalar varlıklarını koruyabilmek için çok sayıda engeli aşmak zorunda, işçiler sendikalı olabilmek ve kalabilmek için bir çok riski göze almak durumunda. Biz TES-İŞ olarak bu koşullara rağmen yarım asra yakın bir süredir varlığımızı koruyoruz. Amacımız yarınlara daha güçlü bir TES-İŞ bırakmak. Varlığımızla Türk İşçi Hareketi'ni daha güçlü kılmak. Sizler, TES-İŞ üyeleri ve delegeleri olarak bu güne kadar üzerinize düşen her görevi lâyıkıyla yerine getirdiniz, bizler de sendika yöneticileri olarak sizlere lâyık olmaya çalışıyoruz."

TES-İŞ DAĞITIM ÖZELLEŞTİRMELERİNE KARŞI DAVA AÇTI

TES-İŞ, Özelleştirme İdaresi'nin üç elektrik dağıtım bölgesinin özelleştirilmesine ilişkin olarak açtığı ihalelerin iptal edilmesi ve yürürlüğünün durdurulması için Danıştay'da dava açtı.

TES-İŞ, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın 31.08.2006 tarihinde yayınladığı Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş., Sakarya Elektrik Dağıtım A.Ş. ve İstanbul Anadolu Yakası Elektrik Dağıtım A.Ş.'deki yüzde yüz oranındaki hissenin blok satış yöntemi ile özelleştirilmesine dair ihale ilânı ve bu ilânın dayanağı olan idarî işlemin iptali için Danıştay'da dava açtı.

Dilekçe, dava sonuçlanıncaya kadar yürütmenin durdurulması talebini de içerdi.

En verimli şirketler

20.10.2006 tarihli dava dilekçesinde söz konusu şirketlerin Türkiye'nin en verimli, kayıp kaçak oranı en düşük ve kâr oranı en fazla üç şirketi olduğu belirtildi. 4046 sayılı yasada özelleştirme yapılmasının amacının "ekonomide verimlilik artışı sağlamak ve kamu giderlerini azaltmak" olarak belirtildiğinin hatırlatıldığı dilekçede, verimliliği ve kârlılığı yüksek söz konusu üç şirketin özelleştirilmesinin yasada yer alan özelleştirme amaçları ve gerekçeleri ile örtüşmediğine dikkat çekildi.

Özelleştirme işlemlerinin son yıllarda yasanın ön gördüğü amaçlardan saptırıldığı ve siyasi iktidarın sıcak para sağlama amacının bir aracı hâline getirildiği vurgulanan dilekçede, söz konusu özelleştirmelerin işsizleştirme ve sendikasılaştırma anlamında yol açacağına dikkat çekildi.

Ülke açısından büyük sorunlar yaratacak

Teklif veren şirketlerin yapısı göz önüne alındığında enerji dağıtımının yabancı ortaklı ya da yabancı şirketlerin eline geçeceğinin bu günden belli olduğuna işaret edilen dilekçede, 1 Temmuz'da 13 ilde meydana gelen elektrik kesintisinin "daha fazla kâr" hırsıyla gerçekleştirildiği hatırlatıldı ve elektrik dağıtımının tümüyle özel sektörün eline geçmesinin ülke açısından yaratabileceği sorunlara değinildi.

Mevzuata aykırı

Dilekçede, ÖYK'nın sadece TEDAŞ'ı özelleştirme kapsam ve programına aldığı, söz konusu üç anonim

şirketin ise TEDAŞ'a bağlı birer ortak niteliğine sahip olması nedeniyle bu şirketlerin özelleştirilmesinin mevzuata aykırı olduğu belirtildi. Dava dilekçesinde, ihale tanıtım dökümanı ve ihale şartnamesinin alınabilmesi için bir gizlilik taahhütnamesi imzalanması ve ön yeterlilik kriterlerinin karşılanması hâlinde şartname verilmesinin özelleştirme uygulamaları hakkındaki 4046 sayılı Kanunda belirtilen "işlemlerin açık bir şekilde yürütülmesi gerektiği" hükmüne aykırı olduğu da ifade edildi.

Tüketici tarifeleri artacak

Dilekçede, dağıtım hatları için yapılacak yatırım maliyetinin faturalar yoluyla tüketiciden tahsilinin öngörüldüğü ve getirilen "gelir tavanı garantisi" ile ekonomik bir krize karşı şirketlerin çıkarlarının koruma altına alındığı kaydedildi.

Bu durumun tüketici tarifelerini ucuzlatmak bir yana pahalılaştıracağına dikkat çekilerek, söz konusu özelleştirmelerde kamu yararının gözetilmediğinin altı çizildi.

KUMLU: EMEKLİLER AÇLIK SINIRINA MAHKÛM EDİLİYOR

TİED Genel Kurulunda konuşan Mustafa Kumlu, ülkeye hakkı ödenemeyecek katkılar yapan emeklilerin açlık sınırındaki aylıklarıyla yaşam mücadelesi verdiğini söyledi.

Türkiye İşçi Emeklileri Derneği (TİED) 18'inci Olağan Genel Kurulu 31 Ekimde TES-İŞ Genel Merkezinde yapıldı. Genel Kurulun Divan Başkanlığını yapan TES-İŞ Genel Başkanı ve TÜRK-İŞ Genel Sekreteri Mustafa Kumlu, yaptığı konuşmada milyonlarca emeklinin açlık sınırı altındaki aylıklarıyla yaşam mücadelesi verdiğini bildirdi.

Kumlu, konuşmasına Atatürk'ün "Bir milletin yaşlı vatandaşlarına ve emeklilerine karşı tutumu, o milletin yaşama kudretinin en önemli göstergesidir. Mazide muktedirken bütün gücüyle çalışmış olan bu insanlara karşı minnet hissi duymayan bir milletin istikbale güvenle bakmaya hakkı yoktur" sözleriyle başladı.

Türkiye'nin imarında, cumhuriyetin temel niteliklerinin korunmasında ve geliştirilmesinde çok büyük katkılar sağlamış olan işçi emeklilerinin haklarının ödenemeyeceğini söyleyen Kumlu, "Çocuklarımızın eğitim gördükleri okullarda; Türkiye'yi baştan başa döşen demiryolu, kara yolu ağlarında; şifa dağıtan hastanelerde, sokaklarda, caddelerde, kaldırımlarda, dünyanın gençleri olan ve ilerlemiş yaşlarında bugün birazcık huzur arayan emeklilerimizin alın teri, göz nuru vardır. Ne yazık ki bütün güzelliklerde, sahip olduğumuz tüm değerlerde imzası olan emeklilerimiz, bugün hiç de hak etmedikleri bir yaşam mücadelesinin içinde, var güçleri ile ayakta kalmaya çabalamaktadır. Maalesef, yaklaşık 4 milyon 400 bin işçi emeklisi, dul ve yetiminin aylıkları, TÜRK-İŞ tarafından belirlenen açlık sınırının altında kalmaktadır" diye konuştu.

Türkiye'deki emeklilerin Avrupa Birliği ülkelerindeki emeklilerin ya-

şam standartlarının çok çok uzağında kalan ekonomik ve sosyal konumlarıyla âdeta bir kurtarıcı beklediğini ifade eden Mustafa Kumlu, emeklilerin en büyük sorununun yaklaşık 15 yıldır Meclisin tozlu raflarında beklemekte olan intibak yasalarının çıkmaması olduğunu belirtti. Geçmişte Emekli Sandığı'ndan aylık alan memur emeklilerinin intibaklarının yapıldığını ve bu haklarının teslim edildiğini hatırlatan Kumlu, "Ama sayıca onlardan çok daha fazla olduğu için işçi emeklilerinin intibakları hep bütçeye ek bir yük getireceği korkusuyla bu güne kadar yapılmamıştır. Bir çok iktidar seçim öncesi bu konuyu vaat olarak emeklilerimize sunmuş, ancak ne yazık ki iktidar olduktan sonra bu sözler unutulmuştur" dedi.

Emeklilerin ikinci büyük sorununun 2000 yılından bu yana ödenmemiş olan TÛFE farkı alacakları olduğunu kaydeden Kumlu, söz konusu tarihten bu yana yaklaşık 450 bin hak sahibi emekli vefat etmesine rağmen, bu farkların hâlâ ödenmediğine dikkati çekti. Kumlu, "Emekli sabırla beklemiş, yargıda kararlar hep lehine çıkmış, ama bir türlü sonuca ulaşamamıştır" şeklinde konuştu.

Emeklilerin yaşadığı bir başka sorunun da sağlıkta katkı payı uygulamasının getirilmesi olduğunu vurgulayan Kumlu, geçmişte işçilikleri döneminde sağlık primlerini düzenli olarak ödemiş ve emeklilikte rahat etmek düşüncesiyle geleceğe umutlarını çevirmiş emeklilerin bugün tekrar sağlıkta katkı payı ödemek zorunda kalmalarının kabul edilebilir bir durum olmadığını vurguladı. Mustafa Kumlu, sözlerini şöyle sürdürdü: "Aynı şekilde emeklilerimizin yaşları nedeniyle en çok ihtiyaç duyduğu kolesterol, tansiyon ve kalp ilaçlarının, tasarruf genelgeleriyle ödeme listelerinden çıkarılması insan haklarına ve sosyal devlet anlayışına tamamen aykırıdır. Umuyor ve diliyoruz ki hükümetimiz bu yanlışların düzeltilmesi için gereken adımları atar ve emeklilerimizin mağduriyetleri giderilir."

TİED Genel Başkanı Kazım Ergün de, yaptığı konuşmada emeklilerin yaşadıklarını sorunları detaylı bir şekilde anlattı. "Emekli, ortalama 530 YTL aylıkla inim inim iniliyor" diyen Egün, emeklilerin günde 3 YTL ücretle iş aradıklarını söyledi. Kazım Ergün, böyle bir ortamda barış, kardeşlik, kalkınma ve huzurun olamayacağını savundu.

Millî Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'ten TES-İŞ'in Eğitime Desteğine Övgü:

TES-İŞ EĞİTİME VERDİĞİ DESTEKLE KUTSAL BİR İŞ YAPIYOR

TES-İŞ tarafından Konya ve Adapazarı'nda yaptırılacak olan Anadolu liselerine ilişkin protokol imzalandı. Millî Eğitim Bakan Hüseyin Çelik, okulları sendikaya üye işçilerinin alın teri ile yaptırdığı için TES-İŞ'in bu hizmetinin daha kutsal olduğunu kaydetti.

TES-İŞ tarafından Konya ve Adapazarı'nda yaptırılacak Anadolu liselerine ilişkin protokol Millî Eğitim Bakanı Doç. Dr. Hüseyin Çelik, Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Tahir Akyürek ile Sendika Genel Başkanı Mustafa Kumlu arasında, 23 Haziran günü, Millî Eğitim Bakanlığı Başöğretmen Salonunda düzenlenen törenle imzalandı.

Çok sayıda basın mensubu tarafından izlenen törene TES-İŞ Genel Başkan Yardımcısı M. Murat Aytemiz, Genel Sekreter Mustafa Şahin, Genel Mali Sekreter H. Tahsin Zengin, Genel Teşkilâtlandırma Sekreteri Esat Durmuş, Genel Eğitim Sekreteri Bayram Eren, Adapazarı Şube Başkanı Sedat Çokol ve Konya Şube Başkanı Mehmet Solak da katıldı.

Bakan Çelik, yaptığı konuşmada, Eğitime Yüzde Yüz Destek Kampanyasının her geçen gün çıg gibi büyüdüğünü belirterek, bu konuda hayırsever vatandaşlar ve firmalar ile işçi ve işveren sendikaların üzerine düşeni

yaptığını ifade etti. TES-İŞ'e, Konya ve Adapazarı'nda yaptıracığı okullar için teşekkür eden Bakan Çelik, Sendikanın, ayrıca Ağrı'nın Patnos ilçesinde 24 derslikli ilköğretim okulu, Şanlıurfa'da yine 24 derslikli Anadolu lisesi ve Osmaniye'nin Kadirli ilçesinde zihinsel engelliler okulu yaptırdığını hatırlattı. Çelik, TES-İŞ'in, bütün sendikalar içinde eğitime en çok destek veren sendika olduğunu bildirerek okulları sendikaya üye işçilerinin alın teri ile yaptığı için TES-İŞ'in bu hizmetinin daha kutsal olduğunu kaydetti.

TES-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu da sendikanın görevinin sadece üyelerinin haklarını korumak olmadığını, toplumsal sorunlara da duyarlı olması gerektiğini söyledi. Kumlu, "Ülkemizde, eğitimin sorunları bellidir. Okula gönderilmeyen çocuklarımız olduğu gibi, okulu olmayan ya da yetersiz olan köylerimiz, ilçelerimiz ve hatta illerimiz vardır" diye konuştu. TES-İŞ'in, eğitimi, bir ülkenin kalkınmasında en temel faktör saydığını vurgulayan Kumlu, TES-İŞ'in, eğitim sorunlarına karşı duyarsız kalmamayı seçtiğini ve Türkiye'nin okul ihtiyacına küçük de olsa bir katkıda bulunmayı onur vesilesi saydığını kaydetti. TES-İŞ'in yaptırdığı okulların üyelerin aileleriyle yaptırıldığına dikkati çeken Kumlu, "TES-İŞ üyelerine, Türkiye'nin geleceği adına teşekkür ediyor, TES-İŞ okullarının ülkemize hayırlı olmasını diliyorum" dedi. Genel Başkan Mustafa Kumlu, imzalanan protokolle verdikleri sözleri yerine getirmenin sevincini yaşadıklarını belirtti.

Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Tahir Akyürek de TES-İŞ'e eğitime katkılardan dolayı teşekkür etti.

TES-İŞ'TEN FİLİSTİNLİ ÇOCUKLARA YARDIM ELİ

TES-İŞ, Türk Kızılayı ile TÜRK-İŞ'in başlattığı Filistinli çocuklara 100 bin eğitim çantası gönderilmesi kampanyasına 10 bin çanta ile katıldı. Genel Başkan Kumlu, savaş mağduru 100 bin Filistinli çocuğun bu yıl okula başladığını belirterek, bu çocuklara yardım etmenin TES-İŞ için özel bir anlamı olduğunu söyledi.

TES-İŞ, Türk Kızılayı ile TÜRK-İŞ'in ortaklaşa başlattığı Filistinli çocuklara 100 bin eğitim çantası gönderilmesi kampanyasına 10 bin çanta ile katıldı.

TES-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Genel Başkan Yardımcısı M. Murat Aytemiz, Genel Sekreter Mustafa Şahin, Genel Teşkilâtlandırma Sekreteri Esat Durmuş ve Genel Eğitim Sekreteri Bayram Eren, 31 Ağustos günü Türk Kızılayı Genel Merkezini ziyaret ettiler. Ziyarette TES-İŞ Genel Başkanı ve TÜRK-İŞ Genel Sekreteri Mustafa Kumlu, Türk Kızılayı Genel Başkanı Tekin Küçükali'ye, TES-İŞ'in, Filistin'de okula başlayacak çocuklara katkı yapmak amacıyla bağışladığı 100.000 YTL'lik çeki verdi.

Küçükali: 'Bu Bağış Kutsaldır'

Tekin Küçükali, bu paranın işçilerin alınteri, göznuru olduğu için çok önemli ve kutsal olduğunu söyledi. Küçükali, işçilerin, Filistinli çocuk-

ların eğitimi için açılan yardım kampanyasına katılmalarından duydukları memnuniyeti dile getirdi.

Kumlu: 'Eğitimin TES-İŞ'in Felsefesinde Özel Bir Yeri Var'

Genel Başkan Kumlu da, savaş mağduru yüz bin Filistinli çocuğun bu yıl okula başlayacağını, bu çocukların eğitimlerine katkı yapmanın TES-İŞ için özel bir anlamı olduğunu vurguladı. Kumlu, TES-İŞ felsefesinde eğitim ve barışın özel bir yeri bulunduğunu, yaptıkları bu yardımın bu bakımdan ayrıca önemli olduğunu belirtti.

Bölgede bulunan Kızılay ekiplerinin hazırladığı raporda, Gazze'de 40 bin, Batı Şeria'da 60 bin çocuğun yeni dönemde okula başlayacağını belirlenmesi üzerine harekete geçen Türk Kızılayı, bu rapor doğrultusunda eğitim malzemesi gönderilmesine karar vermişti. Bunun üzerine Filistin'de eğitime başlayacak 100 bin öğrenciye okul çantası ve kırtasiye yardımı için

TÜRK-İŞ ile ortak bir çalışma başlatılmıştı. Türk Kızılayı ile TÜRK-İŞ tarafından yürütülen bu anlamlı çalışma ile 100 bin Filistinli öğrenci, yeni eğitim dönemine yeni çantaları, defter ve kalemleriyle girecekler. TES-İŞ'in yaptığı 100.000 YTL'lik yardım, on bin Filistinli çocuğun ilk eğitim masraflarını karşılamaya yarayacak.

Gönderilen okul çantalarının her birinin içerisinde 6 adet defter, 1 adet kalem seti (12 parça), 2 adet silgi, 1 adet kalemtraş, 2 adet tükenmez kalem, 1 adet pastel seti, 1 adet boya kalemi seti (12 parça), 1 adet resim defteri, 1 adet gönye ve 1 adet cetvel bulunuyor.

AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİNDE SENDİKAL HAKLAR SEMPOZYUMU

TÜRK-İŞ ve SAK'ın ortaklaşa düzenlediği sempozyuma, Çalışma Bakanı Başesgioğlu, AB Genişlemeden Sorumlu Komiseri Olli Rehn, SAK Başkanı Ihalainen, Finlandiya Büyükelçisi Serenius, ICFTU'dan Benchibani de katıldı. TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, AB sürecinde sendikal hak ve özgürlüklerin önünde ciddi engeller bulunduğunu söyledi. Rehn, Türkiye'de sendikal hakların AB ve ILO standartlarında olması gerektiğini belirtti. Başesgioğlu, Türk çalışma hayatının uluslararası standartlara ve ILO sözleşmelerine uyumunda sıkıntılar bulunduğunu bildirdi.

TÜRK-İŞ ve Finlandiya İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (SAK) ortaklaşa düzenledikleri "Avrupa Birliği Müzakere Sürecinde Avrupa Sosyal Modeli ve Sendikal Haklar" konulu uluslararası sempozyum 3-4 Ekim 2006 günlerinde Ankara'da yapıldı.

Sempozyuma Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu, Avrupa Komisyonu Genişlemeden Sorumlu Komiseri Olli Rehn, Finlandiya Büyükelçisi Maria Serenius, SAK Başkanı Lauri Ihalainen, ICFTU Uzmanı Mohsen Benchibani, siyasî parti temsilcileri, akademisyenler, TÜRK-İŞ'e bağlı sendikaların başkan ve yöneticileri, uzmanlar ve çok sayıda gazeteci katıldı.

Sempozyumun açış konuşmasını yapan TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, Avrupa Birliği müzakere sürecinde Türkiye'de sendikal hak ve özgürlükler önünde çok sayıda engel bulunduğunu söyledi. TÜRK-İŞ'in, Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde, Türk hükümetleri tarafından gerçekleştirilen düzenlemelerin çağdaş demokrasi anlayışının bir gereği olduğuna inandığını belirten Kılıç, yapılan reformların Türk halkı için kazanım olduğunu söyledi. "TÜRK-İŞ topluluğu, bütün bu gelişmelerden ülkemiz adına mutluluk duymakta ve ülkemizin Avrupa Birliği'ne tam üyeliğini desteklemektedir" diyen Kılıç, "Müzakere sürecinde Hükümetin tutumu bizim için büyük

önem taşımaktadır. 59. Hükümet, AB sürecinde ciddi bir sınav ve yükümlülükle karşı karşıyadır. Bu yükümlülük bizim açımızdan ILO ve Avrupa Konseyi standartlarında sendikal hakların sağlanması için gereğini yapmaktır" diye konuştu.

Türkiye'de, ILO ve Avrupa Konseyi standartlarında sendikal hakların gerçekleşmesinin önünde çok sayıda engel bulunduğunu vurgulayan Salih Kılıç, "Katılım Ortaklığı Belgeleri, İlerleme Raporları ve Müzakere Çerçeve Belgesinde açıkça ILO normlarına yer verilerek; sendikalaşma, toplu pazarlık ve grev haklarını müzakere sürecinin temel konuları hâline getirmiş ve müktesebatın içine almıştır.

Bu nedenle AB sürecinin sadece iktisadî ve siyasî bir bütünleşme olarak düşünülmesi bizim açımızdan kabul edilemez bir durumdur. Avrupa'nın sosyal boyutunu ihmal eden bir bütünleşme, piyasa karşısında çalışanlara kendilerini koruma hak ve imkânlarını tanımamasıdır" dedi. Bazı çevrelerin AB sosyal politikasına uyum sürecinde AB'nin bir sosyal politikası olmadığını iddia ettiğini hatırlatan Salih Kılıç, AB organlarının benimsenen ve TÜRK-İŞ tarafından da paylaşılan yaklaşıma göre sosyal politika uyumunun, her şeyden önce bir demokrasi ve insan hakları sorunu olduğunu vurguladı. AB uyum sürecinde gerçekleştirilen iki anayasa değişikliği ve toplam yedi

uyum paketi içinde, en az yer verilen alanın sosyal hukuk ve sosyal politika olduğuna dikkati çeken Kılıç, "Hükûmet ILO denetim organlarının yıllardır dile getirdiği ve Avrupa Komisyonu İlerleme Raporlarında tekrarlanan sendikal hak ve özgürlüklere ilişkin eksikleri gidermek için somut adım atmalıdır. Sendikal haklar alanında AB'ye uyumun yolu ise öncelikle ILO sözleşmelerine uyumdan geçmektedir" dedi. Kılıç,

IMF ve Dünya Bankası programlarını ve onun bir sonucu olan özelleştirme uygulamalarının devamını

savunmakla, İlerleme Raporlarında sözü edilen "sosyal devlet" ve "sosyal koruma" kavramlarını aynı anda savunmayı bir çelişki olarak gördüklerini belirtti.

Kılıç'ın ardından söz alan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu, Türkiye'nin AB'ye yönelik bütün gayretlerinin tek hedefinin tam üyelik olduğunu belirterek, "Ayrıcalıklı ortaklık yolcusu değiliz" dedi. Başesgioğlu, yaptığı konuşmada, küreselleşme süreciyle birlikte Avrupa ülkelerinin "Liberal Avrupa mı, yoksa sosyal Avrupa

mı" konusunu tartışmaya başladıklarını ifade etti. Dünyadaki gelişmelerden bağımsız olarak sosyal politikaların yapılmasının mümkün olmadığını ifade eden Başesgioğlu, "Yeni sosyal modelimiz hem işletmelerimizin küresel rekabette ayakta kalmalarına imkân verecek, hem de çalışanların bugüne kadarki kazanımlarını koruyacak bir denge anlayışı içinde tasarlanacak" dedi.

Dünyada endüstriyel ilişkilerde yaşanan değişimler dolayısıyla sendikal hareketin gücünün azaldığını anlatan Başesgioğlu, Türk sendikacılığının

da bu gelişmelerden nasibini aldığını söyledi. Sendikal hareketin önündeki engellerin kaldırılması için sendikal mevzuatta değişiklik öngören yasa tasarıları hazırladıklarını belirten Başesgioğlu, bu konuda işçi ve işverenin uzlaşmalarının ardından taslakları yasalaştırılacaklarını bildirdi.

Başesgioğlu, Türk çalışma hayatının uluslararası standartlara ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmelerine uyumu noktasında bazı sıkıntılar bulunduğu belirtti. Başesgioğlu, memur sendikacılığı konusunda Türkiye'nin atması gereken adımlar olduğunu kaydederek, bunun için kamu personel rejiminde yapılacak değişikliklerin beklendiğini dile getirdi.

Bakanın ardından kürsüye Avrupa Komisyonu Genişlemeden Sorumlu Komiseri Olli Rehn geldi. Konuşmasında sendikal konuların yanında bazı siyasî konularda da görüşlerini dile getiren Rehn, sivil toplumların Türkiye'nin AB sürecinde atılacak adımları için çok önemli olduğunu söyledi. Sosyal diyalogun çağdaş bir toplum için önemli olduğuna işaret eden Rehn, bunun Avrupa projelerinin temel taşı olduğunu kaydetti. Bu çerçevede, başarılı ve sağlam bir geçiş süreci amaçlayan Türkiye için de sos-

yal diyalogun önemli olduğunu ifade etti. Sendikal haklar konusuna değinen Rehn, Türkiye'den bu alanda da bazı çalışmalar yaparak, standartları AB ve ILO standartları düzeyine taşımalarını beklediklerini belirtti. Rehn, bu nedenle Türkiye'nin mevcut kısıtlamaları kaldırarak, hem kamu hem de özel sektör için tam olarak gözden geçirilmiş bir mevzuatın kabul etmesi gerektiğini söyleyerek, bu alanda ne yazık ki çok fazla ilerleme kaydedilmediğini bildirdi. Olli Rehn, Türk Hükûmetine bu soruna çözüm bulmaları ve mevzuata ilişkin adım atmaları çağrısı yaptı.

AB Komisyonu üyesi Rehn, Türkiye'nin şimdiye kadar önemli reformlar yaptığının bilincinde olduklarını söyleyerek, "Ancak bir dostunuz olarak size dürüst olmak istiyorum, reform süreci özellikle son aylarda yavaşlamıştır" dedi. Sendikal haklar da dahil olmak üzere müzakerelere başlamış bir ülke olan Türkiye'den beklentilerin arttığını ifade eden Rehn, bu nedenle İlerleme Raporu'nun yayımlanmasından önce yeni bazı girişimlerde bulunulmasının son derece önemli olduğunu kaydetti.

Olli Rehn'in ardından kürsüye AB Dönem Başkanı Finlandiya'nın Anka-

ra Büyükelçisi Maria Serenius, SAK Başkanı İhalainen ve ICFTU'yu temsilen Benchibani geldi.

Açılış konuşmalarının ardından TÜRK-İŞ Genel Başkanı Kılıç, SAK Başkanı İhalainen, Büyükelçi Serenius ve Olli Rehn ortak bir basın toplantısı düzenlediler.

Burada konuşan Rehn, Türkiye'nin, reform sürecine tam kararlılıkla ve yeniden hızla başlaması gerektiğini söyledi. Rehn, basın toplantısında, Türkiye'yi üç nedenle ziyaret ettiğini belirterek, bu nedenlerden birincisinin, sosyal ortaklar arasında iletişimin sağlanması ve sivil topluma verdikleri önem olduğunu ifade etti.

Rehn, sendikal haklarla ilgili bir soru üzerine de bu konuyla ilgili adım atması gereken tarafın Türkiye olduğunu belirterek, "Bizler sahadaki oyuncularından biri değiliz. Belki antrenör görevi alabiliriz, ama oyuncu da takım kaptanı da Türkiye" dedi.

Sempozyumun ilk günü, TES-İŞ Genel Başkanı ve TÜRK-İŞ Genel Sekreteri Mustafa Kumlu'nun yönettiği ve SAK Başkanı İhalainen ile Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Sektörel ve Bölgesel Politikalar Daire Başkanı Nurşen Numanoğlu'nun katıldığı "Avrupa Sosyal Modeli ve Sendikaların Rolü" konulu bir panel yapıldı.

Sempozyumun ikinci gününde iki oturum gerçekleştirildi. İlk oturumu TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay yönetti. "Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye'nin Çekinceleri" konulu panel, TODAİE Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mesut Gülmez, AKP Ankara Milletvekili Reha Denemeç ve CHP Kocaeli Milletvekili İzzet Çetin katıldı.

TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Mustafa Türkel'in yönettiği ikinci oturumun konusu ise "Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'de Sendikal Haklar" idi. Bu oturuma da konuşmacı olarak Çalışma Genel Müdürü Cengiz Delibaş, TİSK Genel Sekreteri Bülent Pirler, TÜRK-İŞ adına Aziz Çelik ve Türkiye-AB Sendikal Koordinasyonu'ndan Yücel Top katıldı.

AB Genişlemeden Sorumlu Komiseri Olli Rehn, Türkiye'de sendikal hakların AB ve ILO standartlarında olması gerektiğini belirtti.

IMF BELÂSINDAN KURTULMALIYIZ

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu 21 Eylülde toplandı. Genel Başkan Salih Kılıç, “yıllardır hiçbir sosyal yaraya çözüm olmayan, sorunları derinleştiren, zengini daha zengin yoksulu daha yoksul yapan IMF belâsından kurtulmalıyız” dedi. Sonuç bildirgesinde, “ülkemizin IMF tarafından tezgâhlanan krizlere tahammülü yoktur” denildi.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, konfederasyon genel merkezinde, 21 Eylülde toplandı.

İşçi hak ve özgürlükleri bakımından AB standartlarında Türkiye isteklerini belirten TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, yapılan değişikliklere rağmen gerek Anayasa gerekse çalışma mevzuatında temel hak ve özgürlükleri sınırlandıran düzenlemeler bulunduğunu söyledi. Sosyal politika ve istihdam konusunda sorunlar bulunduğunu anlatan Kılıç, işsizlik ve işsiz kalma endişesinin, bireysel suçlarda patlamalara neden olduğunu ifade etti.

Salih Kılıç, toplu pazarlık ve grev hakkı, sosyal güvenlik, sosyal diyalog, adil çalışma koşulları, serbest dolaşım gibi AB'nin en önemli sosyal politika değerlerinin üyelik sürecinde gerçekleşmesini istediklerini kaydetti. Kılıç, Avrupa Sosyal Şartı'nın 2 maddesine konulan çekincenin kaldırılmasını, başta 87 ve 98 olmak üzere Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmelerinin iç hukuk düzenlemesi olmasını talep ettiklerini vurguladı. Türkiye'nin AB üyeliğini çalışma hayatına, sosyal yaşam şartlarına ve demokratikleşmeye getireceği katkılar dolayısıyla desteklediklerini belirten Kılıç, ancak ülkenin egemenlik haklarına aykırı dayatmalara da tahammüllerinin olmadığını söyledi.

Ekonomideki dışa bağımlılığa son vermesi gerektiğini belirten Kılıç, “Yıllardır hiçbir sosyal yaraya çözüm olmayan, sorunları derinleştiren, zengini daha zengin, yoksulu daha yoksul yapan IMF belâsından kurtulmak gerektiğini” kaydetti.

Sosyal güvenlik reformunun ayaklarından biri olan sosyal yardımları ve primsiz ödemeleri düzenleyen yasanın henüz ortada olmadığını kaydeden

Kılıç, bu konudaki düzenlemelerin bir an önce yapılması gerektiğini ifade etti. Salih Kılıç, Başkanlar Kurulu toplantısında sendikal mevzuatta gele-

lecek dönemde yapılması planlanan değişiklikler ile kamuda çalışan geçici işçilerin kadro sorununu ele alacaklarını bildirdi.

TÜRK-İŞ BAŞKANLAR KURULU SONUÇ BİLDİRGESİ

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, Ankara'da TÜRK-İŞ Genel Merkezi'nde toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.

Başkanlar Kurulumuz, bazı kamu işyerlerinde çalışan geçici işçi statüsündeki işçilerin, geçmişte başarılı sonucu görülen benzeri bir uygulama ile daimi kadroya intibak ettirilmesinin, işyerinde ve çalışanlarda huzur ve verimliliğe katkı yapacağına inanmakta, Hükümetin daha önce TÜRK-İŞ'e verdiği taahhüde uygun olarak, bu işçilerin bir an önce daimi kadroya alınmalarını talep etmektedir.

TÜRK-İŞ'e bağlı tüm sendikalarımızın örgütlenme konusunda ciddi sorunlarla karşı karşıya olduklarını tespit eden Başkanlar Kurulumuz, örgütlenme sürecinde, yasal prosedürün yanı sıra, işverenlerin engelleyici tutum ve davranışlarının da önüne geçilmesini beklemektedir.

Başkanlar Kurulumuz, özellikle bazı AKP'li belediyelerin, işçilerin en demokratik ve yasal hakkı olan, serbestçe sendika seçme hakkına yönelik tutum ve davranışlarını protesto etmekte, TÜRK-İŞ'e ve sendikalarına sahip çıkarak baskılara boyun eğmeyen işçilerimizi selâmlamaktadır.

Başkanlar Kurulumuz, IMF tarafından açıklanan son raporda dile getirilen kriz çığırıklıklarını tepkiyle karşılamaktadır. Ülkemizin IMF çevrelerinden tezgâhlanan krizlere tahammülü olmadığını düşünen Başkanlar Kurulumuz ülkemizde artık ekonomideki dışa bağımlılığa bir son verilmesini istemektedir.

Hükümetin uyguladığı IMF politikalarıyla Türkiye'nin sağlıklı bir gelecek oluşturmasının mümkün olmadığını düşünen Başkanlar Kurulumuz, çalışanların haklarının budanmasına, bölgesel asgarî ücret uygulanması yönündeki önerilere, kıdem tazminatını ve zorunlu istihdamı ortadan kaldırma ve işsizlik fonuna müdahale çabalarına, haksız özelleştirme uygulamalarına şiddetle karşı çıkmaktadır. Hükümetin IMF'yi dinleyerek bu programı hayata geçirmesi hâlinde TÜRK-İŞ'in tepkisinin çok sert olacağını ilân etmektedir.

Ülkemizin Avrupa Birliği'ne tam üyeliğini destekleyen Başkanlar Kurulumuz, açıklanması beklenen Avrupa Komisyonu'nun Türkiye'ye ilişkin İlerleme Raporu'nu da yakından takip etmektedir. Başkanlar Kurulumuz, Hükümetin Avrupa Sosyal Şartı'ndaki örgütlenmeye ve grev ve toplu pazarlık haklarına ilişkin maddelerine çekince koymasına ve bu çekincelerin kapsamını genişletmesine karşı çıkmakta, Hükümeti işçi hak ve özgürlüklerine saygılı olmaya çağırmaktadır.

Başkanlar Kurulumuz, neredeyse ülkemiz nüfusunun yüzde 40'ına ulaşan ve giderek büyüyen yoksulları koruma altına alacak olan çağdaş sosyal yardım ve ödemeleri sunacak kurumu oluşturacak yasanın bir an önce çıkartılmasını sosyal güvenlik sistemimizin gereği saymaktadır.

Endüstri ilişkiler sistemimizi önemli ölçüde değiştirecek olan 2821 ve 2822 sayılı yasalarda yapılacak değişiklikleri ele alan Başkanlar Kurulumuz, gereken değerlendirmeleri yapmıştır, bu konudaki görüşünü en kısa zamanda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na sunacaktır.

TÜRK-İŞ'TE FİLİSTİN ve LÜBNAN HALKIYLA ULUSLARARASI DAYANIŞMA KONFERANSI

Uluslararası Filistin ve Lübnan İşçi ve Halkı ile Dayanışma Konferansı'nda buluşan sendikacılar, "özgür Filistin ve Lübnan için işçi dayanışmasını büyütmeye" çağrısı yaptı. ABD ve İsrail'in işgal politikalarının protesto edildiği konferansta, kararlar alınarak somut adımların atılması gerektiğine dikkat çekildi.

TÜRK-İŞ/Filistin-Lübnan İşçi ve Halkı ile Dayanışma Komitesi'nin düzenlediği konferans 19 Eylülde TÜRK-İŞ Genel Merkezi'nde toplandı. TES-İŞ Genel Başkanı ve TÜRK-İŞ Genel Sekreteri Mustafa Kumlu'nun yönettiği konferansta, katılımcılara Filistin bayrağı motifli atkı dağıtıldı. Konferans, Filistin ve Lübnan'da yaşamını yitirenler için saygı duruşu ile başladı.

Açılış konuşmasını yapan TÜRK-İŞ Başkanı Salih Kılıç, İsrail'in Lübnan işgaline uluslararası toplumun seyirci kaldığını belirterek, BM'nin de ateşkes kararı almakta geciktiğini söyledi. İsrail'in Filistin ve Lübnan'da sürdürdüğü işgali kınayan Kılıç, Lübnan ve Filistin işçileri ve halkıyla dayanışma içinde olduklarını kaydetti.

'Yaşam Cehenneme Döndü'

Filistin İşçi Sendikaları Konfederasyonu Başkanı Haydar İbrahim ise konuşmasında Filistin'de yaşanan acıların gözler önüne serdi. İbrahim, şunları söyledi: "İşgalde birçok işçi yaşamını kaybetti, millî hasıla düştü, 250 bin kişi işini kaybetti, işsizlik yüzde 35'lere ulaştı. Evlere uçaklarla bomba yağdırı-

lıyor, tanklar evlere kadar giriyor. İsrail, lazer güdümlü sığınak delici bombalar kullanıyor. On binlerce Filistinli yaşamını yitirdi. Son aylarda binden fazla ev yok edildi. Toplam 61 bin ev tahrip edildi. Son yıllarda 50 bin Filistinli esir edildi. Çocuklar işkence ve cinsel tacize mahkûm kalıyor. 41 Meclis üyesi ve birçok bakan hapiste. Filistin ve Lübnan'da bıçak kemiğe dayandı. Barış için desteğinize ve dayanışmanıza ihtiyacımız var."

'İsrail'e Baskı Yapılmalı'

Lübnan Genel İşçi Sendikaları Federasyonu Başkanı Hacene Al Faqih, başkenti Kudüs olan bir Filistin Devleti kurulmadığı sürece barışın tesis edilemeyeceğini söyledi. Uluslararası toplumun Filistin ve Lübnan'da yaşananlara seyirci kalmaması gerektiğini vurgulayan Faqih, "İşçi hareketi olarak barışı, Lübnanlı işçileri desteklemeliyiz. Barış için baskı yapmalıyız. İşsiz kalan Lübnanlı işçiler için bir fon oluşturmamız" dedi.

Dünya Emek Konfederasyonu Genel Sekreter Yardımcısı Eduardo Estevez de, İsrail'in Filistin ve Lübnan'da

sürdürdüğü vahşeti kınayarak, işgallerin sona erdirilmesini, İsrail askerlerinin geri çekilmesini, ambargonun kaldırılmasını istedi.

Uluslararası Arap İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Sekreteri Hacene Dijeman, Filistin ve Lübnan halkını desteklediklerini belirterek, Filistin ve Lübnan'ın özgürlüğe kavuşması için çaba gösterdiklerini söyledi. Konferansta somut kararlar alınması ve adımlar atılması gerektiğini dile getiren Dijeman, "Filistin ve Lübnan maddi ve manevi desteğe ihtiyaç duyuyor" dedi.

Filistin Kurtuluş Örgütü Yürütme Kurulu Üyesi Samir Ghousha ise, "Filistin işçi sınıfı işgale karşı mücadelesini sürdürüyor. Elle tutulur bir destek sağlamalı, işgale son vermesi için İsrail'i baskı altına almalıyız" diye konuştu.

Panel: Son Gelişmeler

Konferansın ikinci bölümünde "Filistin Lübnan ve Ortadoğu'da Yaşanan Son Gelişmeler" konulu bir panel düzenlendi. Mustafa Kumlu tarafından yönetilen panele, konuşmacı olarak TBMM Filistin Dostluk Grubu Başka-

FİLİSTİN VE LÜBNAN İŞÇİ VE HALKI İLE DAYANIŞMA ULUSLARARASI KONFERANSI

19 EYLÜL 2011, ANKARA

nı ve Manisa Milletvekili Hüseyin Tanrıverdi ile Sağlık-İş Sendikası Başkanı Mustafa Başoğlu katıldı.

Konferansa, TES-İŞ Genel Merkez ve Ankara şubeleri yöneticileri, TÜRK-İŞ'e bağlı diğer sendikaların yöneticileri, Filistin ve Lübnanlı sendikacılar, uluslararası sendika merkezlerinin temsilcileri, büyükelçilik temsilcileri, CHP Milletvekili Bayram Meral, Kamu-Sen, KESK, BASK, TİED, TTB ve Hak-İş yöneticileri de katıldı.

Deklarasyon

Uluslararası Filistin ve Lübnan İşçi ve Halkı ile Dayanışma Konferansı'nın sonunda yayınlanan deklarasyonda "İsrail'in saldırılarını ve işgallerini durdurmak amacıyla kamuoyu oluşturun" çağrısı yapıldı.

Deklarasyonda, Filistin ve Lübnan'a yapılan yoğun saldırılar, yaşanan ölümler, İslam, Lübnan ve Filistin'deki direniş ile terörizm arasında eşitleme yapan tüm açıklamalar kınandı.

Deklarasyonda, "Konferansa katılan örgüt temsilcileri dünyadaki bütün sendikaları acil olarak İsrail'in yıkıcı askeri saldırılarını ve işgallerini durdurmak amacıyla kamuoyu oluşturmaya çağırılmaktadır. Yoksulluk çeken ve insan onuruna yakışır iş koşullarında çalışma olanağı olmayan çok sayıda insana olanaklar yaratmak üzere uluslararası topluma acil olarak harekete geçmelidir" denildi. Ayrıca, "Filistin ve Lübnan'ın altyapı inşasına katkıda bulunma" çağrısı da yapıldı.

Filistin'de insanların ve malların

dolaşımlarına getirilen sürekli kısıtlamaların "21'inci yüzyılda insanlık için utanç verici" olarak nitelendirildiği deklarasyonda, Filistin'de Birleşmiş Milletler (BM) kararlarına uygun bir çözümün desteklendiğini bildirildi. İsrail'e "Golan Tepeleri ve Şepaa çiftlikleri de dahil olmak üzere işgal edilen bütün topraklardan çekil" çağrısının yapıldığı deklarasyonda, BM'den "Başkenti Kudüs olan bağımsız bir Filistin devleti için gerekli adımları atması" talep edildi.

Deklarasyonda, Lübnan'a Uluslararası Barış Gücü'nün konuşlandırılmasına kısıtlı bir süre için ve sadece insanî görevler çerçevesinde ise destek verildi. Sudan'a uluslararası bir askerî gücün konuşlandırılmasına ise karşı çıkıldı.

ÜÇ MİLYONDAN FAZLA İŞÇİ ASGARİ ÜCRETLE ÇALIŞIYOR

SSK'ya kayıtlı toplam 6 milyon 918 bin 605 sigortalının yüzde 44'üne denk gelen 3 milyon 42 bin 396'sının ücreti SSK'ya asgarî ücret üzerinden bildirildi. Primleri SSK prim tavanından ödenen sigortalıların toplam sigortalı sayısına oranı ise yüzde 3.4 düzeyinde bulunuyor. Çalışanların sadece 238 bin 603'ünün SSK primi tavadan ödeniyor.

SSK'ya kayıtlı toplam 6 milyon 918 bin sigortalının yüzde 44'üne denk gelen 3 milyon 42 bininin asgarî ücret düzeyinde ücret aldığı belirlendi.

SSK, 2005 yılı Eylül ayı aylık prim ve hizmet belgelerinden düzenlenen kazançların sektörler, cinsiyet ve prim ödeme gün sayılarına göre dağılımını açıkladı. Buna göre, Türkiye'de 2005 yılı Eylül ayı itibariyle SSK'ya kayıtlı olarak istihdam edilenlerin sayısı bir önceki yıla göre yüzde 11.9 oranında artarak 6 milyon 918 bin 605'e ulaştı.

Çalışanların yüzde 44'üne denk gelen 3 milyon 42 bin 396'sının primlerinin asgarî ücret üzerinden, yüzde 3.4'üne denk gelen 238 bin 603'ünün ise SSK prim tavanının tavan üzerinden yatırıldığı belirlendi. 2004 yılında ise istihdam edilen toplam 6 milyon 181 bin 251 kişinin yüzde 43.6'sına denk gelen 2 milyon 696 bin 627'sinin primlerinin asgarî ücret üzerinden yatırıldığı saptandı. 2004 yılında primleri tavadan yatırılanların toplama oranı yine yüzde 3.4'lük oranla 208 bin 109 kişi olarak belirlenmişti.

Tabandan yatırılanlar büyük bir çoğunluk

Geçen yıl primleri brüt 488.70 YTL olan asgarî ücret üzerinden yatırılan toplam 3 milyon 42 bin 396 kişinin 3 milyon 8 bin 771'inin özel sektörde çalışıyor. Bunların 560 bin 867'sini kadınlar, 2 milyon 447 bin 904'ünü ise erkekler oluşturuyor. Primleri asgarî ücret üzerinden yatırılanların 33 bin

625'i ise kamu sektöründe çalışıyor. Bunların da 6 bin 787'sini kadınlar, 26 bin 838'ini ise erkekler oluşturuyor.

Primleri brüt 489 YTL'yle 930 YTL arasında bir ücret üzerinden ödenenlerin ise toplam çalışanların yüzde 33.9'unu oluşturdu. Söz konusu basamaktan prim yatıran toplam 2 milyon 345 bin 237 kişinin 2 milyon 215 bin 526'sı özel, 129 bin 711'i ise kamu sektöründe çalışıyor. Primleri brüt 930.3 YTL'yle brüt 1560 YTL'lik ücret üze-

rinden yatırılan toplam 677 bin 883 kişi ise toplam sigortalıların 9.8'ine denk geliyor. Bunların 518 bin 367'si özel, 159 bin 516'sı ise kamu sektöründe istihdam ediliyor.

Tavandan yatırılanları küçük bir azınlık

SSK'ya brüt 1560.3 YTL'yle 2100 YTL üzerinden prim yatırılan çalışanların sayısı ise toplamın yüzde 4'ünü oluşturuyor. Primleri söz konusu ara-

lıktan yatırılan 274 bin 394 kişinin 145 bin 388'i kamu, 129 bin 6'sı ise özel sektörde çalışıyor.

Primlerini brüt 2100.3 YTL'yle 2730 YTL arasındaki kazanç aralığından yatırılan çalışanların toplam çalışanlara oranı ise yüzde 2.5 düzeyinde bulunuyor. Bunların 109 bin 94'ü özel, 67 bin 248'i ise kamu sektöründe istihdam ediliyor.

SSK'ya 2730.3 YTL'yle 3176.4 YTL arasında prim yatıranların sayısı ise 97 bin 276 kişi olarak belirlendi. Bunların toplam sigortalı sayısına oranı yüzde 1.4 düzeyinde bulunuyor. Söz konusu sigortalıların 54 bin 120'si özel, 43 bin 156'sı ise kamu sektöründe çalışıyor.

SSK'ya tavandan prim ödeyenler ise toplam sigortalıların sadece yüzde 3.4'ünü oluşturuyor. Primleri tavandan yatırılan 238 bin 603 kişinin 153 bin 166 bin 689'u özel, 71 bin 914'ü ise kamu sektöründe bulunuyor.

Fotoğraf: Hasan Kaplan

İŞSİZİN PARASI HAZİNE'YE ÇALIŞIYOR

2000'de kurulan İşsizlik Sigortası Fonu'nda 21.2 milyar YTL birikti. Ancak şimdiye kadar işsizlere Fondan 1 milyar YTL verildi. Paranın 20.5 milyar YTL'si iç borcun finansmanında kullanılan Hazine tahvillerine yatırıldı.

Türkiye'de 2 milyon 436 bin kayıtlı işsiz bulunuyor. Kaynakları 21.2 milyar YTL'ye ulaşan İşsizlik Sigortası Fonu'ndan aylık alanların sayısı ise sadece 99 bin 664. İşçi, işveren ve devletin her ay 213 milyon YTL prim yatırmalarına karşın, Fondan işsizlere yapılan aylık ödeme 31 milyon YTL'de kalıyor. Fon her ay 250 milyon YTL dolayında ise faiz geliri elde ediyor.

Türkiye İş Kurumu (İş-Kur) tarafından yönetilen İşsizlik Sigortası Fonu'nda Temmuz sonu itibarıyla, toplam 21 milyar 226 milyon YTL para birikti. Bu paranın 6.7 milyarı işçi ve işverenden her ay kesilen primlerden, 2.3 milyarı da kanun uyarınca devletin fona yaptığı katkıdan oluşuyor.

Cezalar da etkiliyor

2000 yılında kurulan Fonda toplanan primlerin nemalandırılması sonucu bugüne kadar 13 milyar YTL faiz geliri elde edildi. İdarî para cezalarıyla birlikte Fonun toplam gelirleri 22 milyar 254 milyon YTL'ye ulaştı.

Buna karşılık Fondan bugüne kadar yapılan harcamaların toplamı 1 milyar 28 milyon YTL'de kaldı. Bu paranın 987.5 milyon YTL'si işsizlere yapılan işsizlik ödemeleri ve yeni meslek edinmeleri için gerçekleştirilen eğitim harcamalarından oluştu.

Ücret Garanti Fonu sistemi çerçevesinde, kapanan işyerlerinde ücret alacakları kalan kişilere ise 4.3 milyon YTL ödendi. Geri kalan 35 milyon YTL'lik bölüm ise, hükûmetin bu yıl uygulamaya koyduğu, 1 Ocak 2006 tarihinden sonra ihraç edilen devlet iç borçlanma senetlerinden stopaj alınması uygulaması kapsamında devlete vergi olarak geri döndü.

Fon için her ay işçilerin prime esas kazançları üzerinden yüzde 2 oranında işveren, yüzde 1 oranında sigortalı payı kesiliyor. Hazine tarafından da yüzde 1 oranında devlet payı ödeniyor.

Faizden de kazandı

Bu yılın Temmuz ayında Fona işçi ve işveren payı olarak 167 milyon YTL, Hazine payı olarak da 55.7 milyon YTL yatırıldı. Fon ayrıca 249 milyon YTL faiz geliri elde etti. Gecikme cezalarıyla birlikte Fonun Temmuz ayındaki toplam geliri böylece 477.9 milyon YTL'ye ulaştı.

Buna karşılık Fon, işsizlik aylığı, iş edindirme kursları gibi maksatlarla 31 milyon YTL para harcadı. Temmuzda devlete yapılan stopaj ödemesi ise 22 milyon YTL.

Bir başka ifadeyle, işsizlere doğrudan yapılan aylık harcamalar, Hazine tarafından ödenen devlet payı ve faiz gelirleri bir yana bırakıldığında bile, sadece işçi ve işveren payı olarak kesilen 167 milyon YTL'nin yüzde 18'i seviyesinde. Aylık giderler ise aylık toplam gelirlerin yüzde 11'i seviyesinde bulunuyor.

Yararlanma koşulu ağır

İşsiz kalan bir işçinin İşsizlik Fonu'ndan yararlanabilmesi için son üç yıl içerisinde en az 600 gün prim ödeyerek, son 120 gün kesintisiz çalışmış olması ve kendi istek ve kusuru dışında işini kaybetmiş olması gerekiyor. Bu koşulları yerine getiren kişiye ise en fazla altı ay süreyle işsizlik yardımı yapılıyor.

Ancak, son üç yılda 900 gün prim ödeyenlere sekiz ay, 1080 gün prim

ödeyenlere ise 10 ay işsizlik parası ödeniyor. Büyük haksızlıklardan biri de, işsizlik yardımının net asgarî ücretle sınırlandırılması oluşturuyor. Bir başka anlatımla, aylık 1500 YTL üzerinden işçi ve işveren payı olarak ayda 45 YTL ödeyen de aynı miktarda işsizlik yardımı alıyor, 750 YTL aylık brüt kazanç üzerinden 22.5 YTL prim ödeyen de aynı yardımı alıyor.

'Paraya boğuldu' itirafı

İşsizlik Sigortası Fonu'nun mali bilânçoları üzerinde her yıl bağımsız denetim yapan Rehber Yeminli Mali Müşavirlik firması 2004 yılı verileri üzerinden geçen yıl bir aktüeryal denge raporu hazırladı. Firma uluslar arası kriterler ve Türkiye ekonomisinin 80 yıllık gelişimini dikkate aldı. Firma, Türkiye'nin ekonomik krize girmesi, Fona prim ödeyen işçilerin olağanüstü bölümünün aynı anda işsiz kalması gibi bütün riskler gerçekleştiğinde dahi fonun 2004 yılı itibarıyla yüzde 55 fazla verdiğini hesapladı.

Hazine'ye yaradı

Fonda biriken paranın yüzde 99.5'ini oluşturan 20.5 milyar YTL'lik bölümü devletin borçlarını finanse etmek için Hazine tarafından ihraç edilen tahvil, bono gibi devlet iç borçlanma araçlarına yatırılmış durumda.

İşsizlik Sigortası Fonu'nun diğer işlevi ise, Uluslararası Para Fonu'na verilen yüzde 6.5'lik faiz dışı fazla (FDF) hedefinin tutturulmasındaki rolü. IMF'ye verilen taahhütlere göre, Fonun 'faiz dışı gelirleri ile faiz dışı harcamaları' arasındaki fark, Türkiye'nin FDF hesabında dikkate alınıyor.

İlave önlemden kurtuldu

Örneğin 2005 yılında KİT'ler dahil FDF hedefi 30.5 milyar YTL idi. Fonun faiz dışı gelirleri ile faiz dışı giderleri arasındaki fark ise 1.7 milyar YTL oldu.

Eğer Fon olmasaydı hükümet FDF hedefini tutturmak için 1.7 milyar YTL'lik ilave önlem almak zorunda kalacaktı. Bu durum da hükümetin İşsizlik Fonu'ndan yararlanma koşullarını yumuşatmasını ve aylık miktarını artırmasını engelliyor. Bu nedenle fona para ödeyenler işsiz kaldığında yeterli maaş alamıyor.

SOKAKTAKİ İŞSİZLİK YÜZDE 18.6, İŞSİZ SAYISI 5.1 MİLYON

TÜİK'in yüzde 8.8 olarak açıkladığı işsizlik oranı, işsiz olduğu hâlde iş aramayanlar, kısa süreli çalışanlar, mevsimlik çalışanlardan o mevsimde çalışmayanlarla eksik istihdam da dahil edildiğinde yüzde 18.6'ya çıkıyor. TÜİK'in 2 milyon 251 bin kişi olarak açıkladığı işsiz sayısı 5 milyon 108 bin kişi olarak belirlendi.

Türkiye'de gerçek işsiz sayısının 5 milyon 108 bin, işsizlik oranının da yüzde 18.6 olduğu belirlendi.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), çeşitli uluslar arası standartlara göre yaptığı sınıflamada, özellikle işsiz olduğu hâlde iş bulmaktan umudunu kestiği için iş aramayan, ancak iş bulsa hemen çalışabilecek durumda olanları işgücüne ve dolayısıyla işsiz sayısına dahil etmiyor. Bunun yanı sıra mevsimlik çalıştığı için o mevsimde işi olmayanlar da işgücüne ve işsizler arasına alınmıyor. Eksik istihdam olarak nitelendirilen, bir işte çok kısa süreli çalışan ve daha fazla çalışabilecek durumda olanlarla, gerçek mesleğinde çalışmadığı için iş arayanlar ise işgücüne dahil edildiği hâlde işsiz kabul edilmiyor.

TÜİK'in Temmuz 2006 dönemine (haziran-temmuz-ağustos) ilişkin hanehalkı işgücü araştırmasının sonuçlarına göre, Türkiye'de 1 milyon 895 bin kişi iş bulmaktan umudunu kestiği için işgücüne dahil edilmiyor. Mevsimlik çalışanlardan 125 bin kişi de işgücüne ve işsizler arasına alınmadı. TÜİK'in bu nedenlerle işsiz ordusuna dahil etmediği "işsizlerin" sayısı 2 milyon 20 bin kişiyi buluyor.

Söz konusu kişiler iş gücüne dahil edildiğinde ise Türkiye'deki toplam işgücü 25 milyon 508 bin kişiden 27 milyon 528 bin kişiye çıkıyor.

İstihdamdakilerin yüzde 4.9'u da mevcut işini değiştirmek veya mevcut işine ek olarak bir iş arıyor. Bunlardan bir işte çok kısa süreli çalışan ve daha fazla çalışabilecek durumda olanlarla, gerçek mesleğinde çalışmadığı için ya da işinden memnun olmadığı için iş arayan 837 bin kişi istihdama dahil

ediliyor. İstihdam oranından eksik istihdam olarak tanımlanan bu rakam düştüğünde, TÜİK'in 23 milyon 257 bin kişi olarak belirlediği istihdam oranı 22 milyon 420 bin kişi olarak belirlendi.

Gerçek İşsizlik 1.1 puan arttı

Eksik istihdam, iş bulmaktan umudunu kesenler ve mevsimlik çalışanların da işgücüne dahil edilmesiyle birlikte TÜİK'in yüzde 8.8 olarak

açıkladığı işsizlik oranı yüzde 18.6'ya çıkıyor. Geçen yılın aynı döneminde TÜİK'in yüzde 9.1 olarak açıkladığı işsizlik oranı yüzde 17.5 düzeyinde bulunuyordu. Gerçek işsizlik oranı temmuz ayında geçen yılın aynı dönemine göre 1.1 puan arttı.

Fotoğraf: Sinan Gül

TÜRKİYE

IMF'YE 2010'A KADAR BORÇ ÖDEYECEK

IMF'ye halen 11.6 milyar dolar borcu bulunan Türkiye'nin bunu 1 milyar doları bulan faiziyle birlikte 2010 yılı sonuna kadar geri ödeyeceği belirlendi. Bu yıl Ekim ve Kasım aylarında 2.1 milyar dolarlık daha ödeme yapılacak olan IMF'ye Türkiye, 2007 yılında 5.6 milyar, 2008 ve 2009 yıllarında 2.1'er milyar ve 2010 yılında da 722 milyon dolar ödemesi gerekiyor.

Uluslararası Para Fonu'na (IMF) en borçlu ülke konumunda bulunan Türkiye'nin 2010 yılı sonuna kadar IMF'ye 12.6 milyar dolar geri ödemesi gerektiği belirlendi. Bu yılı Ekim ve Kasım aylarında yapılacak 2.1 milyar dolarlık geri ödemeyle tamamlayacak olan Türkiye 2007 yılında ise 5.6 milyar dolarlık bir ödeme yapacak.

IMF'nin verilerine göre Türkiye bu yıl Ağustos sonu itibariyle IMF'ye toplam 11 milyar 631 milyon dolar borcu bulunuyor. Bu borç için Türkiye'nin 2010 yılına kadar yapması gereken faiz ödemesi ise 1 milyar dolar olarak hesaplandı. Ancak bu tutar Mayıs 2008'e kadar süresi bulunan mevcut stand-by anlaşması kapsamında bundan sonra kullanılacak yeni kredi dilimleriyle değişebilecek. Türkiye yaklaşık 10 milyar dolarlık bir kredi içeren son stand-by kapsamında şimdiye kadar yaklaşık 4.3 milyar dolarlık kredi kullandı ve Mayıs 2008'e kadar 5.5 milyar dolara yakın yeni kredi kullanma şansı da bulunuyor.

Türkiye bu yıl şimdiye kadar IMF'ye toplam 6 milyar dolarlık bir geri ödeme yaptı. Ekimde 418 milyon, Kasım'da da 1.7 milyar dolar olmak üzere toplam 2.1 milyar dolarlık geri ödemeyle bu yılki ödemeler de tamamlanacak. Türkiye bu yıl toplam 8.1 milyar dolarlık bir geri ödeme gerçekleştirmiş olacak. Türkiye 2000 yılıyla birlikte başlayan süreçte IMF'ye yıllık bazda ikinci en yüksek geri ödemesini bu yıl yapmış olacak. Türkiye IMF'ye 2001 yılında 1.6 milyar, 2002 yılında 7 milyar, 2003 yılında 2.6 milyar, 2004 yılında 5.6 milyar ve geçen yıl da 8.7 milyar dolarlık ödeme yapmıştı. 2001-2005

yıllarını kapsayan beş yıllık dönemde toplam 25.5 milyar dolarlık anapara ve faiz ödemesi yapan Türkiye'nin bu yılki ödemeleriyle birlikte son altı yıllık geri ödemeleri ise 33.6 milyar dolara ulaşacak.

2007 ödemeleri

IMF'nin verilerine göre bu yılı ge-

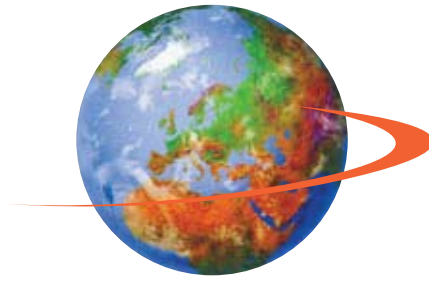
ride bıraktıktan sonra Türkiye, IMF'ye geri ödemeler konusunda nispeten daha rahat bir sürece girecek. 2005 ve 2006 yıllarını 8 milyar doların üzerinde bir ödemeyle tamamlayan Türkiye'yi 2007 yılında ise 5.6 milyar dolarlık bir ödeme bekliyor.

SDR kuru 1.48 dolar olarak esas alınarak yapılan hesaplamalara göre 2007 yılında Türkiye tüm aylarda IMF'ye ödeme yapacak. Ocakta 576 milyon dolarlık ödemeyle başlayacak olan 2007 yılı ödemeleri şubatta 1.9 milyar dolarla oldukça yüksek bir düzeye çıkacak. Martta 127 milyon, nisanda 576 milyon, mayısta 485 milyon, haziranda 127 milyon, temmuzda 382 milyon, Ağustosta 572 milyon dolar olarak gözüken IMF'ye yapılması gereken ödemeler, Eylülde 127 milyon, ekimde 222 milyon Kasım'da 414 milyon ve Aralıkta 127 milyon dolar olarak gerçekleşecek.

2008 ve 2009 ödemeleri

Türkiye, mevcut stand-by anlaşmasının tamamlanacağı 2008 yılında ise IMF'ye toplam 2.1 milyar dolarlık ödeme gerçekleştirecek. 2008 yılında da Temmuz ayı hariç tüm aylar Türkiye IMF'ye 63 milyon dolarla 232 milyon dolar arasında değişen tutarlarda ödeme yapacak.

2009 yılında da 2.1 milyar dolarlık bir geri ödeme yapılması gerektiği belirlendi. Mevcut borç durumuna göre 2009 yılında da nisan hariç Türkiye tüm aylar IMF'ye ödeme yapacak. Türkiye IMF'ye olan mevcut borçlarını 2010 yılında yapacağı 722 milyon dolarlık ödemeyle tamamlamış olacak.

DÜNYA BANKASI GENÇ İŞSİZLİĞİNİN ÇÖZÜMÜNÜ İŞÇİ HAKLARINA SALDIRIDA GÖRÜYOR

Dünya Bankası 2007 Dünya Kalkınma Raporunda sayıları 85 milyonu bulan genç işsizler sorunu ele aldı. Rapora göre, sorunun çözümü asgarî ücretin kaldırılmasından, işsizlik yardımlarının kesilmesinden, işten çıkarmaya ilişkin kuralların kaldırılmasından geçiyor.

Dünya Bankası'nın 2007 Dünya Kalkınma Raporu, genç işsizler sorununun ön plâna çıkardı. *Kalkınma ve Gelecek Nesil* başlıklı raporda 12-24 yaş grubundaki gençlerin durumu ele alındı. Dünya Bankası genç işsizler sorunu ciddi bir sorun olarak kabul etmekle birlikte, önerdiği çözüm yolları sendikalarinkinden farklı.

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları konfederasyonu (ICFTU) Genel Sekreteri Guy Ryder ve Dünya Emek Konfederasyonu (WCL) Genel Sekreteri Willy Thys, Dünya Bankası'nın yeni raporunu değerlendirdi.

ICFTU Genel Sekreteri Guy Ryder, raporu değerlendirirken, "Dünya Bankası giderek artan sayıda genç kadının ve genç erkeğin işsiz olduğunu ya da olması gerekenin altında ücret ödenen işlerde ve sömürü koşulları altında çalıştığını kabul etmektedir. Ancak Dünya Bankası bu sorunun üzerinde yeterince durmamakta ve sorunun çözümü için yanlış reçete önermektedir. Gerçekten de Dünya Bankası önerileri dünya gençleri için yalnızca daha büyük sorunlar yaratacaktır" dedi.

Raporun gençlerin işe girmesiyle ilgili bölümünde, genç işsizliğin ana nedeni olarak bazı işçi haklarına saldırıldığına da işaret eden Ryder, Dünya Bankası'nın asgarî ücretleri, işsizlik yardımlarını ve işten çıkartmaya ilişkin kuralları, genç işsizler sorununun nedeni olarak göstermesini eleştirdi.

Genel Sekreter Ryder, işsiz kalmanın gençlerin tercihi olmadığını ve yeterli sayıda iş olanağı yaratmayan bir

küresel ekonominin gençleri işsizliğe mahkûm ettiğini de vurguladı. Son 10 yıl içinde dünya ekonomisi yılda ortalama % 3,8 oranında büyürken, dünya istihdam oranının 1,4 puan gerilediğini ve genç işsiz sayısının 1995-2005 döneminde 70 milyondan 85 milyona yükseldiğini hatırlattı. Ryder'a göre, genç işsizler sorununu çözmede ilk adım, Dünya Bankası gibi kurumların da sorumlu olduğu küresel ekonomideki kötü işleyişlerin onarılması.

Ryder, Dünya Bankası'nın gençlere insan onuruna yaraşan iş olanakları sağlama politikasının dört noktaya odaklanması gerektiğini de savunuyor. Bunlar, gençler için insan onuruna yaraşan daha fazla iş olanağı sağlanması; mevcut ve yeni işlerin kaliteli olması; beceri düzeyinin kalifikasyonlarından ve eğitim olanaklarından yararlanma durumunun geliştirilmesi; okuldan işe geçiş sürecinin iyileştirilmesi ve gençlerin işsiz kaldıkları sürenin kısaltılması. Dünya Bankası, beceri düzeyinden, kalifikasyonlardan, okuldan işe geçiş sürecinden söz ediyor; ancak bir yandan genel olarak yeni iş olanaklarının yaratılmasına duyulan gereksinimi göz ardı ederken, bir yandan da mevcut iş olanaklarının kalitesini düşürecek öneriler getiriyor.

WCL Genel Sekreteri Willy Thys de 2007 Dünya Kalkınma Raporu konusunda şu görüşleri dile getirdi: "Gençler arasında artan yoksulluk gibi sorunlar ile gençlerin ve özellikle de genç kadınların yalnızca kayıt dışı ekonomide iş bulabildikleri gibi raporda ele alınan olguların çoğunu yaratan,

Dünya Bankası'nın istikrar önlemleri, düzenleyici kuralların kaldırılması, özelleştirme, liberalizasyon, vb. standart politikaları ve koşullarıdır. Dünya Bankası'nın analizleri ve tavsiyeleri tek taraflı ve dar görüşlüdür. Banka'nın araştırma kapasitesini göstermesi gereken yayının taraflı olması ve özellikle seçilmiş kanıtlara yer vermesi utanılacak bir durumdur. Yayında yalnızca Banka'nın düzenleyici kuralların kaldırılması ve liberalizasyon gündemini destekleyen kaynaklara tekrar tekrar atıfta bulunulurken, farklı bir sonucu ortaya koyan kaynaklar göz ardı edilmektedir. 2007 Dünya Kalkınma Raporu'nda söylenenlerin tam tersini ortaya koyan birkaç Dünya Bankası çalışmasının da göz ardı edilmiş olması bir ironidir."

Willy Thys'in söz ettiği çelişkili durumun bir örneği Brezilya'da asgarî ücret artışının istihdam üzerindeki etkisine ilişkin olarak yazılanlardır. 2007 Dünya Kalkınma Raporu'nda, Brezilya'da asgarî ücretlerde sağlanan artışın iş kayıplarına neden olduğunu sonucuna varan bir çalışmaya atıfta bulunmaktadır. Ancak Dünya Bankası'nın bir konferansına sunulan başka bir çalışmadan hiç söz edilmemektedir. Oysa, Mayıs 2006'da Dünya Bankası'nın da katılımıyla Berlin'de düzenlenen İstihdam ve Kalkınma Konferansı'na Sara Lemos'un sunduğu bildiride, Brezilya'daki asgarî ücret artışının gerek kayıt içi gerekse kayıt dışı sektörlerde yoksul işçilerin gelir düzeyinin yükseltilmesini sağladığı, ancak asgarî ücret artışının her iki sektörde de istihdamı olumsuz yönde etkilediği-

ne ilişkin herhangi bir kanıt bulunmadığı belirtilmektedir.

Bir başka örnek, işçileri koruyucu mevzuatın olumsuz etkilerin kanıtlamak için iki yayına atıfta bulunulurken, OECD'nin farklı bir yaklaşım içeren daha yakın tarihli bir çalışmasından hiç söz edilmemesidir. Ayrıca, 2007 Dünya Kalkınma Raporu'nda Güneydoğu Avrupa ülkelerindeki gençlerin durumu

değerlendirilirken, "düzenleyici kural-
ların kaldırıldığı işgücü piyasalarının
çoğunda gençlerin işgücü piyasasında
daha iyi sonuçlar aldığına ilişkin kanıt
yoktur" sonucuna varan 2005 tarihli
bir Dünya Bankası yayını görmezden
gelinmektedir.

Yine 2005 tarihli bir diğer Dün-
ya Bankası yayını, Orta ve Doğu Av-
rupa ülkeleri ile Bağımsız Devletler

Topluluğu'nda işgücü piyasalarını ince-
lemekte ve göreceli olarak yüksek asgarî
ücretlerin uygulandığı ülkelerde gelir
eşitsizliğinin daha az olduğu sonucunu
ortaya koymaktadır. Ancak 2007 Dün-
ya Kalkınma Raporu'ndaki yaklaşım,
asgarî ücret uygulamasının gereksiz ol-
duğu yönündedir ve asgarî ücrete son
verilmesi ya da asgarî ücret düzeyinin
düşürülmesi durumunda yoksulluğun
artacağından hiç söz edilmemektedir.

ÜÇ YÜZ MİLYON GENÇ YA İŞSİZ YA YOKSUL

300 milyondan fazla genç yoksul. 84 milyon genç işsiz. 10 yılda genç işsizlerin oranı yüzde 13, ama istihdam yüzde 3,8 arttı. İşsiz gençler dünyadaki toplam işsiz nüfusun yüzde 44'ü. Çalışanlarsa, fazla çalışmaya, düşük ücrette, güvencesizliğe zorlanıyor.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) *Gençliğin İstihdamında Küresel Eğilimler* raporuna göre, dünyada işsiz gençlerin sayısı yükseliyor; yüz milyonlarca genç de çalışıyor olmasına karşın yoksul.

Çalışmaya göre, genç işsizlerin sayısı 1995'te 74 milyonken, 2005'te 84 milyona yükseldi. 300 milyonu aşkın gençse, yoksulluk sınırı olan günlük 2 ABD dolarının altında yaşıyor.

ILO, 15-24 yaş arasındakileri genç olarak tanımlıyor. Dünyada yaklaşık 1,1 milyar genç var.

Gençliğin İstihdamında Küresel Eğilimler raporunda yer alan bazı bulgular şöyle:

* 1,1 milyar gencin yaklaşık üçte biri ya iş arıyor ama bulamıyor ya iş aramaktan tamamen vazgeçmiş durumda ya da çalışıyor ama yoksul.

* Dünyanın genç nüfusu 1995'ten 2005'e yüzde 13,2 arttı; ama gençlerin istihdam oranı aynı dönemde yalnızca yüzde 3,8 artarak 548 milyon kişiye ulaştı.

* İşsiz gençler dünyadaki toplam işsiz nüfusun yüzde 44'ünü oluşturuyor. Oysa, genç nüfus 15 yaş üstü çalışabilir nüfusun yalnızca yüzde 25'ini oluşturuyor.

* Genç nüfusun üretim potansiyelini karşılamak için 400 milyon yeni ve daha iyi işe ihtiyaç var.

* Çalışacak insanca bir işin olmamasıyla erken yaşta tanışmak, gençlerin gelecekteki çalışma koşullarını da kalıcı olarak sekteye uğrattırıyor. İlk deneyimi uzun süreli işsizlik olan bir gencin çalışma yaşamını işsizlikle düşük ücretli işler arasında sürdürme olasılığı yüksek.

En çok işsiz genç Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da

İşsiz genç nüfusun en yoğun olduğu bölge, yüzde 25,7'yle Ortadoğu ve Kuzey Afrika. İkinci sırada yüzde 19,9'la Avrupa Birliği dışındaki Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri geliyor. Bu oran, Sahra Altı Afrika'da yüzde 18,1, Latin Amerika ve Karayipler'de yüzde 16,6, Güneydoğu Asya ve Pasifik'te yüzde 15,8, gelişmiş ülkeler ve AB'de yüzde 13,1, Güney Asya'da yüzde 10, Doğu Asya'daysa yüzde 7,8.

Genç kadınlar daha kötü durumda

Rapora göre, genç kadınların durumu çok daha zor. Çalışma yaşamına katılım oranları çok daha düşük. Örneğin Güney Asya'da genç erkeklerle kadınların arasında yüzde 35 fark var. ILO'ya göre bu fark, kültürel geleneklerden, genç kadınların işyeri ve ev işlerini birlikte götürmelerini sağlayacak olanakların olmayışından ve iş olanakları azaldığında kadınların çok daha kolay işten çıkarılmaları eğiliminden kaynaklanıyor.

Genç çalışanların yüzde 56'sı yoksul

Gençler için çalışıyor olmak yaşamalarını ekonomik olarak sürdürmek anlamına gelmiyor.

Çalışan gençlerin yüzde 56'sı yoksul. Aynı zamanda, uzun çalışma saatlerine, geçici veya enformel sözleşmelere, düşük ücrette, sosyal güvencesizliğe, çok az iş eğitime ve işyerinde ses çıkarmamaya zorlanıyorlar. "Özetle, iş insanca iş demek değil" diyor ILO raporu.

Raporda "kaygı verici" diye nite-

lenen bir başka durum da ne çalışan ne de okuyan gençlerin sayısı. Orta ve Doğu Avrupa'da genç nüfusun yüzde 34'ü ne okuyor ne de çalışıyor. Bu oran Sahra altı Afrika'da yüzde 27, Orta ve Güney Amerika'da yüzde 21, gelişmiş ülkelerde ve AB bölgesinde yüzde 13.

Yanlış bilinenler

Rapor gençler ve istihdamla ilgili yanlış bilinenler olduğunu, gençlerin işsizliğinin yalnızca buzdağının tepesi olduğunu söylüyor ve şunlara dikkat çekiyor:

* Eğitime erişim birçok genç için hâlâ büyük bir sorun. Birçok gelişmekte olan ülkede okur yazarlık düzeyinin artması gerekiyor.

* Yüksek öğretim iş bulmayı, özellikle de insanca bir iş bulmayı garantilemiyor.

* Ekonomik büyümenin düşük olduğu veya ekonomi büyürken istihdamın daraldığı durumlarda, gençler için iş güvenliği iş tatmininden önce geliyor.

* İşsizlik oranları tek başına anlamlı değil. Çünkü, çalışan yoksullarla engellenmiş, caydırılmış gençlerin nüfusu işsizlerden daha yüksek.

* Tarım sektörü ve kırsal alanlar, hâlâ dünyadaki istihdamın yüzde 40'ını oluşturuyor. ILO, kırsal alanlarda istihdam yaratmanın gençliğin istihdamı ve yoksulluğun azaltılması stratejilerinde önemli bir rol oynayabileceğini düşünüyor.

Kırsal ekonomide ücretlerin iyileştirilmesi ve yoksulluğun azaltılmasıyla genç nüfusun kentlere göç etmesinin de önüne geçilebileceğini söylüyor. (bianet)

DÜNYADA 854 MİLYON KİŞİ AÇ

Birleşmiş Milletler Ziraat ve Beslenme Örgütü (FAO) eskiye göre daha zengin bir dünyada 854 milyon kişinin aç olduğunu açıkladı. FAO'nun açlık üzerine yayımladığı raporunda bu kişilerin günde 1900'den az kaloriye sahip oldukları bildirilirken, aç insanların 820 milyonunun gelişmekte olan ülkelerde yaşadığı kaydedildi.

FAO'nun yıllık raporunda gelişmekte olan ülkelerdeki aç insanların sayısının 1990'da 823 milyon kişi olduğuna dikkat çekildi. Oysa bugün daha zengin olan dünyada bu sayı 820 milyon olarak dikkat çekiyor. Dünya genelinde ise 854 milyon kişinin aç olduğunun belirtildiği raporda, bu kişilerin günde 1900'den az kaloriye sahip olduğu belirtildi. FAO, son on yılda gelişme olmadığını belirtti. 180 ülkenin hükümet ve devler başkanları 1996 yılında yapılan Beslenme Zirvesi'nde 2015 yılına kadar aç insanların sayısının yarıya düşürmeyi hedef olarak belirlemişti.

fikleri reel ilerleme kaydetti. Sadece Çin'de kötü beslenen kişilerin sayısı 45 milyon geriledi. Latin Amerika da, Venezüella hariç iyileşmeler kaydetti.

Buna karşın, Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Sahra Altı Afrika'da kötü beslenenlerin sayısı arttı. Buralarda kötü beslenenlerin sayısı on yılda 169 milyondan 206 milyona yükseldi. 1996'da belirlenen hedef ise 2015'e kadar sayının 85 milyona düşürülmesiydi. Tehlikede olan ülkeler aynı zamanda silâhlı çatışmaların yaşandığı bölgeler olarak dikkat çekiyor: Burundi, Eritre, Liberya, Sierra Leone veya Demokratik

Kongo Cumhuriyeti.

Son yılların sonuçlarına bakıldığında sadece Doğu Asya'nın aç insanların sayısını yarıya indirdiği görülüyor. Bununla birlikte güneydoğu Asya, Latin Amerika gibi açlık çekenlerin sayısını üçte bir oranında düşürdü.

Rapor, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da durumun daha da ağırlaşacağını belirterek, 1990'de 24 milyon olan aç insanların sayısının 2015'te 35 milyon olacağı uyarısında bulundu. En kötü durumun Sahra Altı Afrika'sında yaşandığı kaydediliyor.

Hiçbir ilerleme sağlanamadı

Demografik artıştan dolayı yoksul ülkelerde 1990-1992'de açlık sınırında olanların oranının yüzde 20'den 2001-2003'te yüzde 17'ye düştüğüne dikkat çeken FAO, ama bu eğilimin zayıf kaldığını dile getirdi.

FAO'nun genel müdürü Jacques Diouf, "gerçekte hiçbir ilerleme sağlanmadı" dedi. Diouf'a göre 3 milyon olarak hesaplanan düşüş istatistik bir hatadan kaynaklı olabilir.

Eğilimler endişe verici

FAO, yakın dönemdeki eğilimlerin endişe verici olduğunu belirterek, eğilimlerin, 1980'li yıllarda 100 milyon düşüşten sonra, 1995-1997 ve 2001-2003 arasında aç insanların sayısının 25 milyon arttığına işaret ettiğini kaydetti. FAO, orta halli sonuçların önemli bölgesel dağılımları gizlediğine dikkat çekti.

Rapora göre Kuzey Kore, Bangladeş ve Pakistan hariç Asya ve Pasi-

BİRLİKTEN KUVVET DOĞAR: DÜNYANIN EN BÜYÜK EMEK ÖRGÜTÜ KURULDU

I T U C

İşçiler, 'daha güçlü birlik' sesleriyle, küreselleşmenin getirdiği olumsuzluklarla mücadele edebilmek için yeni bir uluslararası işçi sendikaları konfederasyonu kurdular. ICFTU ve WCL'nin birleşmesinden doğan ITUC 154 ülkede 306 işçi örgütüne bağlı 168 milyon işçiyi temsil edecek.

İşçiler, 'daha güçlü birlik' sesleriyle, küreselleşmenin getirdiği olumsuzluklarla mücadele edebilmek için yeni bir uluslararası işçi sendikaları konfederasyonu kurdular: Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC). Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) ve Dünya Emek Konfederasyonu'nun (WCL) birleşmesinden doğan ITUC, 154 ülkede 306 işçi örgütüne bağlı 168 milyon işçiyi temsil edecek. 1-3 Kasım arasında Viyana'da gerçekleştirilen kurucu kongrede ICFTU ve WCL'nin birleşmesinden doğan ITUC, dünyanın en büyük emek örgütü oldu. ICFTU'nun eski Genel Başkanı olan Avustralya İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ACTU) Başkanı Sharan Burrow, ITUC Gelen Başkanı seçildi.

ICFTU'nun eski ve ITUC'un yeni Genel Sekreteri Guy Ryder, "ITUC'un kuruluşunun ulusal ve uluslar arası alanda sendikal hareketin kapasitesini güçlendireceğini" söyledi. "Daha güçlü olduğumuzda, firmalar, hükümetler, küresel finans ve ticaret kurumları üzerinde daha büyük bir etkimiz ola-

caktır" diyen Ryder şöyle devam etti: "ITUC'un kuruluşu, sendikal hareketin gücünü birleştirmeye ilişkin sürecin önemli bir parçasıdır."

Dünya Emek Konfederasyonu eski genel sekreteri Willy Thys "Hiç şüphe yok ki, ITUC, işçilerin haklarının sürekli olarak erozyona uğradığı 'dibe doğru düşüş' küreselleşmesi olarak yaşanan günümüz toplumunda etkin bir karşı güç olacaktır" dedi.

ITUC kuruluş kongresine TÜRK-İŞ'i temsilen Genel Başkanı Salih Kılıç ve Genel Mali Sekreter Ergün Atalay katıldı. Salih Kılıç 70 üyeli ITUC Genel Konseyine seçildi.

Kılıç, ITUC'un kuruluşunu şöyle değerlendirdi: "Küreselleşmenin etkisiyle çalışma koşullarının ve sendikal hakların her geçen gün gerilediği günlerde yeni mücadele yöntemleri belirlenmesi gerekiyordu. Bu stratejilerin en başında da gereksiz rekabet etmek yerine sendikaların ve çalışanların birleşerek tek vücut olarak mücadelelerine devam etmeleri geliyordu. 1-3 Kasım 2006 günlerinde bu bütünleşme dünya

ölçeğinde başarıyla gerçekleştirildi ve uluslararası sendikal hareket geçmişte yaşadığı pek çok ayrışmanın ardından bu birleşme ile doğru çizgiye gelerek tarihte önemli bir sayfa açtı. Sendikal hareket artık hiçbir zaman olmadığı kadar fazla sayıda ülke ve ulusal sendika merkezinin temsil edildiği yeni ve uluslararası bir örgüte sahip. Bu birleşmenin tüm ülkelerde ulusal sendika merkezlerinin birleşmesine örnek olması gerekir. Sendikal hareketin daha adil bir küreselleşme için birleşmekten başka çaresi yoktur.”

ITUC’u yaratan örgütlerden ICF-TU, 1949 yılında kurulmuştu ve 57 yıldır faaliyetlerini sürdürüyordu. WCL ise 1920 yılında kurulmuştu ve 76 yıldır faaliyetlerini sürdürüyordu.

ITUC amaçlarını şöyle sıralıyor:

- Sürdürülebilir kalkınma için ekonomik, sosyal ve çevresel unsurların birleştirilmesi,
- İnsan onuruna yaraşır şekilde herkese iş,
- İşçilerin temel haklarına evrensel olarak saygı duyulmasının garanti altına alınması,
- Yoksulluğun sona erdirilmesi, ulus içinde ve uluslararası eşitsizliğin büyük ölçüde azaltılması,
- Eşit gelir dağılımı koşuluyla bütümenin desteklenmesi,
- Çalışanların ve yoksulların hak ve çıkarlarına karşı hareket ettiklerinde uluslararası kuruluşlara karşı müca-

dele,

- Sendikal hak ihlalinin ortadan kaldırılması,
- Dünya Çalışma Örgütü’nün (ILO) belirlediği sendikal hakları savunan uluslararası standartları desteklemek,
- İşyerlerindeki her çeşit ayrımcılığın sona erdirilmesi için kampanyalar yürütmek,
- Eşit işe eşit ücret ilkesinin etkili ve tam olarak uygulanması için çaba harcamak,
- Dünyada barış ve güvenliğin sağlanması için çaba göstermek,
- Dünyadaki savaş ekonomilerinin barış ekonomilerine dönüştürülmesini sağlamak...

GEÇMİŞ DAĞITIM ÖZELLEŞTİRMELERİNİN 'IŞIĞINDA' BUGÜN

ERDİL EROĞLU

Enerji Uzmanı

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (ÖİB) 12 şehri kapsayan 3 dağıtım bölgesi için ihaleye çıktı ve Aralık ayında teklifleri almayı kararlaştırdı. İstanbul İli Anadolu Yakası (AYEDAŞ), An-

kara, Kırıkkale, Zonguldak, Karabük, Bartın, Çankırı ve Kastamonu (Başkent), Sakarya, Kocaeli, Bolu ve Düzce (Sakarya) bölgeleri için Türkiye'nin ve dünyanın önemli şirketleri şartname-

leri satın aldı, yeterlilik başvurularını yaptı.

Bu günlerde, ÖİB bu şirketlerin yüzde 100 oranındaki hissesinin blok

satış yöntemi ile özelleştirilmesi için yoğun bir şekilde çalışıyor, şirketlerle görüşüyor. Bu özelleştirmeler için hazırlanan şartnamede şirketlerin yeterlilik kriterlerinin yanı sıra çalışanlara ilişkin hükümler de belirlendi.

Şimdiye kadarki yazılarımızda dağıtım özelleştirmelerinden amaçlarına hep değindik. Elektrik dağıtım şebekelerinin özelleştirmelerinin neden yanlış olduğunu, kamu kaynaklarının özel sektöre nasıl transfer edilmek istendiğini, ülke ve ekonomi açısından ne tür zararları olacağını ifade ettik.

Artık bu için “son aşama”ya geldiği dikkate alındığında, bu yazımızda,

bundan önce gerçekleştirilmiş özelleştirme uygulamalarının ne tür zararlı sonuçları olduğunu bir kez daha hatırlatma gereği duyuyoruz. Bu yazıda ayrıca, Aralık ayında yapılması plânlanan ihaleler sonrasında çalışanları ne tür sonuçlar bekleyeceğine dikkat çekmek için şartnamenin çalışanlarla ilgili hükümlerini açıklayacağız.

Özelleştirmecilerin söyleminde, elektrik dağıtım şebekelerinin ve üretim santrallerin mülkiyeti devlette kalmak kaydıyla, gecikmiş yenileme yatırımlarının yapılması, santrallerin üretimlerinin artırılması, reel olarak birim kWh maliyetlerinin düşürülmesi amacıyla özel sektöre devredilmesi öngörüldü.

1984 yılında, 3096 sayılı Kanun yürürlüğe girmezden önce, ülkemizde elektrik enerjisi dağıtımı Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) tarafından yapılıyordu. Sadece Adana, Hatay, Mersin, Osmaniye ve Kahramanmaraş’a ait 3 köyde Çukurova; Antalya ve Burdur’da Kepez; Kayseri’de de Kayseri ve Civarı Elektrik T.A.Ş. şirketleri bölgelerinde imtiyazlı şirketler olarak enerji üretiyor ve ürettikleri enerjiyi büyük tüketicilere satıyordu.

Üç şirket 3096 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından 1988 yılında imzalanan Bakanlar Kurulu kararları ile 70 yıl süre daha görevlendirildi. Ardından, Aktaş Elektrik’e İstanbul Anadolu yakasında 30 yıl süre ile elektrik dağıtım işini yapma görevi verildi.

Bu uygulamada mahsuplaşma sistemi benimsenmişti. Bu sistemde yıl başında geçici bir bütçe yapılıyor, enerji alış fiyatı belirleniyor, daha sonra da yıl sonunda fiili gelir ve gider kalemleri tespit edilerek taraflar arasında mahsuplaşma yapılıyordu. Ancak, görevli şirketlerin işletme giderleri ve yatırım masraf kalemlerine, taraflarca önceden mutabakat sağlanmış bir üst sınır konulmamıştı. Sistem, uygulamada taraflar arasında birtakım ihti-

lafların ortaya çıkmasına yol açıyor, mutabakat sağlanamadığı için işlemler sonuçlandırılmıyor ve konu yargıya taşınıyordu. Tüm uyarılara rağmen sözleşmelerine güvenen şirketler haksız kazançlar elde ediyor, kamu, zarara uğratılıyordu.

Bu sorunlar 2000’lerin başına kadar devam etti. 2002 yılında Danıştay 10. Dairesi Aktaş Elektrik T.A.Ş.’nin imtiyaz sözleşmesini iptal etti. Danıştay’ın iptal gerekçesi, özelleştirmeye ilişkin söylenenler ile gerçekleşenler arasındaki farkı ortaya koyması ve bundan sonra olabileceklere dair dersler taşınması açısından önemlidir:

“Mahsuplaşma işlemlerinin zamanında gerçekleştirilmediği, 3096 sayılı Kanunun uygulanması sonucu tesis edilen işlemlerle dağıtım tesislerinin daha verimli ve etkin işletilmesinin sağlanması, kayıp kaçakların önlenmesi, işletme haklarının özel sektöre devredilmesi ile önemli tutarlarda işletme hakkı devir bedellerinin alınacağı, bu yolla önemli kazançlar elde edilmesi amaçlanmasına rağmen dava konusu edilen sözleşmede kayıp kaçak oranlarının azalmadığı; işletme hakkı devir bedelinin ne olacağı konusunda sözleşmede somut bir tutarın gösterilmediği, anılan bedelin sözleşmede belirtilen Devir Kurulunca saptanması öngörüldüğü, Devir Kurulunca saptanan bedelin ihale ile yapılan işletme hakkı devirleri ile ilgili olarak saptanan tutarlardan çok düşük olduğu dosyanın incelenmesinden anlaşılması nedeniyle dava konusu sözleşmede kamu yararına uygunluk bulunmadı.”

O dönemin birkaç haberini hatırlayalım:

“28 Şubat 2001 tarihinde dönemin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Ziya Aktaş düzenlediği basın toplantısını aktaran bir haberde şöyle söyleniyor:

İstanbul’un Anadolu yakasında 30 yıl süreyle elektrik dağıtım ve ticareti sözleşmesi imzalanan Aktaş Elektrik’le

TEAŞ arasında yapılan sözleşmelerin her yıl mahsuplaşma yapılmasını öngördüğünü belirten Ziya Aktaş, bu işlemin, şirketin topladığı elektrik paralarından kamunun alması gereken payın TEAŞ'a ödenmesini öngördüğünü vurguladı. Sözleşme hükümlerine rağmen şirketle TEAŞ arasında, 1990 ile 1997 arasında (1994 hariç) mahsuplaşma işleminin hiç yapılmadığını belirten Aktaş, 1994 yılına ait mahsuplaşmanın da, Başbakanlık Teftiş Kurulu raporunda yer alan hususlara istinaden TEAŞ Yönetim Kurulu kararı ile iptal edildiğini anlattı."

13 Eylül 2002 tarihinde EMO tarafından yapılan açıklamada, Aktaş'taki kamu zararının 1.3 katrilyon liraya ulaştığı belirtildi. Açıklamada, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın 7 Mayıs 2002 tarihli raporundan alıntılar yer aldı. Raporda, mahsuplaşmama veya ön denetim ve mahsuplaşma işlemlerindeki kural eksikliği veya yanlışlığı nedeniyle zararın oluşumuna neden olduğu belirtiliyor. Raporda Kamunun Aktaş Elektrik'ten alacağı'nın yılbaşında 1 katrilyon lirayı geçtiği, 1998-2002 yılları arasındaki mahsuplaşmanın hâlâ yapılmadığından buradan gelecek rakamın belli olmadığı, gecikme faizleri ve cezalarla bu miktarın 1.3 trilyon liraya ulaştığı da yer aldı ve şunlar söylendi:

"Kurumun ihale yöntemi ve kuralları yerine şirketin kendi holding çatısı altında birtakım yan kuruluşlar oluşturulup, çok yüksek bedellerle bu şirketlerden mal ve hizmet alımına giderek Ar Holding ve Artam ailesinin kontrolündeki bu şirketlere haksız kazanç ve mal sağlanmıştır. Hasıllardan ödeme sürecinde ortaya çıkan zamanı, gelirleri repo, faiz gibi finansal imkân ve ortamlarda değerlendirerek kendine faaliyet dışı gelir elde etmiştir. Bakanlık görevlileri, görevli şirketlerin fazladan ve haksız gelir elde etmelerine yol açmıştır. Aktaş Elektrik, şirketle ilgili olarak 1990-1995 yılları arasındaki işlem belgelerini 'zamanı doldu' gerek-

çesi ile SEKA'ya satarak yok edilmelerini sağlamış, üstüne üstlük bunun karşılığında da SEKA'dan 619 milyon lira tahsil etmiştir."

Açıklamada, bütün bu usulsüzlüklere rağmen görevli şirketlerle ilgili işlemleri yürüten personelin, Bakanlık tarafından dikkat çekici bir şekilde üst görevlere atandığı da öne sürüldü. Ayrıca, faturalarda elektrik stoklanmış gibi gösterilerek, Aktaş Elektrik'in zarar gösterdiği hâlde temettü dağıttığı, gösterilen bu müsamaha sonunda şirkete el konularak binlerce küçük hisse sahibinin mağdur edildiği de savunuldu.

Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş. (TETAŞ) tarafından Aktaş Elektrik ve 47 bürokrata karşı alacak davası açıldığına işaret edilen açıklamada, sorumlu bakan ve müsteşarların dahil edilmemiş olmasının büyük bir eksiklik olduğu belirtilerek şunlar söylendi:

"Söz konusu dönemin enerji bakanları ve hükümetleri bu yolsuzluktan birinci derecede sorumludur. Onları aklamak, 'yağmalamalar devam etsin' anlamına gelmektedir."

2002 yılı içerisinde Aktaş Elektrik'in Anadolu yakası elektrik dağıtım yetki belgesi Danıştay kararı ile iptal edilmiş ve bu hizmeti TEAŞ üstlenmişti."

Sonuçta kamuoyunun bilgisi dışında hazırlanan sözleşmeler ve mahsuplaşma usulleri yıllarca uygulandıktan sonra Sermaye Piyasası Kurulu ya da Enerji Bakanlığı müfettişlerinin raporları sayesinde öğrenildi ki, özelleştirme adına öngörülen hiçbir iyileşme yaşanmadığı gibi kamu ciddi bir zarara uğratılmıştı.

ÇEAŞ'ta ne oldu?

ÇEAŞ ile imzalanan görev verme ve işletme hakkı devir sözleşmesinin iptali için Danıştay 10. Dairede açılan davanın, 3 Ekim 2000 tarihinde yapı-

lan duruşmasına avukatlarının yanı sıra şirketin sahibi Kemal Uzan da bizzat katılarak savunma yaptı.

"Duruşmada, şirketin kamu yararına faaliyet yürütmediği, özellikle, Uzanların şirketi ele geçirmesinden bu yana kayda değer bir yatırım yapılmadığı, aksine şirketin zarar etme noktasına getirildiği, çeşitli işlemlerle şirketin içinin boşaltıldığı, birçok usulsüzlüğün bulunduğu, bu usulsüzlüklerin devletin denetim birimleri tarafından tek tek saptanarak rapor haline getirildiği, şirketin esas olarak kendi üreteceği elektriği satması gerekirken, TEAŞ'dan aldığı elektriği TEDAŞ'a geri satan bir komisyoncu haline geldiği, bu olay sebebiyle trilyonlarla ifade edilecek bir kamu zararı doğduğu, bunların yanında, şirketin birçok kurum ve kuruluşla mahkemelik olduğu, TEAŞ'a ödemesi gereken elektrik enerjisi bedelini ödemediği, hukuken mümkün olmamasına rağmen, sözleşmeye bir şekilde konmuş tahkim şartına dayanarak TEAŞ ile ÇEAŞ arasındaki uyuşmazlıkların üç kişilik tahkim heyetine götürüldüğü, idare hukuku esaslarından bihaber hakemlerin kararıyla TEAŞ'ın zarara uğratıldığı, ÇEAŞ yönetiminin, özellikle Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) mevzuatından kaynaklı hiçbir yükümlülüğünü yerine getirmediği, SPK'nın son çare olarak mahkeme kararıyla şirkete ait belgelere el koyduğu, bir çok usulsüzlüğü saptadığı" belirtildi.

Duruşmanın ardından SPK tarafından kamuoyuna açıklanan raporda "ÇEAŞ'ın yatırımları yapmadığı/aksattığı, bu nedenle hizmetin sunulmasında sorunlar doğduğu, portföyünde Telsim şirketinin hisse senedi bulunduğu, 3096 sayılı yasaya göre kurulan bir şirketin sadece elektrik hizmetleri ile uğraşabileceği, bu nedenle bu durumun açık bir şekilde yasaya aykırı olduğu, şirket aleyhine birçok dava bulunduğu ve bu davalar ile şirketin işini gerektiği gibi yerine getirmediğinin tespit edildiği ve sözleşmesinin

feshi gerektiği” belirtildi. Ancak ne hikmetse yıllarca bu konuda hiçbir adım atılmadı. “Henüz sonuçlanmamış son” a çok gecikmeli bir şekilde 2003 yılında ulaşıldı:

2001 yılında yasalaşan Elektrik Piyasası Kanunu’nda elektrik iletim faaliyetinin kamu tarafından yapılacağı belirtilerek ÇEAŞ ve Kepez’in işletmekte olduğu iletim tesislerini tüm hak ve yetkileri ile birlikte 31 Aralık 2002 tarihine kadar TEİAŞ’a devretmesi zorunluluğu getirildi. Ayrıca şirketlerden sürdürdükleri üretim veya dağıtım faaliyetlerinden birini de seçmeleri istendi. Bu isteğe ÇEAŞ ve Kepez yönetiminin uymamaları üzerine şirketlerin imtiyaz sözleşmeleri feshedildi; görev bölgesindeki dağıtım, iletim ve üretim faaliyetlerine 12 Haziran 2003 tarihinde el konuldu.

Bu iki bölge ekonomi, medya ve siyaset alanında önemli bir güç oluşturan Uzanlar tarafından işletildiği için, el koymanın gücü de büyük oldu. Bu el koymanın sonucunda “mağdur olan hissedarlar” adına New York’ta devletten 10 milyar dolar tazminat talep edileceği belirtilen bir uluslararası tahkim davası açıldı. Birkaç yıl sürmesi beklenen bu davanın sonucunda ülkemizin yeni ve çok yüklü bir tazminat ile karşılaşması ihtimali bulunuyor.

Elektrik dağıtım bölgelerinde görevlendirilen özel şirketlerin mevcut uygulamaları sürerken, sanki alınan sonuçlar çok müspetmiş gibi, 1996 yılında, bu kez diğer dağıtım bölgelerinin işletme haklarının özel sektöre devredilmesine yönelik bir başka süreç başlatıldı. Böylece yine “gerekli altyapı yatırımlarının özel sektör tarafından gerçekleştirilmesi ve devletin yatırım yükünün hafifletilmesi, kayıp-kaçak oranlarının azaltılması” hedefleniyordu.

Evvelâ TEDAŞ Genel Müdürlüğü’ne bağlı dağıtım müesseseleri ve bağlı ortaklıkların kapsadığı iller 29 görev bölgesine ayrıldı. Özel sektör tara-

findan işletilmekte olan dört bölge dışındaki 25 bölge işletme haklarının 30 yıl süre ile özel sektöre devredilmesi amacıyla 24 Kasım 1996 tarihinde *Resmî Gazete*’de ihale ilanı yayımlandı. 3 Nisan 1997 tarihinde sona eren ihalelerin ardından, beş bölge için verilen teklifler çok düşük bulunarak ihaleleri iptal edildi, kalan 20 bölgeden 11’i için şirketler ile imtiyaz, işletme hakkı devri, enerji satış sözleşmeleri imzalandı. Bu bölgelerin birçoğu ile ilgili işlemler Danıştay’da ve tahkimde dava konusu yapıldı. Bazılarının imtiyaz sözleşmeleri yargı kararı ile iptal edildi. Daha önce çıkarılmış kararnameler yeni Bakanlar Kurulu kararları ile yürürlükten kaldırıldı...

Tüm bu karmaşık ve sonuçlanmayan işlemlerin ardından, 2 Nisan 2004 tarihli yeni bir Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararı ile TEDAŞ ve bağlı ortaklıklarının tümü özelleştirme kapsam ve programına alınarak yeni bir süreç başlatıldı.

Önümüzde, yeni de diyemeyeceğimiz, yine bir özelleştirme süreci var. 27 milyon aboneye hizmet götüren, 800 bin kilometre uzunluğundaki dağıtım şebekesinin ve 235 bin trafosunun işletmesinin özel sektöre devrine yönelik çalışmalar sürüyor.

Öncelikle elektrik dağıtım özelleştirmeleri için yapılacak teknik hazırlıklara dayanak oluşturacak yasal düzenleme -ne getirip ne götüreceği Mecliste ve kamuoyunda tam anlamıyla tartışılmadan- geçtiğimiz Mayıs ayında yasalaştı.

Yasanın çıkması ile birlikte, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (ÖİB) özelleştirilecek 20 elektrik dağıtım bölgesinde 5 yıl boyunca geçerli olacak elektrik tarifelerini hazırladı ve Eylül ayında EPDK’ya onaylattı. Bu tarifelerde 2010 yılına kadar yapılacak yatırım tutarı, kayıp kaçak hedefleri, kâr, işletme hakkı devir bedelleri gibi hesaplamalar da yer aldı. Bu arada TEDAŞ ile ÖİB arasında işletme hakkı devir

protokolleri imzalandı. Bu protokoller ile dağıtım şebekelerinin varlıkları TEDAŞ’ta kalırken, bu şebekelerin işletme hakları 20 dağıtım şirketine devredildi.

Tarifelerin onaylanması ile birlikte lisans alan ve dağıtım şebekelerinin işletme hakkına sahip olan bu 20 dağıtım şirketinin hisselerinin tamamının ihale ile özel sektöre blok şekilde satılmasına yönelik süreç başladı.

Ülkeye yabancı sermaye girişi olacağı ve uluslar arası enerji şirketlerinin deneyimlerinden yararlanılacağı düşüncesi ile, bu özelleştirmelerin özellikle yabancı şirketler tarafından kazanılması da bir diğer üstü örtük hedef.

İhale süreciyle ilgili şu tespitleri de yapmak gerekir:

Birincisi, devletin dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesinden fazla gelir elde etmesi hâlinde ihaleyi kazananların bu bedeli elektrik fiyatlarına, dolayısıyla vatandaşlara yansıtacağı gerekçe gösterilerek, bu bölgelerin ekonomik değerlerinin çok altında satılmaları plânlanıyor. Fakat şunu da unutmamak gerekir: Tıpkı bundan önce POAŞ, TÜPRAŞ, Türk Telekom ihalelerinde olduğu gibi özellikle medyada elektrik dağıtım bölgelerinin de beklenenin çok üzerinde fiyatlarla satıldığı yollu değerlendirmeler yapılacaktır. Çünkü “fiyat piyasasında oluşacak” ve “her tesis hakkettiği bedeli bulacaktır”(!) Sonuçta “ucuz”, “pahalı” hangi fiyat ortaya çıkarsa çıksın, subjektif olmayacak tek gerçek, bu bölgelerin 30 yıllığına işletme hakkı ve yüksek kâr imkânının özel sektöre devredilecek olmasıdır.

İkincisi, kayıp ve kaçakların azalması gibi etmenlere bağlı olarak elektrik maliyetleri kısmen ucuzladığında, elde edilecek kârın önemli bir kısmı tüketiciye değil, dağıtım bölgelerinin yeni işleticileri olan özel şirketlere aktarılıyor.

Üçüncüsü, özelleştirme savunucu-

ları tarafından, elektrik fiyatlarının ilk 5 yılın sonundan itibaren maliyetlere göre belirleneceği, maliyetlerin yeni yatırımlar ve verimli işletmecilik sayesinde düşmesi sonucunda elektrik fiyatlarının zamanla ucuzlayacağı yorumları da gerçekçi bir nitelik taşı-

yor. Çünkü elektrik nihaî satış fiyatının içinde dağıtımın payı sadece yüzde 20-25 civarında iken üretim maliyetinin payı yüzde 65 civarında. Orta Gerilim Sanayi Abonesi Tarifesi içerisinde enerji bedeli yüzde 85. Yani Türkiye’de elektrik fiyatlarının pahalı olması da-

ğıtım şebekelerinin verimsiz işletilmelerinden ziyade elektrik üretim maliyetlerinin yüksek olmasındandır. Bu maliyetlerin yüksek olmasının temel sebebi ise ülkenin elektrik üretiminin yarısına yakınının, yine geçmişte “karanlıkta kalacağız” korkusu yaratılarak

Fotoğraf: Erdal Doğan

özel sektöre alelacele yaptırılan doğal gaz santralleriyle sağlanmasıdır.

Hâl böyle iken, asıl olarak ülkenin mevcut elektrik üretim kompozisyonu değiştirilmeden, yani hidrolik gibi, kömür gibi, rüzgâr gibi yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının payı artırılıp doğal gaza olan bağımlılık azaltılmadan elektrik fiyatlarının ucuzlaması mümkün değildir.

Dördüncüsü, belirli bir dönem boyunca hâlihazırdaki altyapı yeterliliğinden kaynaklanan verimsizlikler yeni yatırımlarla giderilebilirse de, uzun dönemde elektrik dağıtım sektöründe verimlilik artışları sağlanmasının önemli kaynaklarından biri işçilik maliyetlerinin azaltılması olacaktır.

Şartnamede Çalışanlara Yönelik Düzenlemeler

Bu konuda hazırlanan son şartnamedeki hükümleri aynen dikkatinize sunuyoruz:

“a) Şirket'teki nakle tâbi personel 4046 Sayılı Kanun'un 22'nci maddesi çerçevesinde diğer kamu kurum ve kuruluşlarına nakledilebilecektir.

İdare ve diğer resmî kurumların iş ve işlemlerini takip edecek yeterli sayıda nakle tâbi personel Şirket mahallinde görevlendirilir. Bu personelin belirtilen iş ve işlemleri yapması için Şirket tarafından her türlü kolaylık gösterilecektir.

b) 4046 Sayılı Kanun'un 22'nci maddesi birinci fıkrasına göre diğer kamu kurum ve kuruluşlarına nakledilmek üzere Devlet Personel Başkanlığı'na bildirilen personelin, Şirket'in kamu tüzel kişiliğinin sona erdiği tarihten, yeni kurumlarında göreve başlayacakları tarihi takip eden aybaşına kadar geçecek süreye (nakil süreci) ilişkin olarak eski kadro veya pozisyonlarına ait aylık, ücret ve varsa ikramiye ve ücrete bağlı diğer malî hakları ile yeni kurumlarında göreve başlayacakları

tarihe kadar geçecek süredeki sosyal hak ve yardımları (harcırah, sağlık giderleri, cenaze giderleri ve ölüm yardımı) Şirket tarafından hesaplandıktan sonra ilgili kişilere ve mercilere Özelleştirme Fonu'ndan ödenmek üzere ödeme tarihinden en az 15 (on beş) gün önce İdare'ye bildirilir. T.C Emekli Sandığı'na tâbi nakle tâbi personelin bu süre içinde Sandıkla ilgileri devam eder. Bu personelden nakil süreci içinde emekli olanlara T.C. Emekli Sandığı'na ödenen emekli ikramiyeleri, makam, görev ve temsil tazminatları ile ölüm yardımları ödenmesini takiben iki ay içerisinde faturası karşılığında Hazine tarafından T.C Emekli Sandığı'na ödenir. Nakil sürecinde nakle tâbi personele ödenen aylık ve diğer malî haklar için borç çıkarılmaz ve kurumlar arasında herhangi bir hesaplaşma yapılmaz.

c) Alıcı Şirket'te çalışan 4857 sayılı İş Kanunu'na tâbi personelin kanunlardan ve toplu iş sözleşmelerinden doğan haklarının korunacağını, kıdem tazminatlarının ve diğer tüm haklarının Şirket tarafından ödeneceğini kabul ve taahhüt eder.

d) Alıcı şirketin özelleştirilmesi sonrasında iş sözleşmeleri sona erdirilen işçilerden, 20.10.2004 tarihli *Resmî Gazete*'de yayımlanan 03.05.2004 tarihli ve 2004/7898 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan “Özelleştirme Uygulamaları Sonucunda İşsiz Kalan ve Bilahare İşsiz Kalacak Olan İşçilerin Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Geçici Personel Statüsünde İstihdam Edilmelerine İlişkin Esaslar” çerçevesinde başvuruda bulunanların, bu başvurularının Şirket tarafından gecikmeksizin İdare'ye intikal ettirileceğini kabul, beyan ve taahhüt eder.

e) TEDAŞ'a ait lojmanlarda oturan nakle tâbi personel, yukarıda bahsi geçen 22'nci madde çerçevesinde tayin ve nakillerin gerçekleşmesinden itibaren en geç 4 (dört) ay içinde lojmanla-

rı boşaltacaklardır. Alıcı; lojmanlarda oturan personelin, Sözleşme'nin imza tarihinden sonra lojmanların boşaltılmasına kadar geçecek sürede kira, elektrik, su ve yakıt ihtiyacının karşılanmasına ilişkin şartlarda Şirketçe herhangi bir değişiklik yapılmayacağını kabul ve taahhüt eder.”

Belirsiz olanlar ve olmayanlar

Sonuç olarak gerek AKTAŞ gerek ÇEAŞ örnekleri, önümüzdeki aylarda sonuçlandırılması plânlanan özelleştirmeler sonrasında da birçok olumsuz gelişmenin yaşanacağı göstermektedir.

İşin içinden “Geçmiş özelleştirmeler mahsuplaşmaya dayanıyordu ve birçok sorun vardı. Şimdi geçmişten alınan dersler sayesinde yeni bir model geliştirildi. Bu yüzden benzer sıkıntıların yaşanmaz” diyerek çıkmak mümkün değildir. Çünkü geçmiş özel- leştirmelerle henüz sonuçlandırılmamış yeni özelleştirmeler arasında farktan çok benzerlikler vardır. Örneğin yine, yeni şartname ve işletme hakkı devir sözleşmesi gibi metinler kamuoyunun bilgisi ve görüşü dışında hazırlanmıştır. Maliye Bakanı'nın özelleştirmeler konusundaki “müsrif tüccar” tavrının yanı sıra, bizzat Özelleştirme İdaresi Başkanlığı yetkilileri tarafından, yabancı danışmanlık firmalarının yönlendirmeleri ile bu metinler hazırlanırken temel saikin başta yabancılar olmak üzere özel şirketler açısından şartların cazip kılınması olduğu ifade edilmiştir.

Bir diğer husus özel sektör tarafından yapılacağı söylenen yatırımların denetlenmesidir. Elektrik Mühendisleri Odası konuyla ilgili açtığı davanın gerekçeleri arasında şunları söylüyor:

“Dağıtım hizmetinde öngörülen yatırımların kim tarafından denetleneceği ve gerekli yatırımların hiç ya da yeterince yapılmaması durumunda cezaî yaptırımın ne olacağı ise belirsiz-

dir. Mevcut elektrik enerjisi mevzuatı ve özelleştirme uygulamalarının, ancak şirketlerin para tahsilatında bir hızlanma yaratacağını, yatırımların ise gerektiği ölçüde yapılmayacağını göstermektedir.”

Aslında burada ifade edilenler genelde belirsiz değildir. 4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu’ndaki hükümler, yapılan değişiklikler, EPDK tarafından hazırlanan kalite ve yatırımların denetlenmesine yönelik yönetmeliklerde işin mantığından cezaî yaptırımlara kadar her husus belirlenmiştir. Bu metinler EPDK’nın internet sitesinde vardır. Özelleştirmeye karşı olanlar bunlar belirlenmemiş dediğinde, özelleştirme taraftarları da “yanlışınız var” diyerek bu mevzuatı önünüze serebilir. Hâlbuki belirsiz olan bu mevzuatın ne kadar uygulanabilir olduğudur ve bu hususu tartışmak ve deşifre etmek daha ciddi çabaları gerektirir. Mevcut düzenlemelerde özelleştirme sonrası yatırımları izleme görevi EPDK’ya verilmiştir. Hâlbuki hem mevcut yapısı hem de iş yükü nedeniyle EPDK’nın bu işleri ne izleyebilecek ne de denetleyebilecek kapasitesi vardır. Onlar evraklara boğulmuş bir şekilde, elektrik, petrol, doğal gaz, LPG piyasasında lisans verip kamyoncu lisansı tadil etmek, olmamış mevzuatları tekrar tekrar değiştirmek gibi “işlerle” uğraşmaktadır. Kurumun 5 yıllık faaliyetine bakıldığında en zayıf ve yetersiz olduğu husus piyasaların izlenmesi ve şirketlerin denetlenmesidir. Hâl böyle iken 27-28 milyon aboneye hizmet götüren, 800 bin kilometre uzunluğundaki dağıtım şebekesinin ve 235 bin trafonun özel sektörde işletmesinin yeni yatırım ve projelerin onayının EPDK’ya verilmesi regülasyon değil bilinçli bir “deregülasyon” uygulaması ve özel sektöre “dikensiz gül bahçesi” vaadidir.

EPDK özelleştirme sonrası binlerce yatırım projesinin onayından izlenmesine kadar tüm faaliyetlerin özel denetim şirketlerince yapılmasını plânlamaktadır. EPDK nasıl şehir içi

doğal gaz ihalelerini hızla yapıp kelep fiyatları özel şirketlere verdikten sonra bu şirketlerin yatırımlarının ve mali gelişmelerinin denetimlerine yönelik birkaç yıl hiç kayda değer bir çalışma yapmayıp daha sonra bunu özel denetim şirketlerine havale etmeye başlamışsa aynısını elektrik sektörü için de yapacaktır. Kurumun Elektrik Dairesi’ndeki 40-50 kişi ile koca sektörü denetle(ye)meyeceği söylenip genel geçer bir mevzuatla topu özel denetim şirketlerine atacaktırlar.

12 Eylül’de *Resmî Gazete*’de “Elektrik Piyasasında Dağıtım Sisteminde Sunulan Elektrik Enerjisinin Tedarik Sürekliliği, Ticari ve Teknik Kalitesi Hakkında Yönetmelik” yayımlanmıştır. Ancak bu yönetmeliğin özel sektör açısından hizmet kalitesini artıracak hiçbir yaptırımı olmadığı hâlde kamuoyunda artık özel sektör daha kaliteli hizmet verecekmiş gibi bir hava yaratılmış, günlerce bu gayriciddî yönetmelikten haberler yapılmıştır.

Hâlbuki bu yönetmelik tek başına bir yazı konusu olacak kadar tutarsız ve yetersiz bir yönetmeliktir.

Haberlere bakılırsa “özelleştirme sonrası vatandaşa yılda 14 saatten fazla elektrik kesintisi uygulayan ceza ödeyecek”tir. Bu doğru değildir, yılda değil günde 14 saattir.

Hazırladıkları yönetmelikte günde 14 saat kesintiyi ve bunu 2010 yılına kadar 11 saate kadar düşürmeyi normal kabul edenler Patogonya’nın değil bu ülkenin bürokratlarıdır. Bu yönetmelik önceden bildirilmek kaydıyla özel sektörün istediği kadar kesinti yapıp, bir günün yarısından fazlasında vatandaşı elektriksiz bırakacak kadar “kaliteli” hizmet vermesine yönelik bir düzenlemedir. İfşa edilmesi gereken bunlardır.

Ve asıl olarak burada ifşa edilmesi gerekenler, denetimlerin yapılmasının belirsiz olduğu değil, yatırımların denetlenmeyecek olmasıdır, cezaların belirlenmemiş olması değil, mevzuat-

taki cezaların uygulanmayacak olmasıdır.

Çok önemli bir diğer husus da, özelleştirme tarifeleri için belirlenen ekonomik büyüklüklerin gerçekliği. Elimizde özelleştirilecek bölgelere yönelik gerçekçi ve bilimsel bir kayıp kaçak oranı yokken şimdilerde özel sektörün 5 yılda yapacağı 2 milyar 750 milyon YTL yatırımla ülke çapında bu oranı 5 puan düşüreceği söylenerek özelleştirme için bir kamuoyu desteği sağlanmaya çalışılmaktadır. İster 1 ister 10 milyar YTL yatırım yapılsın bu paranın tarifeler yoluyla tüketiciden alınacak olması bir yana¹ bu rakamların neye göre belirlendiği de çok büyük bir soru işaretidir.

Şartnamenin çalışanlarla ilgili hükümlerinden ve bu şartnamenin rekor bir başvuru ile 80’in üzerinde yerli ve yabancı şirket tarafından satın alınmasından anlaşılabileceği gibi soru işareti taşımayan hususlar, özelleştirme modelinin tam anlamıyla özel sektörün beklentilerine göre hazırlandığı, özelleştirme sonrası işten çıkarılacakların olması, nakillerin nasıl yapılacağı, lojmanların dahi ne zaman boşaltılacağıdır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Enerji Komisyonu Başkanı Soner Aksoy’un Ekim ayının ortasında gazetelerde bir açıklaması çıktı. Anlaşılan Aksoy’un aklına ÇEAŞ örneği gelmiş, özelleştirme sonrası aynı bölgede özel şirketin hem dağıtım hem de üretim yapacak olması yüzünden oluşturacağı bölgesel tekelden duyduğu kaygıları Başbakan ile paylaşmış, Başbakan da “Bunları git Maliye ve Enerji Bakanları ile görüş” demiş.

“Atı alan Üsküdar’ı geçmeden”... tüm kaygılar daha bilimsel verilerle, tüm meşru kanallardan ve daha yüksek sesle ifade edilmelidir.

¹ Mevcut ihale şartnamesine göre özel şirket yapacağı yatırımlarını yıllık cironun yüzde 8’ini geçmeyecek şekilde, faturalardan yapacağı tahsilat ile, kamu adına ve kamu kaynakları ile yapacaktır. Bu ciro rakamının aşılacağına dair elde bir şey yoktur.

AYRINTI SOSYAL DOĞRULUK GÜVENLİK

Prof. Dr. Ali Güzel
*Sosyal Güvenliğin Evrensel Değerleri
ve Yeni Liberal Reformlar*

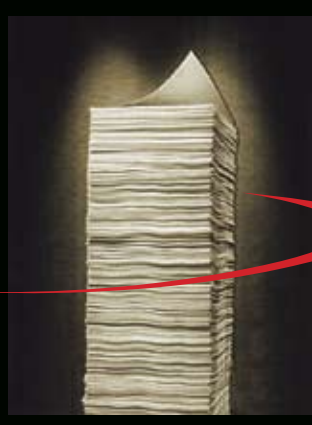
Prof. Dr. Şerife Türcan Özşuca
*Küreselleşme Sürecinde
Sosyal Güvenlik ve İşgücü Piyasası*

Aziz Çelik
*Sosyal Güvenlik 'Reform'unun
Gerekçeleri ve Gerçekler*

Yrd. Doç. Dr. Recep Makas
*Sosyal Güvenlikte Yeni Örgütlenme
Modeli: Sosyal Güvenlik Kurumu*

Prof. Dr. Ali Rıza Okur
Dr. Hediye Laçiner
*Reform Sonrasında
Yaşlılık Aylığı Koşulları*

Dr. Ata Soyer
*Sağlıkta Dönüşüm Öyküsünün
Son Üç Yılı*

SOSYAL GÜVENLİĞİN EVRENSEL DEĞERLERİ ve YENİ LİBERAL REFORMLAR

ALİ GÜZEL

Prof. Dr., Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Bilindiği üzere, zorunlu sosyal sigorta ilkesine dayalı kurumlar 1880’li yıllardan itibaren benimsenmeye başlanmıştır. Ancak, esas olarak, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra çağdaş anlamdaki sosyal güvenlik sistemleri oluşmaya başlamış ve 1980’li yıllara kadar olağanüstü bir gelişme göstermişlerdir. Kapsama alınan kişilerin sayısındaki artış ve sağlanan güvencelerin düzeyi, izlenen amaca yaklaşmayı başarmış ve XIX. yüzyılın insanlığa kazandırdığı bir mucize olarak sosyal güvenlik hakkı ve sistemleri gösterilmiştir. Hiç kuşkusuz, dönemin siyasal, ekonomik ve sosyal koşulları, sosyal güvenlik sistemlerinin gelişip kökleşmesine büyük katkı sağlamışlardır. Ancak, 1980’li yıllardan itibaren, tüm alanlarda olduğu gibi, sosyal güvenlik sistemleri de ciddi sorunlarla başbaşa kalmaya ve bu noktada çözüm yolları tartışılmaya başlanmıştır.

Gelinen bu yol ayrımında çözüm seçenekleri konusunda başlıca iki yol görünmüştür: İlki, mevcut sorunlardan yola çıkarak ve mevcut sistemleri koruyarak çözüm yollarını araştırmaktır. İkinci seçenek ise, yeni liberal ekonomi politikalarının sunduğu çözüm olmuştur. Bu çözüm, sosyal güvenlik sistemlerinin ortadan kaldırılması ya da asgari koruma (sosyal yardım) düzeyine indirilmesi ve özel sigorta sistemine geçilmesi biçimindedir. Bu ikinci seçenek, yeni liberal politikaların temsilciliği rolünü üstlenmiş uluslararası finans kuruluşlarının (Dünya Bankası, İMF) benimsediği ve empoze etmek istediği modeldir. Ekonomik ve malî kriz nedeniyle söz konusu kuruluşların etki çemberinde olan ülkelerde bu ikinci seçenek ya da model, “sosyal güvenlik sistemlerinde yeniden yapılanma” ya da “sosyal güvenlik sistemlerinde re-

form” başlıklarıyla tartışılmaya ve büyük ölçüde de yürürlüğe konulmaya başlanmıştır. Ülkemizde de, 5502 ve 5510 sayılı Yasalarla, belirtilen esaslara dayalı sosyal güvenlik reformu, 1 Ocak 2007’de yürürlüğe girmek üzere benimsenmiş bulunmaktadır.

Benimsenen bu modelin, sosyal güvenlik hakkının evrensel değerleriyle uyum sağlayıp sağlamadığı; ifade edildiği gibi bu reformun ülkemizin gerçeklerinden yola çıkılarak hazırlanıp hazırlanmadığı, yaşanan sorunlara köklü çözüm getireceği yönündeki savların bilimsel gerçeklere dayanıp dayanmadığını, çok kısa olarak irdelemek, bu incelemenin konusunu ve amacını oluşturmaktadır.

I. Sosyal Güvenlik Hakkının Temel Esasları ve Tarihsel Oluşum Süreci

1. Sosyal Güvenlik Hakkının Temel Esasları

a) Genel olarak

Sosyal güvenliğin evrensel değerlerini öz olarak iki ana başlık altında toplayabiliriz: Birincisi, sosyal güvenliğin ulus-devlet yapısı içinde oluşarak evrensel değerlerle bütünleşmiş olması; ikincisi ise, sosyal güvenlik hakkının temel bir insan hakkı ola-

rak, ulusal anayasalarda ve uluslararası insan hakları belgelerinde ortak bir anlam ve değer kazanmış olmasıdır. Ulus-devlet yapısı içinde ortaya çıkan ve gelişen sosyal güvenlik, aynı zamanda bu devletin varlık ve meşruiyetini de yansıtmaktadır. Devletin “sosyal devlet” niteliğini kazanması ve bu kapsamda ulusal dayanışmanın sosyal güvenliğin yaslandığı bir ilkeye dönüşmesi, çağdaş uygarlığın temel değerleri olarak da algılanmaktadır. İşte, yeni liberal politikalar kapsamında, 1990 yıllardan itibaren gerçekleştirilen sosyal güvenlik reformları, sadece soyut anlamları içinde yüzyılların oluşturduğu sosyal güvenlik sistemlerini ortadan kaldır-

makla yetinmemekte, çağdaş sosyal devletin varlık ve meşruiyetini de sorgulamaktadırlar.

Sosyal güvenlik hakkının temel bir insan hakkı olarak pozitif düzenlemelerle kabul edilmiş olması, asıl olarak birey ile devlet arasındaki ilişkiye yeni bir anlam kazandırma amacına yöneliktir. Gerçekten, sosyal güvenlik hakkının bu anlam ve değerinde kabul edilmediği, yani bireyin güvenliği ile devletin işlevleri arasında bir bağ kurulmadığı dönemlerde – ki bu dönem “Jandarma Devlet” deyimi ile anlamlandırılacaktır- birey, Tanrı ianetine terkedilmiş, devlet ise sadece suç işleyen bireyi cezalandırmakla yetinmiştir. Devletin, yurttaşını tehlikelere karşı koruma gibi bir yükümlülüğü asla düşünülmemektedir. İşte, sosyal güvenlik hakkı, bu temel anlayışı ortadan kaldırmış, devleti yurttaşını tehlikelere karşı koruma yükümlülüğü altına sokmuştur. Anayasamızın, 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 22. maddesinden esinlenerek kaleme alınmış 60. maddesi, “Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir./ Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar” hükmünü içerirken, devlet ile birey arasındaki ilişkiye çok farklı bir anlam da kazandırmakta, devletin varlık ve meşruiyetini de belirginleştirmektedir. Yeni liberal politikalar ise, bu değerleri tersine çevirerek, XIX. yüzyılın başlarındaki temel ideoloji ve anlayışı egemen kılmak istemektedirler: Devletin aslı görevi sosyal koruma değildir; her birey kendi güvenliğini sağlamakla yükümlüdür: Toplumsal dayanışmadan bireysel sorumluluğa uzanan, köklü bir ideolojik değişim!... İşte, sosyal güvenlik sistemimizde gerçekleştirilen reform, Dünya Bankası ve IMF’nin sözcülüğünü yaptığı yeni liberal ideolojinin temel felsefine dayanmaktadır. Bu ideoloji ve politikaların temel insan hakkı niteliğindeki sosyal güvenlik hakkı ile bağdaşmadığını da aşağıda-

ki açıklamalar ortaya çıkaracaktır.

b) Temel İnsan Hakkı Olarak Sosyal Güvenlik

Benimsenen sosyal güvenlik reformunun uzun süreçte doğuracağı sonuçlardan biri, sosyal devlet ilkesinin içeriğini boşaltmaktır; diğeri de, insan hakkı niteliğindeki sosyal güvenlik hakkını¹ ortadan kaldırmak olacaktır. Bu nedenle, sosyal güvenlik hakkının tarihsel oluşum sürecini ve anlamını bir kez daha anımsatmakta yarar vardır. Çünkü yeni liberal politikalar ve bunların yansıma bulduğu sosyal güvenlik reformları, bu hakkın varlığını reddetmekte, sosyal güvenliğin sağlanmasını, kişisel sorumluluk ekseninde ve özel sigorta aracılığıyla serbest piyasa koşullarına terketmektedir. Oysa, açıklamaya çalışacağımız gibi, tarihsel süreçte, sosyal güvenliğin sağlamada özel sigorta mekanizmasının başarılı olmadığı anlaşılmakta, zorunlu sosyal sigorta sistemine geçilmiştir. İşte, yeni liberal politikalar, bu tarihsel gerçekleri tersine çevirerek, XIX. yüzyıldaki temel ideolojiyi ve bunun yansıdığı hukuksal mekanizmaları yeniden yaşama geçirmek istemektedirler. IMF ve Dünya Bankası’nın temel amaç ve hedefinin özü de budur. Öyleyse, bu politikaların anlamsızlığını ve sosyal güvenlik hakkı ile bağdaşmazlığını, tarihsel verilerden yola çıkarak ortaya koymak gerekecektir.

Bilindiği üzere, Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra, ekonomik ve sosyal güvensizliğin savaşımlardan daha fazla acı sonuçlar doğurduğu, ekonomik ve sosyal adaleti gerçekleştirme, sürekli bir barışa ulaşmanın olanaklı olmadığı, gerek savaşa katılan ve gerekse katılmayan tüm uluslarca anlaşılmıştır. Bu yöndeki düşünceler, uluslararası düzeydeki sosyal güven-

lik çalışmalarının temelini oluşturmuştur. İkinci Dünya Savaşı sırasında, devletlerin ekonomik ve sosyal alandaki sorumluluklarını vurgulayan kimi uluslar arası bildiriler yayınlanmış ve bunlar ulusal pozitif hukukların yenilenmesini büyük ölçüde özendirmiştir. Burada, özellikle; “Herkes daha iyi çalışma koşulları, daha fazla ekonomik ve sosyal güvenlik sağlamak için tüm uluslar arasında tam bir işbirliği kurulması” gerektiğini açıklayan 12 Ağustos 1941 tarihli Atlantik Paktı ve sosyal güvenlik kavramının ILO’nun resmî belgelerinde yer almasını sağlayan 28. Çalışma Konferansının, tüm devletlere, en az geçim olanaklarını güvence altına alacak bir sosyal güvenlik sisteminin benimsenmesini öneren ve 102 sayılı Sözleşmenin kaynağını oluşturan 10 Mayıs 1944 tarihli Filadelfiya Bildirisi anılmalıdır. Uluslararası düzeydeki bu çalışmalar, İkinci Dünya Savaşı’nın bitimini izleyen yıllarda, özellikle Beveridge Raporunun etkisiyle, daha da yoğunluk kazanacaktır. Birleşmiş Milletler, Uluslararası Çalışma Örgütü, Avrupa Konseyi gibi uluslararası kurumların içinde toplanmış devletler, sosyal güvenlik sorunları üzerinde daha açık ve somut tavırlar alma gereğini duymuşlar ve ulusal hukuklarını bu çerçevede geliştirmeye başlamışlardır. Daha sonraki yıllarda, AET (şimdi: Avrupa Birliği) düzeyinde de sosyal güvenlik konusu önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Bütün bu düzenlemeleri kısaca açıklamak, yeni liberal politikaların çelişkilerini de gözler önüne sermeye katkı sağlayacaktır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948 tarihinde kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirisi’nin 22. maddesi; “her bireyin, toplumun bir üyesi olarak, sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu” kuralını koyduktan sonra, bu hakkın, insan onuru ve kişiliğinin özgün gelişimi için gerekli ekonomik, sosyal ve kültürel hakların, her ülkenin kaynakları

¹ Bkz. J. Rivero., Sécurité Sociale et Droits de l’Homme, Rev. Fran. Aff. Soc., Juillet- Septembre 1985, 39 vd.

gözönünde tutularak, ulusal çaba ve uluslar arası işbirliği sayesinde, tatminini sağlamak için benimsendiği ayrıca vurgulanmıştır. Aynı Bildirinin 23 ve 25. maddeleri, belirtilen hakların anlam ve içeriğini daha da somut olarak açıklığa kavuşturmuş bulunmaktadır. Bütün bu hükümlerin birlikte değerlendirilmesinden, sosyal güvenlik hakkının, kişiye yalnızca ekonomik güvence sağlamakla yetinmeyip, onur ve kişiliğini geliştirme işlevini de üstlendiği sonucu çıkmaktadır. Sosyal güvenlikle ilgili en önemli belgelerden biri, hiç kuşkusuz, 1952 yılında ILO tarafından kabul edilmiş olan “Sosyal Güvenliğin Asgari Normlarına İlişkin 102 sayılı Sözleşme”dir. Bu Sözleşme, sosyal güvenlik kapsamına alınacak riskleri dokuz ayrı başlık altında toplamış ve Sözleşmeyi onaylamak isteyen bir devletin bu risklerden en az üçüne karşı bir koruma sağlamak zorunda olduğu vurgulanmıştır.

Sosyal güvenliğin evrensel değerlerini hukuk normuna dönüştüren diğer önemli bir belge, Avrupa Konseyi tarafından 18 Kasım 1961 tarihinde kabul edilmiş olan “Avrupa Sosyal Şartı”dır. Bu Şartın, “Sosyal Güvenlik Hakkı” başlığını taşıyan 12. maddesine göre, taraf devletler, sosyal güvenliğin tam anlamıyla sağlanması için bir sosyal güvenlik sistemi oluşturmak veya mevcut sistemi korumak; en azından ILO’nun 102 sayılı Sözleşmesindeki normlara eşit bir sosyal güvenlik sistemini devam ettirmek ve aşamalı olarak sosyal güvenlik sistemlerini daha da üst düzeye çıkarmak yönünde çaba göstermek yükümlülüğü altındadırlar.² Şart’ın 13. maddesi, “sosyal ve tıbbî yardım hakkı”na ilişkindir. Buna göre, taraf devletler, yeterli kazanç ve kaynaktan

yoksun herkesin sosyal ve tıbbî yardım hakkından yararlanabilmesini sağlamakla yükümlüdür. Anılan Şartın 14. maddesi ise sosyal refah hizmetlerinden yararlanma hakkına ilişkin bulunmaktadır. Avrupa Konseyi, 2 Nisan 1996 tarihinde, 1961 şartından tümüyle bağımsız ve zaman içinde onun yerini alacak olan, “Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı”nı kabul etmiştir. Sosyal güvenlik hakkı başlığını taşıyan 12. madde, sosyal güvenlik hakkını gerçek kılmak için ILO’nun 102 sayılı Sözleşmesi yerine, daha ileri düzeyde kurallar içeren Avrupa Sosyal Güvenlik Kodu’na atıfta bulunmaktadır. Öngörülen yeni sosyal haklar bağlamında 30. maddede, “yoksulluğa ve sosyal dışlanmaya karşı koruma hakkı”nı düzenlemektedir.³

Avrupa Birliği düzeyinde, özellikle Aralık 2000’de Nice Zirvesinde, “Avrupa Birliği Temel Sosyal Haklar Şartı” kabul edilmiş ve bu Şartın 34. maddesi, “sosyal güvenlik ve sosyal yardım” hakkına yer vermektedir. Hukukî bağlayıcılığı olmayan bu belge ve 1989 tarihli diğer Şart’taki haklar, daha sonra 29 Ekim 2004 tarihinde imzalanarak üye devletlerin onayına sunulan Avrupa Anayasası Tasarısına dahil edilmiştir. Bu Tasarının yürürlüğe girmesiyle, diğer sosyal haklar gibi, sosyal güvenlik hakkı da Avrupa Birliği düzeyinde anayasal değerde hukukî bağlayıcılığa sahip olacaktır. Söz konusu Anayasa Tasarısının İkinci Kısım, “Birlik’in Temel Haklar Şartı” başlığını taşımakta ve “Dayanışma” kenar başlığını taşıyan dördüncü başlık altında, II-94. maddede, “Sosyal güvenlik ve sosyal yardım”, II-95. maddede ise, “Sağlığın korunması” hakkı düzenlenmektedir.

Madde II-94 hükmüne göre; 1. Avrupa Birliği, Birlik Hukuku ve ulusal mevzuatın öngördüğü esaslar çerçevesinde analık, hastalık, iş kazaları, bağımlılık ve yaşlılık, iş kaybı (işsizlik) nedenleriyle sosyal güvenlik yardımlarından ve sosyal hizmetlerden yararlanma hakkına saygı duyar; 2. Avrupa Birliği içerisinde yasal olarak ikamet eden ve dolaşan herkes, Birlik Hukuku ile ulusal mevzuat ve uygulamalar çerçevesinde sosyal güvenlik yardımlarından ve sosyal avantajlardan yararlanma hakkına sahiptir; 3. Toplumsal (sosyal) dışlanma ve yoksullukla mücadele amacıyla Avrupa Birliği, yeterli gelir kaynaklarına sahip olmayan herkes için, Birlik hukuku ile ulusal mevzuat ve uygulamaların öngördüğü esaslar çerçevesinde, sosyal yardım ve konut yardımı hakkını tanıır ve buna saygı duyar. Madde II-95 hükmüne göre ise; herkes, ulusal mevzuat ve ulusal uygulamaların belirlediği biçimde, koruyucu sağlık hizmetlerinden ve tıbbî yardımlardan yararlanma hakkına sahiptir. İnsan sağlığının en iyi düzeyde korunması, Birlik’in tüm etkinlik ve politikalarının uygulanmaya konulmasıyla tanınma güvencesine sahiptir. Anayasa Tasarısının Üçüncü Kısımının III-209 ila III-219. maddeleri “Sosyal Politika” başlığını taşımakta ve sosyal hakları daha kapsamlı bir biçimde düzenlemektedir. Konumuzla ilgili olarak, m. III-209 ve III-210 hükümlerine göre, yeterli düzeyde bir sosyal koruma sağlamak amacıyla, Avrupa Birliği, çalışanların sosyal korunması ve sosyal güvenlik, sosyal dışlanma sistemlerinin modernleştirilmesi alanında üye devletlerin çabalarını destekler ve tamamlar.⁴

Hukukumuzda da sosyal güvenlik hakkının algılanış biçimi ve hukuksal düzenlemesi, kısmen de olsa,

² Anayasa Mahkememiz, sağlık yardımlarını 18 ayla sınırlayan 506 sayılı Yasanın 34/II hükmünü anayasaya aykırı bularak iptal ederken, Sosyal Şart’ın 12. maddesine de atıfta bulunmuştur (AYMK., 17.1. 1991, E.1990/27, K.1991/2, RG., 19.8.1991, 20965; Karara ilişkin inceleme: Güzel/Gökçeoğlu, İHD., Nisan-Haziran 1993, 283 vd.)

³ Ayrıntı için bkz. Dupeyroux, le droit à la Sécurité Sociale dans les Déclarations et Pactes Internationaux, 365 vd; Nagel/Thalamy; Le Droit International de la Sécurité Sociale, PUF, Que Sais-je?, Paris 1994, 11 vd; Van Asbeck, La Charte Sociale Européenne, 427 vd; Laroque, La Charte Sociale Européenne, Dr.soc., 1979, 100 vd; M. Gülmez, Geliştirilen İçeriği ve Etkinleştirilen Denetim Sistemi ile Yeni Avrupa Sosyal Şartı, Prof. Dr. Metin Kutal’a Armağan, Ankara 1998, 327 vd.

⁴ Bkz. Etienne de Poncins, Vers une Constitution européenne, édit. 10/8, Paris, 2003, 7 vd; J.Ziller, La nouvelle Constitution européenne, La Découverte, Reperes, Paris 2004, 5 vd.; Cartou/Clergerie/Gruber/Ramabaud, L’Union européenne, 5e édit. Dalloz, 2004, 521 vd.

belirtilen hukuk belgelerinin izlerini taşımaktadır. Gerçekten, 1961 Anayasası gibi, 1982 Anayasasının 60. maddesi de, herkese sosyal güvenlik hakkını tanıır ve bu hakkın sağlanması görevini devlete verirken, 1948 tarihli Bildirgeyi referans alır. Bunun gibi, Anayasanın 2. maddesi, Türkiye Cumhuriyeti'ni sosyal bir hukuk devleti olarak nitelendirmesi, sosyal güvenliği sosyal devletin temel unsuruna dönüştürmesi anlamına gelmektedir. Anayasa ve Yargıtay, Anayasının anılan maddelerini yorumlar ve somut uyuşmazlıklara uygularken, yukarıdan beri açıkladığımız uluslararası belgelere de atıfta bulunmakta, yine bu maddeleri sosyal devlet kavramı bağlamında değerlendirmektedirler. Örneğin, Anayasa Mahkemesine göre, "sosyal hukuk devleti, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak gerçek eşitliği yani sosyal adaleti ve toplumsal dengeyi sağlamakla yükümlü devlet demektir. ... Hukuk devletinin amaçladığı kişinin korunması, toplumda sosyal güvenliğin ve sosyal adaletin sağlanması yoluyla gerçekleştirilebilir. ... Anayasa'nın, Cumhuriyetin nitelikleri arasında yer verdiği sosyal hukuk devletinin dayanaklarından birini oluşturan sosyal güvenlik kavramının içerdiği temel esas ve ilkeleri uyarınca toplumda yoksul ve muhtaç insanlara Devletçe yardım edilerek onlara insan onuruna yaraşır asgarî yaşam düzeyi sağlanması, böylece, sosyal adaletin ve sosyal devlet ilkelerinin gerçekleşmesine elverişli ortamın yaratılması" gerekir (AYMK., 26.10.1988, E.1988/19, K.1988/33, AMKD, S:24, 451-452). Yüksek Mahkemenin bir başka kararında da aynı esaslar şöyle ifade edilmiştir: "... hukuk devletinin amaç edindiği yaşama hakkının korunması, sosyal güvenliğin sağlanmasıyla gerçekleştirilecektir. Sosyal güvenliği sağlayacak kuruluşların yasal düzenlemeleri 'yaşama hakkı ile maddi ve manevi varlığı koruma haklarını zedeleyecek veya

ortadan kaldıracak hükümler içermesi gerekir..." (AYMK., 17.1.1991, E.1990/27, K.1991/2, AMKD, S:27, C: I, 13-39).

İşte, örnek olarak verdiğimiz Anayasa Mahkemesinin bu kararlarında, bir yandan sosyal devlet ile sosyal güvenlik kavramları arasında doğrudan bir bağ kurulmakta, öbür yandan da, sosyal güvenliğin kişinin temel bir insan hakkı olduğu vurgulanmaktadır. Belirtilen tüm bu hususlar, aynı zamanda sosyal güvenliğin çağdaş ve evrensel değerlerini barındırmaktadır. Buna karşılık, yeni liberal politikalar ise, tüm bu değerleri reddetmektedir.

Günümüzdeki liberal reformların anlam ve içeriğini daha iyi kavramak amacıyla, kısa bir tarihsel perspektiften yola çıkmak yararlı olacaktır. Bu yolculukta, şu temel sorular kafamızdaki canlılığını her zaman korumalıdır: Sosyal güvenlik sistemlerinin oluşumunu hazırlayan sosyo-ekonomik koşullar nelerdir? Sosyal güvenlik sistemleri nasıl bir işlev üstlenmiştir? İçinde bulunduğumuz yüzyılın sosyo-ekonomik koşulları nelerdir? Sosyal güvenlik sistemlerindeki yeni liberal reformlar, bu sorunlara nasıl yanıt verecektir ?

2. Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Tarihsel Oluşum Süreci

1980'li yıllardan itibaren yeni liberal reformlarla ortadan kaldırılmaya çalışılan çağdaş sosyal güvenlik sistemleri, XIX. yüzyılın sonlarından itibaren başlayan ve XX. yüzyılda daha da olgunlaşan çok uzun bir tarihî sürecin ürünü olmakta ve bu yüzyılın insanlığa armağan ettiği bir mucize olarak kabul edilmektedir. Sosyal devlet ve sosyal devleti yaşama geçiren bir araç ya da teknik olarak sosyal güvenlik sistemlerinin ortaya çıkışını açıklamak amacıyla çok farklı kuramlar ortaya atılmış ve bu

kuramlar çerçevesinde sosyal devletin işlevleri tartışılmakla birlikte; tarihsel süreçte ilk somut tespit olarak, son reformla ortadan kaldırılmış bulunan Türk Sosyal Güvenlik Sistemi de dahil olmak üzere, bugün ağırlıklı olarak benimsenen sosyal sigorta tekniğinin ilk temel esaslarının, 1881 yılında Almanya'da Bismarck tarafından belirlendiğini söyleyebiliriz. Bismarck, sanayileşme sürecindeki Almanya'da, kentlerde sefalet içinde yaşayan ve 1877 yılındaki ağır ekonomik bunalım nedeniyle yaşam koşulları daha da ağırlaşan işçi sınıfının bu sorununa çözüm getirmek amacıyla ilk sosyal sigorta sistemini benimser. Sistemin özü şöyle ifade edilmiştir: Ulusal gelirin vatandaşlar arasında yeniden dağılımını devlet eliyle gerçekleştirmek. Devlet, yalnızca varolan hakları koruyucu bir işleve değil, aynı zamanda elverişli kurumları oluşturmak ve sahip olduğu toplumsal araçları da kullanarak tüm vatandaşların ve özellikle yoksulların yaşamlarını iyileştirmekle de yükümlüdür.⁵

Tarihsel gelişim sürecinde, ABD'de Başkan Roosevelt tarafından yürürlüğe konulan 1935 tarihli Sosyal Güvenlik Yasası (Social Security Act) da, devletin ve bu bağlamda sosyal güvenliğin, günümüz koşullarında da belirleyici olan işlevlerini özümsemek açısından önem taşımaktadır. 1929 Dünya ekonomik bunalımı, Amerikan ekonomisinin derin sarsıntılar geçirmesine, işsizliğin ürkütücü boyutlar kazanmasına neden olmuştur. 1932 yılında Başkan seçilen Roosevelt, devletin ekonomik ve sosyal alana müdahalesini engelleyen ve kutsal sayılan "ekonomik liberalizm" ilkesini terketmiş ve bunun sonucu olarak, o güne kadar egemen olan "Jandarma Devlet" anlayışı, yerini refah devleti

⁵ Bkz. Dupeyroux/Borgetto/Lafore/Ruellan, Droit de la sécurité sociale, 15e édit. Paris, Dalloz, 2005, 22 vd.; Güzel/Okur, Sosyal Güvenlik Hukuku, 10. Bası, 2004, 18 vd.; B. Palier, La politique des réformes dans les Etats providence bismarckiens, Revue française des Affaires sociales, janvier-mars 2006, 51 vd.

(Welfare State) anlayışına terketmiştir. İşte, bu kapsam ve konjonktürde benimsenen 1935 tarihli Sosyal Güvenlik Yasası, 1929 yılına kadar ABD’de zafere ulaşan ve hiçbir sınır tanımayan liberal öğretinin “ölüm fermanı” olarak da nitelendirilmektedir.⁶ Ülkemizde de bu tarihsel sürecin bir yansıması olarak, 1936 tarihli İş Yasası, sosyal sigortaların temel ilkelerini pozitif düzenlemeye kavuşturmuştur. Söz konusu bu ilkeler, 1945 yılından itibaren yürürlüğe konulan çeşitli sosyal sigorta yasaları ile Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin pozitif temellerini oluşturmaya başlamışlardır.⁷ İşte en son reformla yürürlükten kaldırılmış bulunan sistem, belirtilen tarihsel gelişmenin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Yine aynı doğrultuda, sosyal güvenlik düşüncesinde çağdaş anlamda yenileşmenin öncüsü sayılan ve İngiltere’de 20 Kasım 1942 tarihinde açıklanan Beveridge Raporu da, izleyen yıllardaki sosyal güvenlik sistemlerine esin kaynağı olacaktır. Bu Raporda, ne yazık ki günümüzde de önemini koruyan yoksulluğun çağdaş bir toplumun yüz karası olduğu vurgulanarak, geniş kapsamlı ve sistematik bir sosyal güvenlik modeliyle toplumun yoksulluk sorununun çözümlenebileceği, ifade edilmiştir.

İnsanlığın yaşadığı bu acı tarihsel gerçekler, aynı zamanda sosyal güvenliğin ortaya çıkış nedenlerini ve bu bağlamda devletin işlevlerini de çok açık bir biçimde gözler önüne sermektedir. Bu gerçekleri, günümüz koşullarıyla karşılaştırdığımızda, benzeri bir tabloyla karşı karşıya bulunduğumuzu kimse inkâr edemeyecektir. Derinleşen ekonomik kriz ve küre-

selleşme süreci, beraberinde işsizliği, yoksulluğu ve toplumsal dışlanmayı getirmiştir. Öyleyse, günümüz koşullarında da etkin bir sosyal güvenlik sisteminin varlığı kaçınılmaz hâle gelmektedir. ILO ve Avrupa Birliği, belirtilen sorunlara çözüm amacıyla malî açıdan sürdürülebilir bir sosyal güvenlik ve etkin bir sağlık sisteminin oluşturulmasını önerirken, sistemin vazgeçilmezliğini de vurgulamış bulunmaktadırlar. Gerçekten, sosyal güvenlik sistemlerinin, özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ve 1980’li yıllara kadarki gelişim seyri incelendiğinde, belirtilen sorunlara etkin bir çözüm oluşturduğu görülecektir. Çünkü, savaşa katılan ve katılmayan tüm ulusların üzerinde birleştiği bir gerçek şu olmuştur: Yeni bir savaşın daha yaşanmaması için, yoksulluğun ortadan kaldırılması, işsizliğin olumsuz sosyal sonuçlarının asgarîye indirilmesi ve toplumda yaşayan insanların yarın güvencesine sahip olmaları kaçınılmaz hâle gelmektedir. Bunun için de devletin fonksiyonlarından bir genişleme olmalıdır. Devlet sadece ekonomik sistemi, pazarın işleyişini düzenleme değil, sosyal düzenlemeyi de yapmalıdır. Bunun anlamı ise şudur: Toplumda yaşayan insanları gereksinimlerden ve risklerin etkisinden kurtararak, onlara bir güvence oluşturmak. İşte, sosyal devlet kavramının ortaya çıkması ve kökleşmesi de bu olgunun bir sonucudur. O dönemin ekonomik koşulları ve özellikle Keynes’in denkleminin, sosyal devlet ve sosyal güvenliğin gelişmesinde belirleyici olduğunu söylemek, hatalı bir değerlendirme olmasa gerek. Buna göre Devlet, sadece ekonomik alanda değil, sosyal alanda da etkin bir rol üstlenmelidir. Bütün bu kısa açıklamalardan, tartışma konumuzla bağlantılı olarak çıkarmamız gereken ders şu olmalıdır: Ekonomik krizler ve savaş koşulları, sosyal güvenliği ve sosyal devleti yaratmıştır. Sosyal devlet yaşanan krizlerin bir sonucu

olarak şekillenmiştir. Niçin? Krizlerin, toplumda ve insanların yaşamlarında ortaya çıkardığı dramalara bir çözüm getirme arayışının sonucudur. Daha önce de işaret ettiğimiz gibi, Beveridge, sosyal güvenlik ile ilgili raporunun ilk sayfalarında, yoksulluğun çağdaş bir toplumun yüz karası olduğunu vurgulamış ve bununla mücadelenin en etkin araçlarından biri olarak sosyal güvenliği görmüştür. Günümüze baktığımızda da aynı koşulları, daha da kötü olarak ve daha da derinleşen bir ekonomik kriz sürecinde yaşıyoruz. Bu ekonomik kriz süreci hiç kuşkusuz beraberinde işsizliği, yoksulluğu ve toplumsal dışlanmayı getirmiştir. Sosyal devletin ve sosyal güvenliğin beşiği olarak kabul edilen AB ülkelerinde sosyal devletin olağanüstü gelişme süreci, yoksulluğu tümüyle ortadan kaldırmasa bile önemli ölçüde sınırlamıştır. Yapılan bilimsel çalışmalarda, 1945’li yıllardan 80’li yıllara kadar etkin bir sosyal güvenlik sistemi oluşturulmasaydı, bugün AB’ye üye devletlerde yoksulluk oranının çok daha yüksek olacağını ortaya koymuştur. Şu hâlde, sosyal güvenlik sistemi, temel amaçlar düzeyinde olmasa bile, dolaylı olarak, yoksulluğu ortadan kaldıran veya azaltan, daha da önemlisi sosyal bütünleşmeyi sağlayan çok önemli bir mekanizma işlevini de yerine getirmektedir.⁸

II. Yeni Liberal Politikalar ve Sosyal Güvenlik Reformları

1. Yeni Liberal Politikalar: Sosyal Devlete Hayır !...

1970’li yılların ortalarından itibaren başlayan ekonomik kriz, hiç kuşkusuz sistem güvenlik sistemlerini de

⁶ Bkz. Dupeyroux/Borgetto/Lafore/Ruellan, 32 vd; Güzel/Okur, 22 vd;

⁷ Toplu bilgi için bkz. Dupeyroux, J.-J./ Borgetto, M./ Lafore, R./Ruellan, R., Droit de la sécurité sociale, 14 e édit., Paris, Dalloz, 2001, 19 vd; Chauchard, J.-P., Droit de la Sécurité Sociale, 2 e édit., Paris, LGDJ., 1998, 16 vd; Güzel/Okur, 14 vd.; Tuncay, A.C./ Ekmekçi, Ö., Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 11. Baskı, İstanbul, 2005, 10 vd.

⁸ Bkz. H.Deleek, Pauvreté et efficacité de la sécurité sociale, Dr. soc., juillet 1992 ; J. Fierens, Droit et pauvreté, Sécurité sociale, Aide sociale, Bruylant, Bruxelles, 1992, 19 vd; S. Paugam, la disqualification sociale, essai sur la nouvelle pauvreté, PUF, 1991, 26 vd; P.Concialdi, les travailleurs pauvres, Dr. soc., 2000, 708; P.Piketty, L’économie des inégalités, coll. Reperes, La Découverte, 1997, 53 vd.

olumsuz yönde etkileyecektir. İzleyen yıllarda ekonomik krizin derinleşmesi, beraberinde sosyal devlet krizi tartışmalarını getirecektir. Bu kriz ve eksenindeki tartışmalar doğal olarak, sosyal güvenlik sistemlerinin dayandığı temel esasları da tartışma gündemine getirecektir. Yeni liberal öğreti, ekonomik krizin başlıca nedeni olarak sosyal devleti işaret edecektir. Buna göre, sosyal harcamalar, serbest pazarı felce uğratmaktadırlar, yatırımların önemli ölçüde az olmasında sosyal harcamalar etkili olmuştur. Bu görüşlerden yola çıkanlar; ekonomik durgunluğun ve işsizliğin başlıca nedeni olarak sosyal koruma sistemlerini görmeye başlamışlardır. Bu görüşlerin öncüleri ve düşün babaları ise, hiç kuşkusuz başta ünlü liberal ekonomist Friedman olmak üzere, Şikago Okulu etrafında bir araya gelmiş liberal ekonomistler olacaktır. Bu görüş ve tezler, daha sonra kimi Avrupalı ekonomist ve hukukçulara (Hayek, Rawls, Simon, Nozick) da esin kaynağı olmağa başlamıştır.

Savundukları tezlerin özü şudur: sosyal devletin varlık ve meşruiyeti kalmamıştır. Serbest pazar ve rekabet, hak eden herkese yeterli gelir kaynaklarını sağlamada en etkin araçlardır. Eğer birey, kendi iradesi ve çalışması ile sosyal güvenceyi elde edemiyorsa, bu takdirde aile dayanışması, bunun olmaması halinde ise, özel sigorta ve nihayet en son aşamada ve asgarî düzeyde olmak koşuluyla, devlet devreye girmelidir. Sosyal devlet, temelsiz ve ters sonuçlar doğuran bir devlettir. Ekonominin küreselleşmesi ile birlikte, ulus-devletler, tek başlarına karar alma erklerini önemli ölçüde yitirmişlerdir. Bunun sonucu olarak, uluslar arası finans kuruluşları (Dünya Bankası, IMF), özellikle Türkiye gibi derin ekonomik kriz içinde bulunan ve dolayısıyla çözümünü IMF kredilerinden bekleyen ülkelere kendi reçetelerini empoze etmeye başlamışlardır. Bu kuruluşların önerdiği mo-

delde, sosyal devlete hiç yer tanınmamaktadır; devlet, sosyal alana ya hiç, ya da asgarî düzeyde müdahale etmelidir. Yeni liberal görüşe göre, devletin ekonomik yaşama müdahalesi, özel girişimi olumsuz yönde etkiler: Kayıt dışı ekonomi, bireyleri çalışmaya teşvik etmeme, devlet müdahalesinin olumsuz sonuçlarıdır. Devletin yüksek oranda vergi alması, sosyal harcamalara önem vermesi, ekonomik alana müdahale etmesi, yaşanan krizin başlıca nedenleridir. Liberal iktisatçılara göre, sosyal devlet ortadan kaldırılmalıdır. Çünkü sosyal devlet, sadece etkisiz ve sakıncalı sonuçlar doğurmakla yetinmemekte, bireylerin sorumluluk ve aile dayanışmasını, bireysel girişim ve çabaları anlamsız kılmaktadır. Bütün bu gerekçelerle, devletin ekonomik ve sosyal yaşamdaki rolü sınırlandırılmalı, olabildiği ölçüde küçültülmeli, serbest pazarın rolü ise artırılmalıdır.⁹

İşte, sosyal güvenlik alanındaki yeni liberal reformlar da bu temel ideolojiyi yansıtmaktadırlar. Ülkemizde de 5510 sayılı Yasa ile oluşturulan reform da bu kapsamda değerlendirilmelidir. Çünkü, 1999 yılından bu yana siyasî iktidarlar IMF reçetelerinin başarıya ulaşması için üstün çaba göstermektedirler. Bu reçetelerden biri de sosyal güvenlik reformuna ilişkindir. Bundan da başarılı olunmuş ve "sosyal güvenlikle liberal reform" olarak adlandırılabilir reform da 1 Ocak 2007 tarihinden itibaren yürürlüğe girmek üzere kabul edilmiştir. Şimdi sıra, bu reformun temel esaslarını açıklamaya gelmiştir.

2. Yeni Liberal Reformlar: Sosyal Güvenliğe Hayır Sosyal Yardıma Evet!...

⁹ Bkz. A. Euzeby/ J. Van Langendonck, Néo-liberalisme et protection sociale: la question de la privatisation, Dr. soc., 1989, 256 vd; J.E., Stiglitz, la grande désillusion, Fayard, 2002, 46 vd; G. Esping-Andersen, les trois mondes de l'Etat-providence, Essai sur le capitalisme moderne, PUF, 1999, 77 vd; Pallier, 58 vd.

Sosyal güvenlik alanında da liberal politika ve ideolojiye uyumlu reform seçenekleri, ilk kez 1994 yılında Dünya Bankası'nın yayınladığı bir raporla gün ışığına çıkmıştır.¹⁰ Söz konusu raporun yayımlanmasından önce, Dünya Bankası ve IMF raporda yer alacak görüşleri açıklamak amacıyla, 39 ülkenin bürokratları ile bir toplantı yapmıştır.¹¹ Bu toplantıların temel amacı, sosyal güvenliğin kamu hizmeti olmaktan çıkarılarak tümüyle özelleştirilmesidir. Devlet, sosyal güvenlik alanında çekilmeli; diğerleri gibi, sosyal güvenliğin sağlanması da serbest pazar koşullarına terkedilmelidir. Bu sayede sosyal güvenlik fonlarının mali piyasalara akışı sağlanmış olacak ve serbest piyasa koşulları her şeyin belirleyicisi olacaktır. Çok iyi bilindiği gibi, sosyal güvenliğin özelleştirilmesi yönündeki bu politikalar, ilk olarak, Şili'de yaşama geçirildi. Daha sonra aynı model diğer Latin Amerika ülkelerinde (Arjantin, Peru, Kolombiya) uygulamaya konuldu. Ancak, bu sistemin başarılı olmaması, anılan finans kuruluşlarını başka seçenekler üzerinde düşünmeye yöneltmiştir. Bu son seçenekte; sosyal güvenlik, asgarî güvence sağlama işleviyle bir anlamda sosyal yardım mekanizmasına dönüştürülmekte; daha fazla güvence arzu edenler ise, bireysel sorumluluk temelinde, özel sigorta sistemine yönlendirilmektedirler. Sistem üç ayaklı bir sosyal güvenlik modelini öngörmektedir: İlk basamak ya da ilk ayak, asgarî düzeyde yardım sağlayan kamu sosyal güvenlik rejimi; ikincisi, tamamlayıcı rejim ve nihayet üçüncüsü, özel sigortadır.

Bu model, ilk önce eski Doğu Bloku ülkelerinde (Polonya, Baltık Ülkeleri, Çek Cumhuriyeti, Slovakya) yürürlüğe konulmuştur. Bu ülkeler, köklü reformu, uluslar arası finans kuruluşları ve özellikle de Dünya

¹⁰ New York, Oxford University Press, 1994.

¹¹ Bkz. la réforme des régimes publics de retraite, FMİ Bulletin, 3 octobre 1994.

Bankası'nın büyük desteği ile gerçekleştirmişlerdir. İzlenen amaç şudur: sosyal koruma alanında da serbest pazar ve bireysel korumaya geniş bir yer ayırmaktır. Devlet, sadece sosyal yardım düzeyinde asgarî güvence sağlayacaktır.¹²

İşte, ülkemizde gerçekleştirilen sosyal güvenlik reformu da bu modeli esas almakta ve IMF ile Dünya Bankası'nın yeni liberal politikalarının somut bir uygulaması olmaktadır. Dolayısıyla, bu reformun Türkiye'nin gerçeklerinden ve sosyal güvenlik sisteminin sorunlarına çözüm amacıyla hazırlandığı yönündeki söylem inandırıcı gelmemektedir. Gerçek olan husus, bu modelin tümüyle Dünya Bankası¹³ ve IMF reçetelerine dayalı olarak hazırlandığıdır. Nitekim, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın "Reform Önerisi" (Nisan 2005) başlıklı Raporun önsözünde, reformun esas olarak, Dünya Bankası uzmanlarının projeksiyonları doğrultusunda hazırlandığı açık bir biçimde ifade edilmiştir. Polonya ve diğer eski Doğu Bloku ülkelerinde de sosyal güvenlik reformları, bizzat Dünya Bankası uzmanlarının etkin katılımıyla hazırlanmıştır.

III. Sosyal Güvenlik Reformu Sorunları Çözmede Başarılı Olacak mıdır ?

Öncelikle, Sosyal Güvenlik Reformu kapsamında yapılan yasal düzenleme, iddia edildiğinin aksine, sosyal sigorta haklarının düzeyinde bir artışa olanak tanımamaktadır. Reformun amacı olarak yoksulluğu ortadan kaldırma biçimindeki görüşün pozitif bir temeli de mevcut değildir. Haklarda eşitlik sağlanması, zaman içinde "yoksullukta eşitlik" dışında

bir sonuç doğurmayacaktır.

Reformun en belirgin gerekçesi, "kara delik" olarak algılanan sosyal güvenlik kurumlarının açıklarının kapatılmasıdır. Ancak, Yasa hükümleri incelendiğinde bu açığın nasıl kapatılacağı konusunda bir düzenlemeye rastlanılmamaktadır. Reform ile sosyal güvenliğin kişiler açısından kapsamı genişlemekte ve tüm toplum kapsama alınmaktadır. Sistemin kapsamı genişledikçe finansman yükünün de o oranda artacağı kesindir. İşsizlik ve kayıt dışı istihdam sorunu çözüme kavuşturulmadan finansman sorununun, "kara delik" gibi kabul edilen bütçe açıklarının kısa sürede azalması olanaklı olamayacaktır.¹⁴ Prime dayalı bir sosyal güvenlik sisteminde, istihdam yapısı ile sistemin finansmanı arasında doğrudan bir etkileşim söz konusudur. Reform ile yapıldığı gibi, sosyal güvenliği istihdam politikalarından soyutlayarak değerlendirmek ve sorunlara çözüm aramak olanaklı değildir. İstihdam olanaklarını artırıcı ve kayıt dışı istihdamı önleyici ekonomik ve sosyal politikalar yaşama geçirilemediği sürece, sadece üç kurumu tasfiye edip, bir tek Kuruma (Sosyal Güvenlik Kurumu) dönüştürmekle, üç ayrı yasayı bir tek yasa (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası) hâline getirmekle ve bunu reform gibi sunmakla sosyal güvenliğin temel sorunlarına çözüm bulunamayacaktır.

Nitekim, benzeri bir modelin benimsendiği ülkelerde de hedeflenen olumlu sonucun elde edilemediği kesin olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır. Gerçekten, ILO'nun yaptığı araştırmalardan, eski Doğu Bloğu ülkeleri olan Polonya, Macaristan ve kısmen de Çek Cumhuriyeti'nde, Dünya Bankası ve IMF önerileri doğrultusunda

uygulamaya konulan sosyal güvenlik modelinin başarılı olamadığını öğrenmekteyiz. Bu modelin temel esasları ve uygulandığı ülkelerdeki sonuçları nelerdir? Bu soruya vereceğimiz yanıt, ülkemizde uygulanmak istenen modelin ne tür sonuçlar doğuracağını da şimdiden, daha somut ve gerçeğe uygun bir biçimde belirlememize yardımcı olacaktır. Anılan sistem, iki ya da üç ayaklı sosyal güvenlik modelini öngörür. Sistemin ilk ayağını, herkese maktu olarak ve asgarî düzeyde sosyal güvenlik yardımı (örneğin emekli aylığı) sağlayan kamu sosyal güvenlik rejimi oluşturur. "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigorta Yasası" da sistemin bu ilk basamağını karşılamaktadır. Sistemin ikinci ayağını ise, fon biriktirme esasına dayalı özel emeklilik programları oluşturur. Ülkemizde de, daha önce uygulamaya konulan bireysel tasarruf ve emeklilik sistemi, bu ikinci basamak güvenceyi ifade etmektedir.

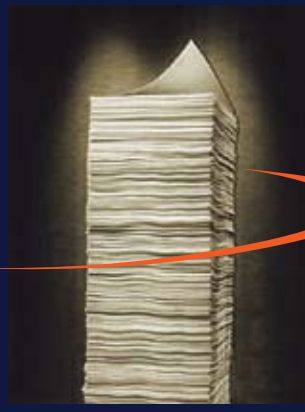
Belirtilen ülkelerde uygulanan bu model, sigorta primlerinde önemli bir artışa yol açmış, emeklilik yaşının yükseltilmesi sonucunu doğurmuş, primlerin bir bölümünün özel emeklilik programlarına yönlendirilmesi nedeniyle kamu rejiminin finansman dengesi bozulmuş, yoksulluk sınırının altında maktu emeklilik aylığı ödemesi nedeniyle, emeklilerin yaşam koşulları aşırı ölçüde kötüleşmiştir. Özel emeklilik programlarında ise, bir kaos yaşanmış, özel emeklilik şirketlerinin bazıları iflâs etmiş, rekabet nedeniyle anılan şirketlerin yönetim giderlerinde artış olmuş, özel emeklilik fonlarının verimliliği konusunda ciddi belirsizlikler ortaya çıkmıştır.¹⁵ Ülkemizde de benzeri bir tablo ile karşı karşıya kalmamız, vurgulamaya çalıştığımız endişelerin temel kaynağını oluşturmaktadır.

¹² Bkz. C. Lefevre, Organismes internationaux et protection sociale en Russie, analyse des trois types de discours des années 1990, Le courrier de l'Europe de l'Est, no. 1040, 2003, 16 vd ; Stigutz, la grande désillusion, 126 vd.

¹³ Bkz. Dünya Bankası Türkiye Raporu-2002.

¹⁴ Ayrıntı için bkz. Kapar, R., Taslak Metne İlişkin Eleştiriler: Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform Önerisi, Petrol-İş, Sendikal Notlar, S:23, Ağustos 2004, 28 vd; Güzel, A., Türk Sosyal Sisteminde Öngörülen Reform Mevcut Sorunlara Çözüm mü?, Çalışma ve Toplum, 2005/4, 7., 61 vd.

¹⁵ Bkz. Strobel, Modèle sociale européen, 85 vd; Elaine Fultz, sous-direction, la réforme des pensions en Europe centrale et orientale, Vol.1: Restructuration avec privatisation: le cas de la Hongrie et de la Pologne, BIT-CEET, 2002.

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE SOSYAL GÜVENLİK ve İŞGÜCÜ PİYASASI

ŞERİFE TÜRCAN ÖZSUCA

Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

Sosyal güvenlik sistemimizde reform gereği yaklaşık on yıldır ülke gündemini işgal etmiştir. Bir taraftan önemli finansman sorunları yaşayan sosyal güvenlik kurumlarının açıkları ve bunları kapatmak için kurumlara yapılan transferlerin millî gelir içindeki payının sürekli artış kaydetmesi; diğer taraftan sosyal güvenlik sistemimizin yeterli ve kapsamlı bir sosyal güvence sağlama kapasitesinden giderek uzaklaşmış olması, sosyal güvenlik sisteminde yeniden yapılanmayı kaçınılmaz hâle getirmiştir. 20 Mayıs 2006 tarih ve 26173 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5502 sayılı "Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu" ile sosyal güvenlik sistemimizin idarî yapılanması değiştirilmiş; 16.06.2006 tarih, 26200 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanan 1.1.2007'de yürürlüğe girecek 5510 sayılı "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu" ile de farklı sigorta rejimleri birleştirilmiştir. Sosyal güvenlik sisteminde 1999 yılından buyana aşama aşama gerçekleştirilen dönüşümün son halkası olan 2006 yılındaki değişim ile 60 yıllık sosyal

güvenlik sisteminden köklü bir kopuş gerçekleştirilmiştir.

Sosyal güvenlik sisteminde değişiklik ihtiyacının doğmasında bazı temel parametrelerdeki yanlışların oluşturduğu finansman sorunları ve sistemin giderek daha fazla açık vermesi kuşkusuz etkili olmuştur. Sistemin finansman dengelerini düzeltebilmek amacıyla yapılan birkaç tadil yasası sistemin sürdürülebilirliğine yeterli katkıyı sağlayamamış; sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliğinin garanti altına alınabilmesi için reform niteliğinde değişikliklerin kaçınılmaz olduğu kabul görmüştür. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından yürütülen çalışmalar sonunda hazırlandığı ifade edilen ve kamuoyunda "Beyaz Kitap" olarak anılan *Sosyal Güvenlik Reformu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri* başlıklı kitapta sosyal güvenlik sistemindeki değişim için üç temel gerekçe öne sürülmüştür. Bunlar mevcut sistemin bütün nüfusu koruma altına almaması ve yoksulluğa karşı koruyamaması, nüfusun yaşlanması ile

sistemin finansman açıklarıdır.

Sosyal Güvenlik ve Yoksulluk

Sosyal güvenlik alanındaki yazın, sosyal güvenlik sistemlerinin temel amaçlarının yaşlılar arasında yoksulluğun önlenmesi ve kişinin yaşam boyu tüketim profilinin sürdürülmesi noktasında hemfikirlerdir. Sosyal güvenlik sistemlerinin tüm nüfusa ekonomik güvence sağlamasını öncelikli ve temel amaç olarak koymak doğrudur. Bunun gerçekleşebilmesi için de tüm nüfusun sosyal güvenlik kapsamında olması gerekmektedir. Bugün sosyal güvenlik sistemlerinin önündeki en önemli sorun, kapsam sorunudur. 1990'larda dünyanın pek çok ülkesinde yapılan reformların çalışanların formel sosyal güvenlik sistemlerine katılımında ya sınırlı bir etkisinin bulunduğu ya da hiçbir etkisinin bulunmadığı görülmektedir. Reform sürecinde ilerleme kaydetmiş ülkelerde gelirden yoksun yaşlı sayısında gelecekte de düzenli bir artışın ortaya çıkacağını göstergeler ortaya koymaktadır (Rofman, 2005).

Sosyal Güvenlik Reformu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri başlıklı Beyaz Kitapta sosyal yardım ve hizmetler de dâhil olmak üzere, sosyal güvenlik kurumlarının 2004 yılındaki toplam harcamalarının milli gelire oranının yüzde 11,7'e (2005 yılında yüzde 12,1) ulaşmasına karşın, mevcut sistemin yoksulluğu önlemek konusunda yeterince etkin olmadığı, kaynakların doğru kullanılmadığı ifade edilmektedir. Sosyal güvenlik kurumları aracılığı ile aktarılan kamu kaynaklarının büyük oranda emeklilik sisteminin açıklarını finanse etmek amacıyla *kayıtlı çalışma ve emekli olma olanağını yakalamış* kesime yöneltildiği, bu durumun ise kamu kaynaklarının yoksulluğu önlemek konusunda yeterince etkin kullanılmadığının açık bir göstergesi olduğu ileri sürülmektedir (Başbakanlık, 2005: 9–11). Sosyal güvenlik kurumlarına bütçeden ayrılan kaynağın yoksulluğun nedeni olduğu yanlış kabulünden çıkan bu yaklaşım, reform gerekçesini hazırlayanların sosyal güvenlik sistemine ilişkin politik ve felsefi bakış açılarına ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır.

Türkiye'de 1980 sonrası devreye giren yapısal uyum programları ve sosyo-ekonomik değişimler savunmasızlığı artan geniş bir grubun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Birçok çalışmanın bulguları da küreselleşmenin yoksullar üzerindeki etkisinin olumsuz olduğunu göstermektedir (ayrıntılı bilgi için bakınız Milanoviç, 2005). Küreselleşme süreci küresel gelir dağılımını bozmaktadır. Küreselleşme oranı (dış ticaretin milli gelir içindeki payı olarak tanımlanmış) arttıkça az gelişmiş ülkelerin yoksullarının daha da yoksullaştığı, gelir eşitsizliklerinin daha da derinleştiği saptanmaktadır. Diğer taraftan gelişmiş ülkelerde küreselleşme ile gelir dağılımı arasında olumlu bir ilişkiye ulaşılmakta, küreselleşme sürecinin küresel gelir dağılımı üzerindeki etkisi gelişmiş ülkelerin lehine çalışmaktadır. Küresel kalkınma modelinin eşitsizlikleri ve yoksulluğu

artırdığı ve yaygınlaştırdığı gerçeği Dünya Bankası tarafından da kabul görmektedir. Türkiye'de yoksulluğun nedenleri arasında sosyal güvenlik kurumlarına bütçeden ayrılan kaynağı göstermek, "*kaynakların görece daha iyi durumdaki kesimlere aktarıldığını*" iddia etmek ya gerçekleri görememek ya da gerçekleri gizlemektir. Artan gelir eşitsizlikleri dikkate alındığında, Türkiye ve benzeri ülkelerde yoksul nüfusun sosyal güvenlik sistemine katkı yapabilmeleri olanaksız hale gelmiştir. Yapısal uyum sürecinde yaşanan gelişmelerin bir bölümü, sosyal dayanışma ve kalıcı büyüme kapasitesine ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Unutulmamasıdır ki sosyal güvenlik sistemi, bir ülkenin sosyal bütünlüğünün, hatta ülke bütünlüğünün en önemli ayağıdır. Güvencesiz çalışanlar ve sosyal güvenlik kapsamında çalışanları birbirinin karşısı gibi göstermek en masum ifade ile yanlış bir kurgunun sonucudur.

Sosyal güvenlik sisteminin açıklarına çözüm üretmek doğrudur; ancak sosyal güvenlik açıklarının bir yük olarak sürekli kamuoyunun önüne getirilmesi sosyal güvenlik bilincini zedelemektedir. Sosyal güvenlik sisteminin açık vermesinde, kamunun sistemin kaynaklarına müdahalesi ve yanlış kullanımlarının etkili olduğu tüm kamuoyunca bilinmektedir. Yoksul kesimlere yeterli gelir elde etmelerini sağlayacak istihdam olanakları yaratmadan, çalışan kesimlerin etkin olduğu sosyal güvenlik sistemini çözmeyi hedeflemek, ileride gelirden yoksun yaşlı sayısını daha da artıracaktır. Kaliteli ve yeterli iş, insan odaklı kalkınma, dolayısıyla da sosyal güvenliği kapsamlı kılma, temel hedef olmalıdır.

Sosyal Güvenlik ve İşgücü Piyasası

Sosyal güvenliği kapsamlı kılmada işgücü piyasasının yapısı kritik öneme sahiptir. Türk işgücü piyasasına biraz yakından baktığımızda işgücü piyasasının sosyal güvenliği kapsamlı kılmada ne tür kısıtlara sahip olduğunu

daha rahat görebiliriz.

Dünya Bankası tarafından Türk işgücü piyasası üzerine gerçekleştirilen çalışmada 1980 ve 2004 yılları arasında Türkiye'de çalışma çağındaki nüfusun 23 milyon arttığı, buna karşılık dönem boyunca sadece 6 milyon işin yaratıldığı belirtilmektedir (World Bank, 2005). 0–14 yaş arası ile 65 yaş üstü yaşlarındaki nüfusun 14–65 yaş arasındaki üretken nüfusa oranı olarak tanımlanan bağımlılık oranı Türkiye'de düşüktür. Türkiye demografik fırsat penceresi adı verilen ve uygun makro ekonomik koşullarda ekonomik gelişme açısından katkı sağlayacak bir nüfus yapısı dönemini yaşamaktadır. Türkiye'de çalışma çağındaki nüfus (15 ve üstü yaş) yaklaşık 49 milyon kişidir. Nüfus yıllık ortalama yüzde 1,5 oranında artarken çalışma çağındaki nüfus yüzde 1,9 artış göstermektedir. Sorun çalışma çağına gelmiş olan bu nüfusun işgücüne katılım oranlarının düşüklüğü ve düşük istihdamdır. Türkiye OECD ülkeleri arasında işgücüne katılım oranının en düşük olduğu ülke konumundadır. 2005 yılında çalışma çağındaki nüfusun yüzde 48,3'ü işgücü piyasasına dâhil olmakta, yüzde 52'si işgücü piyasasının dışında kalmaktadır. AB–15 ülkelerinde bu oranlar sırasıyla yüzde 70 ve 30'dur. Türkiye'de çalışma çağındaki nüfusun yüzde 43'4'ü istihdam edilmekte olup, bu oran birçok ülkede yüzde 50'nin üzerinde, AB–15 ülkelerinde ise ortalama yüzde 65 düzeyindedir. Türkiye nüfusunun yarıdan fazlasını oluşturan kadınlar arasında istihdam düzeyi yüzde 26,5, AB–15 ortalaması yüzde ise 44'dür (OECD, 2005). Çalışma çağındaki kadınların yarıdan fazlası çalışmamakta, işgücüne dahil olmayanların yüzde 72'sini kadınlar oluşturmaktadır. 55 yaşın üstündeki kadın ve erkeklerin üçte biri işgücüne dahil bulunmaktadır (World Bank, 2005). Türkiye'de 15–19 yaşındaki çocuk nüfusun istihdama katılma oranı yüzde 6,5 civarındadır. AB–15 ülkelerinde çocuk istihdamı yüzde 2,8, yani Türkiye'nin yaklaşık

yüzde 40'ı düzeyindedir. Türkiye'de iş-gücüne katılım oranı ve istihdam oranının düşüklüğü sosyal güvenlik sistemini besleyecek en önemli finansman ayağını zayıf kılmaktadır.

Türkiye'de işsizlik oranı, yaklaşık yüzde 8 civarında seyreden AB-15 ortalamasının üstünde olup, kriz sonrası dönemde yüzde 10 civarında seyretmektedir. Kriz sonrası dönemde, çalışma çağına gelerek işgücü piyasasına dahil olan nüfus ile işgücü piyasasında olmasına karşın işini kaybederek iş arayışına girmesi gereken nüfusun –o yıl içerisinde emek talebine potansiyel ilâvenin- neredeyse tamamı işgücü piyasası dışında kalmayı tercih eder duruma gelmiştir (Türkan, 2005: 65). 2000–2001 döneminde emek talebine potansiyel ilâvenin ortalama yüzde 54'ü, 2001–2002'de yüzde 47'si işgücü piyasasına dahil olmamış, 2003 yılında bu oran yüzde 100 düzeyine yükselmiştir. 2003–2004 döneminde yüzde 56.1'i, 2004–2005 döneminde yüzde 59'u işgücü piyasasına dahil olmamıştır. 2004 ve 2005 yıllarında çalışma çağına gelen nüfus ya istihdam edilme ya da doğrudan işgücü piyasası dışında kalmayı tercih ederek iş aramama durumunda kalmıştır. 2004–2005 döneminde 15+ yaş nüfusunda 981 bin kişilik artışa karşılık, 404 bin kişi işgücüne katılmış, 374 bin kişi de istihdam edilmiştir (TÜİK). Bu davranış biçimi işsiz sayılarının olması gerekenden daha düşük kaldığına işaret etmektedir (Türkan, 2005: 65). Yüksek işgücüne dahil olmayan nüfusun bulunduğu Türkiye'de, sadece işgücü piyasasına girerek iş arayanların işsiz olarak tanımlanması, işsizlik oranlarına ilişkin bütünü görebilmemizi engellemektedir. Bu nedenle atıl işgücü olarak adlandırılan eksik istihdam ve işgücü dışında olduğu varsayılan mevsimlik çalışanlar, iş aramayıp işbaşı yapmaya hazır olan atıl nüfusun da işsizlik tanımına dahil edilmesi durumunda bulunacak işsizlik oranları iki katın üzerinde yüksek çıkmaktadır (Türkan, 2005: 65). 2006 yılında yüzde 11,8

düzeyinde olan işsizlik oranının atıl nüfusun işgücü piyasasına yönelmesi durumunda çok daha yüksek çıkacağı açıktır. Eğitimli gençler arasında işsizlik oranı, 20–24 yaş arası üniversite mezunları için yüzde 39, 25–29 yaş üniversite mezunları için yüzde 15'dir. İşsizlik Türkiye'de görünenden daha ağır bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir.

İstihdam edilenlerin yaklaşık yarısı kayıtdışı çalışmaktadır. Kentsel kesimdeki her üç işçiden biri, kırsal kesimdeki her dört işçiden de üçü hiçbir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı değildir. Türkiye'de kayıtdışı istihdam artışında 1980 sonrası uygulanan yapısal uyum programlarının etkili olduğunu, küreselleşme sürecindeki iktisadi politikalar ve büyüme modellerine bağlı olarak kayıtdışı istihdamın genişlemesini sürdürdüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Türkiye'nin özellikle 1990'lardan başlayarak izlediği iktisadi politika yüksek reel faiz-düşük kur fiyatlamasına dayalıdır. Dış borçlanma ve spekülâtif büyümeye dayalı bu süreç istikrarsız bir ekonomiye yol açmakta, yüksek işsizlik, daha düşük reel kazanç ve kayıtdışı istihdam olarak kendini göstermektedir. Nitekim son dönemde yüksek hızlı bir büyüme konjonktüründe olan Türkiye ekonomisi istihdam yaratamamıştır. 2001 sonrası dönemde, 2002'de yüzde 7.8, 2003'de yüzde 5.9, 2004'de yüzde 9.9, 2005'de yüzde 7.6 ve 2006'nın ilk çeyreğinde yüzde 6.3'lik reel büyüme gerçekleştirilmiştir. Türkiye bu dönemde reel olarak ortalama yüzde 7,2 büyümüştür. Tüm bu dönem için ortalama istihdam artışı yüzde 0,6'dır. 2002–2005 döneminde tarımdaki istihdamda 1,028 bin kişilik azalma olmuş, buna karşılık sanayi sektöründe istihdam toplam 385 bin kişi, hizmetler sektöründe 1.283 bin kişi artmıştır. 2000–2005 döneminde sanayinin istihdam payı yüzde 17.6'dan yüzde 19.3'e, hizmetler sektörünün payı ise yüzde 46'dan yüzde 50.8'e çıkmış, tarımsal istihdam yüzde 36.4'den yüzde 29.9'a gerilemiştir.

Tarımdaki 6,5 puanlık düşüşe karşılık sanayi kesiminde 1,7, hizmet kesiminde de 4,8 puanlık artış kaydedilmiştir. Krizi izleyen yıllarda istihdam kayıpları olmasına karşılık 2001–2004 aralığında toplam istihdamda belirgin bir azalma yaşanmamıştır. Ancak istihdamın *kayıtlı ve kayıtdışı olarak kendi iç dağılımında* 2001–2004 döneminde önemli bir değişim yaşanmıştır. Anılan dönemde kayıtlı istihdam toplam 411 bin kişi azalırken, kayıtdışı istihdam 620 bin kişi artmıştır. 2005 yılında kayıtdışı çalışanların bir bölümünün kayıtlı hale dönüştüğü saptanmaktadır. Türkiye'de kayıtlı-kayıtdışı istihdam arasında önemli bir geçişkenlik olup, çalışanlar dönem dönem sosyal güvenlik şemsiyesinden çıkarak işlerini korumaya çalışmaktadırlar (Türkan, 2005: 67). Bu durum istikrarlı sürdürülebilir büyümenin ve politikaların işgücü piyasası yönünden ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer taraftan Türkiye'de kayıtdışı istihdamın yapısal özellikler barındırdığı da unutulmamalıdır. Tarım, kırsal alanlar, küçük ölçekli işletmeler, kadın, çocuk, yaşlı ve eğitimsiz nüfus kayıtdışı istihdam açısından kırılgan kesimleri oluşturmaktadır. Türkiye ekonomisinin geleneksel mal ve hizmet üretim modeli ve sosyal yapısı kayıtdışılığı beslemektedir (ayrıntılı bilgi için bakınız Türkan, 2005). Sadece istihdam üzerindeki malî yüklerin azaltılması ile kayıtdışı istihdamda bir azalmanın gerçekleştirilmesi gerçekçi gözükmemektedir. Küçük işletme sahipleri çoğu kez sosyal güvenliğe ilişkin yükümlülüklerinden imkân bulup kaçınmadıkları durumda, sosyal güvenliğin finansmanına ilişkin yükümlülüklerini asgarî düzeyde gerçekleştirme yolunu seçmektedirler (ayrıntılı bilgi için bakınız Özşuca ve Toksöz, 2003).

Türkiye'de kriz sonrası dönemde ekonomide kurumsallaşma (ücretli çalışan sayısında artış) düzeyinde artış ve ölçek ekonomisi açısından güçlenme görülmektedir (Türkan, 2005). Bu

gelişme ekonominin rekabet gücüne katkı sağlarken, kısa ve orta vadede istihdam kayıplarına neden olmaktadır. İşyeri ölçeği büyüdükçe uzun vadede kayıtdışı işçi çalıştırma aktivitesinde azalmalar beklenebilir. Kayıtdışı istihdam Türkiye'nin kısa ve orta vadede öncelikli sorunları arasında yer alacak gözükmetedir. Sadece istihdam üzerindeki yükleri azaltarak kayıtdışı istihdamın kayıtlı hale geleceğini beklemek fazla iyimser bir yaklaşımdır. Kayıtdışı istihdamın yapısal özelliklerini dikkate alan, kayıtdışı istihdama karşı temelinde eğitim olan bir stratejinin geliştirilmesi, kapsamlı makroekonomik reformların bir parçası olarak kayıtdışı istihdamla mücadelenin hedeflenmesi gerekmektedir.

Sosyal Güvenlikte Reform Sorunları Çözebilecek mi?

Sosyal güvenlik kurumları açıklarının kamu finansman açığını büyüttüğü, böylece yatırımları, dolayısıyla da büyümeyi ve istihdamı engellediği sosyal güvenlik reform gerekçesinde yer almaktadır. Sosyal güvenlik reformunun sosyal güvenlik sistemlerindeki finansman açığını ortadan kaldıracığı, yatırımların, büyümenin ve istihdamın artacağı, böylece çalışanların lehine bir ekonomik ortam sağlanacağı iddia edilmektedir. Bu amaç doğrultusunda getirilen düzenlemeler prim kazançları ile giderlerin dengelenmesini hedefleyen aktüeryal hesapları temel alan bir bakış açısı ile şekillendirilmiştir. Sistemdeki parametrik değişiklikler, sosyal güvenlik sistemine genel bütçeden yapılan aktarmalara son verilmesi amacına yönelik olarak biçimlenmiştir. Sosyal güvenlik sistemindeki mali dengesizliğin makroekonomik nedenleri ve yapısal özellikleri göz önüne alınmamış, açığın giderilmesi için katkılarının artırılması yararların azaltılması yoluna gidilmiştir. Parametrik değişiklikler sosyal güvenlik sisteminin mali dengesine geçici bir süre katkı sağlayabilmekte, ancak temel sorunları çözmede

yetersiz kalmaktadır.

Türkiye'de sosyal güvenlik reformu denildiğinde öncelikli çözüm olarak düşünülen emeklilik yaşının artırılmasıdır. Yaş koşulu olmaksızın sadece hizmet süresi ile emeklilik hakkının elde ediliyor olması yanlış bir uygulamadır. Ancak 60-65 bandına çekilmiş bir emeklilik yaşının Türkiye işgücü piyasasının gerçekleri ile uyumlu olup olmadığı da ayrı bir sorundur. Türkiye, ortalaması 36 yaş olan göreceli olarak genç bir istihdama sahiptir. Sanayi sektöründe ortalama yaş 32.7, hizmetler sektöründe 34.7'dir. İşsizlerin ortalama yaşı 29.6, işgücüne dahil olmakla birlikte işbaşı yapmaya hazır olan nüfusun ortalama yaşı 29.7'dir. İşsiz ve iş aramayıp işbaşı yapmaya hazır olanlar, istihdamdakilerden 6 yaş daha gençtir. İstihdam edilenlerin ortalama eğitim düzeyi 7 yıl iken, işsiz ve iş aramayıp işbaşı yapmaya hazır olanların ortalama eğitim düzeyi 8 yıldır (Türkan, 2005: 69). Dolayısıyla genç bir nüfusa ve istihdamından daha genç ve daha eğitilmiş işsiz ve işbaşı yapmaya hazır bir nüfusa sahiptir. Türkiye'de işgücü piyasasına erken giren, gelişmiş ülkelerdeki yaşlılarına göre daha hızlı yıpranan ve hayatta kalma ümidi daha kısa olan büyük bir nüfus bulunmaktadır. Sanayi ve hizmetler sektöründe genç bir çalışan yapısına sahip işverenlerin, yaşlı çalışanlarla yollarına devam etmeleri halinde, kendileri açısından verimlilik kaybı ortaya çıkıyor mu sorusunu muhtemelen soracaklardır.

Türkiye'de işgücü piyasasının yapısal problemleri sosyal güvenlik krizini besleyen önemli kaynaklardan biridir. Sosyal güvenlik sisteminin krizi Türkiye'nin genel makroekonomik kriz sürecinden de bağımsız değildir. Sosyal güvenlik sisteminin finansman sorununda bazı temel parametrelerdeki yanlışların rolü kuşkusuz bulunmaktadır. Ancak sosyal güvenlik açıkları Türkiye'nin istihdam politikasını şekillendiren ana kaynak olmaktan da çıkarılmalıdır. Sosyal güvenlik sistemlerinin zayıflatılması yoluyla sağlana-

cak fazlanın kullanımının yaratacağı ekonomik ve sosyal sonuçlara ilişkin öngörüler gerçekçi ve tutarlı değildir. Sosyal güvenlik sisteminin sorunlarının çözümü ulusal makroekonomik dengeleri oluşturacak bütüncül reform süreçlerini gerekli kılmaktadır. Türkiye'nin öncelikli meselesi çalışma çağındaki nüfusun üretken ve kayıtlı istihdamının nasıl sağlanacağıdır. Uzun dönemli aktüeryal dengeleri kuracak, işlevi ve etkinliği açısından tutarlı ve sürdürülebilir bir sosyal güvenlik sisteminin, güçlü bir toplumsal dayanışma ve ekonomi üzerinde önemli bir gelişme potansiyeli yaratacağı açıktır. Sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliği ekonominin kalıcı büyüme kapasitesi ile ilişkilidir. Mali, ekonomik ve sosyal bakımdan güvenilebilir, sosyal harcamaları kabul edilebilir düzeyde tutacak tek strateji sosyal güvenlikte bağımlılık oranının düşürülmesidir. Bununda yolu, çalışma çağındaki nüfusun üretken ve kayıtlı istihdamını sağlayacak bir iktisadi yapıdan geçmektedir.

Kaynaklar

T.C. Başbakanlık (2005), *Sosyal Güvenlik Reformu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, T.C. Başbakanlık, Ankara.

Milanović, B. (2005) "Can We Discern the Effect of Globalization on Income Distribution?" *World Bank Economic Review*, cilt 19, no 1, s.21-44.

OECD (2005) *Labor Force Statistics*, 1984-2004, Paris.

Özsuca, Ş.T. ve G. Toksöz (2003) *Sosyal Koruma Yoksunluğu Enformel Sektör ve Küçük İşletmeler*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 591, Ankara.

Özsuca, Ş.T. (2003) "Küreselleşme ve Sosyal Güvenlik Krizi" *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, cilt 58, no 2, s.133-152.

Rofman, R. (2005) *Social Security Coverage in Latin America*, Social Protection Discussion Paper Series, No: 0523, World Bank.

TÜİK, *Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları*, Haber Bültenleri, Ankara.

Türkan, E. (2005) *Türkiye'de İşgücünün Yapı ve Nitelikleri Gelişme ve Değerlendirmeler*, TCMB, Aralık.

World Bank (2005) *Turkey Labor Market Study*, Report No. 33254-TR, November.

SOSYAL GÜVENLİK ‘REFORM’UNUN GEREKÇELERİ ve GERÇEKLER

AZİZ ÇELİK

2006, Türkiye’de, ulusal düzeyde sosyal güvenlik sisteminin başlangıcının, sosyal güvenlik reformunun 60. yılı. Çeşitli sınırlılıklarına karşın 1945 yılında kabul edilen ve 1946 yılında yürürlüğe giren 4792 sayılı İşçi Sigortaları Kurumu Kanunu ile başlayan sosyal güvenlik reformu bir sosyal sigorta sistemine doğru yönelmiş ilk adımdı. 60 yıl sonra yeni bir “reform” yasalaştı. Ancak bu yeni “reform” 60 yıl önceki doğrultunun tam tersine, bireysel/özel sigortacılığa gidiş yönünde. Yeni “reform” sosyal karakterli bir sigorta sisteminden köklü bir kopuşu ifade ediyor.

Uluslararası finans kuruluşları (IMF ve Dünya Bankası) tarafından en hafif deyimle “teşvik” edilen, AKP Hükûmetince kaleme alınan ve TBMM’de oldubittiyle kabul edilen yeni “sosyal güvenlik reform” yasa-

ları sosyal güvenliğe ayrılmakta olan kaynakların bütçe üzerinde yük oluşturduğu ve makro ekonomik dengeleri bozduğu gerekçesine dayalıdır. Bu yüzden “reform”un temel amacı sosyal güvenliğe ve sağlığa ayrılan kamu/devlet katkısını azaltmaktır. Reformun ayrıntıları ancak bu temel yaklaşım göz önünde tutularak anlaşılabilir. Reformun temel düzenlemelerinin tümü (emekli aylıklarının düşürülmesi, emekli olmanın zorlaştırılması, sağlık hizmetlerinde katkı payının artırılması/paralı hâle getirilmesi) devletin sosyal güvenliğe katkısını azaltma hedefine yöneliktir.

Reformun Hazırlanışı

Reformun hazırlanış tarzı da, uluslararası finans çevrelerinin öncelikle-

“Reform”, kapalı kapılar ardında, sendikalar, sağlık meslek örgütleri ve bilim dünyası bir kenara bırakılarak ve bir oldubitti olarak hazırlanmıştır. Reformun temel felsefesini oluşturan ve 29 Temmuz 2004 tarihinde açıklanan “Sosyal Güvenlik Reform Önerisi”¹ adlı çalışmanın (nam-ı diğer *Beyaz Kitap*) “teşekkür” bölümü reformun zihniyetini ortaya koyması açısından anılmaya değerdir.

“Reformun manifestosu” olan “Beyaz Kitap”, Türkiye’nin sosyal güvenlik alanındaki birikimleri ve deneyimleri bir kenara bırakılarak hazırlanmıştır. Reformun hazırlık sürecinde sosyal güvenlikle ilgili çalışmalara bir ömür

¹ Sosyal Güvenlik Reform Önerisi (Taslak Metin), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı, 29 Temmuz 2004,

harcamış bilim insanlarının görüşleri dahi alınmamıştır. Uygulamada yaşanan sorunları yakından bilen, kurumlardan hizmet alanların ve kurum çalışanlarının temsilcisi olan sendikalara ve sağlık meslek örgütlerine reform sürecinde yer verilmiştir.

Reform önerisini temel metnini hazırlayan kurula SSK adına üç teknisyen katılırken, Hazine ve Merkez Bankası adına dört teknisyen katılmıştır. Hazine ve Merkez Bankası teknisyenlerin ağırlıkta olması bile tek başına reformun önceliklerini göstermesi açısından yeterlidir. Sendikalara, sağlık meslek örgütlerine ve bilim insanlarına bu kurulda yer verilmemiştir. Hazine ve Merkez Bankası'nın bu yoğun ilgi ve katılımı bile, tek başına reformun hangi önceliklerle hazırlandığını göstermektedir. Yapılan, bir sosyal güvenlik reformu değil, devleti sosyal güvenlik alanının dışına çıkarmayı hedefleyen finansal bir operasyondur. *Beyaz Kitap*'ın önsözünde Dünya Bankası uzmanlarına katkılarından dolayı teşekkür edilmesi ise ayrıca manidardır.

Hükümet, hazırlık aşamasında bilim insanlarını, sendikaları ve sağlık meslek örgütlerini sürece katmadığı gibi, taslakları hazırladıktan sonra da yapılan eleştirileri dikkate almamıştır. “Tartışmaya açtık” söylemi göstermeliktir. Hükümet, IMF ve Dünya Bankası dışındaki önerilere sağır kalmıştır. Nitekim *Beyaz Kitap*'ın gözden geçirilmiş ikinci versiyonunda çok sayıda bilim insanının adına yer verilmiştir. Ancak bilim insanlarıyla yapılan toplantıda dile getirilen önerilerin çoğunun yasa tasarılarında dikkate alınmadığı görülmektedir.

Reform yasalarının ana felsefesi ve çatısı Hazine, Merkez Bankası ve Dünya Bankası tarafından çatılmış ancak yoğun tepkiler üzerine göstermelik tartışma ve görüş alma toplan-

ları yapılmıştır.

“Reform” Yasalarının Temel Gereksesi Koftur

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanan ve “Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform Önerisi” başlığıyla Temmuz 2004’te kamuoyuna sunulan ve Nisan 2005’te

revize edilen² ve *Beyaz Kitap* olarak bilinen rapor, “reformun” temel yaklaşımını ve amacını ortaya koyuyor “*Beyaz Kitap*, sosyal güvenlik reformunu, bütçeden karşılanan “sosyal güvenlik açıklarını” kapatma gerekçesine dayandırmaktadır. Kitapta yer alan şu ifadeler, reformun asıl hedefi-

² Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform Nisan 2004. http://www.calisma.gov.tr/birimler/sgk_web/html/beyazkitap.html (14 Eylül 2006)

Fotoğraf: Oktay Özden

ni açıkça ortaya koymaktadır:

“Devlet bütçesinden karşılanan bu açıklar, ülkemizin borçlarını ve faiz oranlarını artırmakta, hayat pahalılığına, yatırımlarda daralma ve işsizliğe yol açmaktadır. Bunun sonucunda işsizlik oranı artmakta ve gelir dağılımı giderek bozulmaktadır. Sosyal güvenlik sistemimizin mevcut yapısı, ülke ekonomisinin geleceğini ve toplum-

sal barışı tehdit etmektedir” (Sosyal Güvenlik Reform Önerisi, Temmuz 2004, Önsöz).

“Sosyal güvenlik sisteminin yaşadığı finansman sorunu, kamu finansmanı üzerinde yarattığı baskı dolayısıyla, başta enflasyon olmak üzere, diğer temel ekonomik göstergeleri de olumsuz etkilemektedir. Son on yıldır bizzat sosyal güvenlik sisteminin kendisi ülke

ekonomisinde istikrarsızlık yaratan ana sebeplerden biri haline gelmiştir”. (Beyaz Kitap, Nisan 2005; 12)

“Sosyal güvenlik sistemi kaynaklı kamu borç stokundaki bu artış, bir yandan faiz oranlarının yükselmesine yol açarken bir yandan da geleceğe ilişkin belirsizliği artırarak enflasyonun yükselmesine yol açmaktadır. Ayrıca, bütün bunlar yatırımları olumsuz et-

kilemekte ve sürdürülebilir büyüme oranlarına ulaşılmasını engellemektedir. Bunun sonucunda işsizlik oranı artmakta ve gelir dağılımı giderek bozulmaktadır” (Beyaz Kitap, Nisan 2005; 14)

Makro ekonomik istikrarsızlığın kaynağı olarak sosyal güvenliğe aktarılan kaynaklar gösterildiği için reformun temel amacı da bu sözde açıkların kapatılması olmaktadır. Yeni stand-by düzenlemesi ile ilgili olarak 26 Nisan 2005 tarihinde IMF’ye sunulan Niyet Mektubunda sosyal güvenlik sistemine hâlen yüzde 4,5 olan bütçe desteğinin yüzde 1’e düşürülmesinin temel hedef olduğunu belirtildi ve sosyal güvenlik reformunun Meclisten geçirileceği taahhüt edildi.

Sosyal güvenliğe devletin ayırdığı kaynaklar, makro ekonomik istikrarsızlığının, enflasyonun, işsizliğin ve gelir eşitsizliğinin temel nedeni olarak günah keçisi ilân edilmektedir. Beyaz Kitap’a göre, “1994–2004 yılları arası sosyal güvenlik açıklarının hazine borçlanma faiziyle güncellenmiş değeri 475 Katrilyon TL, 2004 yılı için toplam borç stoku 316 Katrilyon TL ve Milli Gelir de 424 Katrilyon TL’dir;

Sosyal güvenlik açıkları milli gelire eşit ve toplam borç stokunun ise çok üzerindedir”. Anlaşılmaz bir akıl yürütmeyle devletin 10 yıl boyunca sosyal güvenliğe aktardığı kaynaklar/katkılar bir yıllık milli gelire ve o yılın borç stokuna oranlanarak bir felâket tablosu çiziliyor. Oysa yapılması gereken 10 yıllık sosyal güvenlik katkılarını 10 yıllık milli gelir toplamına oranlamadır. Böylesi bir oran bir fikir verebilir. Ancak 10 yıllı bir yıla oranlamak nasıl bir hesabın ürünüdür anlamak gerçekten zor. Ayrıca söz konusu on yılın toplam faiz ödemeleri hiç dikkate alınmaması ise çok manidardır.

Oysa sosyal güvenliğe 1994–2004 arası dönemde bütçeden aktarılan kaynakların toplamı cari fiyatlarla 60 Katrilyon TL’dir. Aynı dönemde bütçeden faiz ödemelerine ayrılan pay ise yine cari fiyatlarla 252 Katrilyon TL’dir. Faiz ödemelerinin on yıllık ortalaması bütçenin yüzde 43’ünü oluştururken, aynı dönemde sosyal güvenliğe bütçeden ortalama yüzde 10 oranında kaynak ayrılmıştır. Aynı dönemde faiz ödemelerinin milli gelire oranı yüzde 16,3 iken, bütçeden sosyal güvenliğe ayrılan kaynağın

milli gelire oranı yüzde 4’ün altındadır (Tablo 1).

Sosyal güvenliğe ayrılan kaynakların makro ekonomik istikrarı sarstığı ve borçları artırdığı iddiası gerçeklerin ters yüz edilmesidir. Bütçeden sosyal güvenliğe cüz’i kaynaklar aktarıldığı 1990’ların ortalarında da makro ekonomik istikrar söz konusu değildi ve 1995 yılında bütçenin yüzde 34’ü faiz ödemelerine ayrılmıştı. Aynı dönemde bütçeden sosyal güvenliğe aktarılan kaynak ise yüzde 6 dolayındaydı. Yine bütçenin yüzde 51’inin faiz ödemelerine gittiği 2001 yılında sosyal güvenliğe bütçeden ayrılan pay yüzde 6,4’tü. Öte yandan sosyal güvenliğe bütçeden ayrılan payın arttığı 2002–2004 arasında makro ekonomik göstergelerin “düzelməsi”, sosyal güvenliğe devlet katkısının, iddia edildiği gibi ekonomi üzerinde olumsuz bir etkisi olmadığının diğer bir kanıtı değil mi?

506 sayılı Yasa döneminde ülkemizde işsizlik sigortasına devletin yaptığı katkı dışında devletin sosyal güvenliğe yasal/düzenli bir katkısı söz konusu değildi. Türkiye’deki primli sosyal güvenlik sistemi, tamamen çalışanlardan ve işverenlerden (çalışanlar adına) yapılan kesintilere dayalıydı. Ancak 1990’lı yılların ortalarından başlayarak sosyal güvenlik sisteminin mali sorunlarının artmasıyla birlikte bütçeden sosyal güvenliğe kaynak aktarılmaya başlanmıştır. Bütçeden sosyal güvenliğe aktarılan bu kaynaklar “açık” ve “kara delik” olarak nitelenmiş ve günah keçisi ilân edilmiştir. Oysa devletin sosyal güvenliğe aktardığı kaynaklar sosyal devlet olmanın gereğidir. Bütçeden sosyal güvenliğe ayrılan ve “kara delik” olarak suçlanan bu kaynaklar çöpe atılmıyor, bu kaynaklar SSK, Emekli Sandığı, BAĞ-KUR ve İşsizlik Sigortası kapsamındaki 63,5 milyon yurttaşın ihtiyaçları için harcanıyor.

Tablo 1						
Sosyal Güvenlik Katkıları ve Faize Ödemeleri 1994–2004 (Milyar TL)						
Sosyal Güvenlik Katkıları				Faiz ödemeleri		
Yıl	Miktar	Milli Gelire Oranı	Bütçeye Oranı	Miktar	Milli Gelire Oranı	Bütçeye Oranı
1994	40.580	1,0%	4,5%	298.285	7,7%	33,2%
1995	108.200	1,4%	6,3%	576.115	7,3%	33,7%
1996	335.300	2,2%	8,5%	1.497.401	10,0%	38,0%
1997	760.000	2,6%	9,5%	2.277.917	7,7%	28,5%
1998	1.400.000	2,6%	9,0%	6.176.595	11,5%	39,6%
1999	2.750.000	3,5%	9,8%	10.720.840	13,7%	38,2%
2000	3.225.685	2,6%	6,9%	20.439.862	16,3%	43,9%
2001	5.112.000	2,9%	6,4%	41.064.609	23,3%	51,1%
2002	11.205.000	4,1%	9,7%	51.870.659	18,9%	44,8%
2003	15.922.000	4,5%	11,3%	58.609.163	16,4%	41,7%
2004	19.300.000	4,5%	13,8%	58.488.490	13,6%	41,7%
Toplam/Ortalama	60.158.765	3,9%	10,3%	252.019.936	16,3%	43,3%

Kaynak: Hazine, DPT ve Maliye Bakanlığı verilerinden derlenerek tarafımızdan hazırlanmıştır.

Sosyal güvenlik transferlerinin ve faiz ödemelerinin bütçe ve millî gelir içindeki payı sosyal güvenlikle ilgili gerçeklerin tepe taklak edildiğini göstermektedir. Bu nedenle reformun temel gerekçesi bilimsel gerçeklere değil kof iddialara dayalıdır.

Reform Avrupa Sosyal Modeline Uygun mu?

Sosyal güvenlik “reform” yasalarına ilişkin bir diğer iddia ise bu reformun AB ile uyumuna ilişkindir. Hükûmetin her girişimine bir meşruiyet kaynağı olarak AB uyumunu ileri sürmesi bilinçli bir bilgi kirliliği (dezenformasyon) yaratma çabası değilse gerçeklerden habersizliktir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu “Avrupa Sosyal Modeli’ne uygun bir reform peşinde” olduklarını ifade etmektedir (*Referans*, 23 Şubat 2005). Peki, reform girişimi Avrupa sosyal modeli ile uyumlu mu? Konu, özellikle sosyal güvenliğin finansmanını açısından irdelendiğinde çarpıcı çelişkiler ve uyumsuzluklar ortaya çıkmaktadır. Reform Avrupa sosyal modeline değil olsa olsa Amerikan modeline uygundur.

AB ülkelerinde sosyal güvenlik uygulamaları birbirlerinden önemli farklılıklar göstermelerine karşın ortak iki temel yön görülmektedir: Birincisi, millî gelirden sosyal güvenliğe ayrılan kaynakların yüksekliği; ikincisi ise sosyal güvenliğin finansmanında devlet katkısının büyüklüğü. Sosyal güvenlikle ilgili reform çalışmaları AB ülkelerinde de sürmesine karşın, hem toplam sosyal güvenlik harcamalarının düzeyi hem de devlet katkısı artmaya devam etmektedir.

Sosyal güvenliğin finansmanında iki temel sistem bulunmaktadır: Vergiye ve prime dayalı sistemler. Avrupada sosyal geleneklere bağlı olarak farklı modeller varlığını sürdürmekle birlikte, son yıllarda iki

Tablo 2 AB’de Bütçeden Sosyal Güvenliğe Ayrılan Pay (2003)		
	<i>Millî Gelire Oranı</i>	<i>Bütçeye Oranı</i>
AB 25	19,3	40,1
AB Yeni 10	17,1	36,9
Almanya	22,4	46,6
Avusturya	21,4	42,2
Belçika	18,1	35,5
Britanya	16,5	37,8
Çek Cumhuriyeti	14,6	27,4
Danimarka	25,2	44,7
Estonya	10,4	29,1
Finlandiya	21,7	42,5
Fransa	21,1	39,3
Hollanda	18,6	38,0
İrlanda	10,0	29,3
İspanya	12,9	34,1
İsveç	24,9	42,5
İtalya	18,3	37,5
Kıbrıs (Güney)	11,3	24,8
Latviya	10,8	30,2
Litvanya	10,1	29,6
Lüksemburg	19,3	42,4
Macaristan	17,0	33,9
Malta	14,3	28,1
Polonya	19,9	44,7
Portekiz	15,7	33,0
Slovakya	15,7	40,0
Slovenya	18,3	38,0
Yunanistan	20,9	43,4

Kaynak: Eurostat

sistemin birbirine yaklaştığı, karma bir sistem olduğu gözlenmektedir. 2. Dünya Savaşı’ndan sonra atılan radikal adımlar sonucunda hızla artan sosyal güvenlik harcamalarının millî gelire oranı 1980’de yüzde 20’ye ulaştı. Sosyal refah devletini ortadan kaldırmaya yönelik yeni liberal girişimlere rağmen, toplam sosyal güvenlik harcamaları 1990’ların başında yüzde

26’ya ve 2002’de ise yüzde 28’e ulaştı. Oysa aynı dönemlerde yeni-liberal politikaları benimseyen ABD’de sosyal güvenlik harcamalarının millî gelire oranı yüzde 13-14 seviyesinde gerçekleşti.

AB ülkelerinde sosyal güvenlik uygulamaları birbirlerinden önemli farklılıklar göstermelerine karşın ortak iki temel yön görülmektedir: Birincisi, millî gelirden sosyal güvenliğe ayrılan kaynakların yüksekliği; ikincisi ise sosyal güvenliğin finansmanında devlet katkısının büyüklüğü.

Türkiye’de devletin sosyal güvenliğe katkısı millî gelirin yüzde 1’ine indirilmeye çalışılırken AB 25 ülkelerinde bu oran yüzde 19,3’tür. Türkiye’de bütçeden sosyal güvenliğe yüzde 14 pay ayrılırken AB ülkelerinde devlet katkısının bütçe içindeki payı yüzde 40’tır. Üstelik bu oranlara devletin sağlık harcamaları dahil değildir. AB ülkelerinde bütçeden sosyal güvenliğe ayrılan pay yüzde 25 (G.Kıbrıs) ile yüzde 46 (Almanya) arasında değişmektedir (Tablo 2).

Öte yandan tek başına toplam sosyal güvenlik harcamalarının yüksekliği yeterli bir gösterge değildir. Toplam sosyal güvenlik harcamalarının ne kadarının devlet tarafından karşılandığı da önemlidir. Ülkelerin sosyal güvenlik modellerinden kaynaklanan farklılıklar olmakla birlikte, AB-15 ülkelerinde devlet katkısı yüzde 37’ye ulaşmakta, üstelik bu oran zaman içinde artış göstermektedir. Korunan kişilerin sisteme katkısı yüzde 21; işveren katkısı ise yüzde 39

Tablo 3 AB Ülkelerinde Sosyal Güvenliğin Finansmanı (%)		
	1992	2002
Devlet katkısı	31,4	36,8
İşveren payı	41,1	38,9
Korunanların payı	23,4	21,4
Diğer	4,1	3,0

Kaynak: Eurostat

Tablo 4

Devlet Katkısı Mevcut ve Reform Sonrası

Mevcut Durum (2004)	Milyar YTL
SSK, Emekli Sandığı, Bağ-Kur Prim Gelirleri	23,4
Toplam Devlet Katkısı	18,8
Toplam Harcama	42,2
Devlet Katkısının Prim Tahsilatına Oranı	%80
Devlet Katkısının Sosyal Güvenlik Harcamaları İçindeki Oranı	%45
Reform Sonrası	
SSK, Emekli Sandığı, Bağ-Kur Prim Gelirleri	23,4
Toplam Devlet Katkısı	5,85
Toplam Harcama	29,25
Devlet Katkısının Prim Tahsilatına Oranı	%25
Devlet Katkısının Sosyal Güvenlik Primleri İçindeki Oranı	%20

oranındadır. Sosyal güvenliğin toplam finansmanı içinde devletin payı giderek yükselmektedir (Tablo 3).

Veriler, net bir biçimde AB'de sosyal güvenliğe ayrılan kaynakların ve devlet katkısının düzenli olarak artmakta olduğunu ve bunun Avrupa sosyal güvenlik modelinin ayırt edici yanı olduğu göstermektedir.

AB ülkelerinde de sosyal güvenlik sisteminin sorunları tartışılıyor ve yeni sorunlara çözüm aranıyor. Ancak ultra-liberal yaklaşımlar hariç, kamusal sosyal güvenlik uygulamalarının terk edilmesi hiçbir şekilde söz konusu değil. Ayrıca son 10 yıl içinde sosyal güvenliğe ayrılan kamusal kaynaklar artış gösteriyor.

Reformun Hedefi: Devlet Katkısını Azaltmak

"Reform" yasasına göre devlet toplam prim tahsilatının dörtte biri oranında sosyal güvenliğe katkıda bulunacaktır.³ Böylece toplam sosyal güvenlik primlerinin beşte biri devlet tarafından karşılanmış olacaktır. Bu durum ilk anda bir yükseliş gibi gözükse de uygulamada devlet katkısının düşmesi anlamına gelecektir.

³ Bu oranın tahakkuka değil de tahsilata oranlanması anlamlıdır. Bilindiği gibi tahakkukla tahsilat arasında önemli farklar oluşmaktadır. Devlet tahakkuk eden ancak tahsil edemediği primler için katkıda bulunmayacaktır. Oysa devletin bir görevi de tahakkuk eden primleri tahsil etmek değil mi?

Eski sistemde devletin sosyal güvenliğe katkısı öngörülmemiştir. Şimdi bu oran toplam sosyal güvenlik harcamalarının beşte birine yükseltiliyor. Ancak fiili katkı bu oranın çok üzerinde olduğu için devlet katkısında ciddi bir biçimde gerileme yaşanacaktır.

2004 yılı verilerine göre üç sosyal güvenlik kurumunun prim tahsilatı 23.4 Milyar YTL'dir. Aynı yıl üç sosyal güvenlik kurumuna yapılan devlet katkısı ise (işsizlik sigortası hariç) 18.8 Milyar YTL'dir. Devlet katkısının tahsil edilen prime oranı yüzde 80'dir. Üç sosyal güvenlik kurumunun toplam giderlerin yüzde 45'i devlet tarafından karşılanmaktadır. Eğer 2004 yılı verilerine reform sonrası devlet katkısı oranını uygulayacak olursak devlet katkısının miktarı 5.8 Milyar YTL'ye gerileyecektir.

Reform sonrası devlet katkısı yüzde 20'ye gerileyecektir. Aradaki fark yurttaşların cebinden daha fazla prim, daha fazla katkı payı, daha düşük emekli aylığı olarak çıkacaktır. Reform devlet katkısını azaltmakta hâlen devletin ödediği katkının çalışanlar tarafından ödenmesini öngörmektedir.

Sosyal güvenliğe bütçeden aktarılan kaynakların "açık" ya da "kara delik" olarak ilân edilmesi sosyal güvenliğe yönelik yeni-liberal saldırının

ideolojik kılıfıdır. Sosyal güvenlik karalanmakta ve piyasalaştırma için kamuoyu hazırlanmaktadır. Sosyal güvenlik sisteminin amacına uygun hizmet vermesi ve mali yapısının güçlenmesi için reforma, iyileştirmeye kuşkusuz ihtiyaç vardır. Ancak reform zaten düzensiz ve belirsiz olan devlet katkısının azaltılmasını hedeflemek bir yana devlet katkısının düzenli hâle getirilmesi hedeflemelidir. Sosyal devlet olmanın olmazsa olmaz gereği sosyal güvenliğin bir kamusal yükümlülük olmasıdır.

Elveda olmayan "özerklik"

5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile "idarî ve mali açıdan özerk", Sosyal Güvenlik Kurumu kurulmakta ancak bu Kurumun, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın ilgili kuruluşu olduğu hükme bağlanmaktadır. İşçi Sigortaları Kurumunu kuran 1945 tarihli ve 4792 sayılı kanun da kurumun "mali ve idarî bakımdan muhtar" olduğunu söylüyordu. Ancak "mali ve idarî bakımdan özerk" olduğu söylenen kurum aslında her dönem siyasi iktidarın tasallutu altında olmuştur. "Reform" yasaları ile de sosyal güvenlik kurumunun "idarî ve mali" özerkliği sözde korunmuş ancak yönetim kurulunda devletin ağırlığı sürerken Genel Kurulun göstermelik niteliği devam ettirilmiştir. Genel Kurula ibra ve denetim yetkisi tanınmamıştır.

Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Kurulu ve Yönetim Kurulunun yapısı İşçi Sigortaları Kurumunun kurulduğu 1946 yılından bu yana çok sayıda değişikliğe uğradı. 1946'dan 1980'e kadar olan değişiklikler Genel Kurul ve Yönetim Kurulunda sosyal tarafların temsilinin artışı yönünde oldu. 1960 yılında Genel Kurulun ibra ve denetim yetkisinin kaldırılması ise Genel Kurulu sembolik hâle getirdi, idarî ve mali açıdan özerk olduğu söylenen

kurum âdeta Çalışma Bakanlığı'nın vesayeti altına sokuldu. Genel Kurul bir daha asla ibra ve denetim yetkisine sahip olamadı. 1978 yılında yapılan yasa değişikliği ile kurum çalışanlarına da kurum yönetiminde temsil hakkı tanındı. Ancak bu hak çok kısa sürdü ve 1982'de kaldırıldı.

Kurumun yönetim kurulun yapısına en antidemokratik müdahale 12 Eylül döneminde yapıldı. Kurumun Yönetim Kurulu sayısı 1982 yılında Milli Güvenlik Konseyi tarafından çıkarılan 2645 sayılı yasayla bir başkan ve dört üyeye indirildi. Beş üyeden üçünün hükûmet tarafından atanması ve işçi ile işverenlerin birer üyeyle temsili öngörülmüştü. 3917 sayılı ve 1993 tarihli kanunla 4792 sayılı kanun yeniden değiştirildi ve yönetim kurulunun bir başkan ve 6 üyeden oluşmasına karar verildi. Yeni üyelere birinin Bakanlar Kurulu tarafından atanması diğerinin ise kurumdan aylık ve gelir almakta olanlardan seçilmesi öngörüldü. Ayrıca 1986 tarih ve 3300 sayılı yasayla Genel Kurula katılacak işçi ve işveren temsilcileri en az 50'er üyeye çıkarılmıştır. Bu dönemde yapılan bir diğer olumsuz değişiklik ise genel kurul süresinin bir yıldan üç yıla çıkarıl-

ması olmuştur.

2000 yılında 618 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Sosyal Güvenlik Kurumu teşkilâtı ve 616 sayılı KHK ile 4792 sayılı Kurum kanunu birkaç maddesi hariç yürürlükten kaldırılarak SSK Genel Müdürlüğü yerine Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı kuruldu. Genel Kurul, çok eleştirilmesine rağmen, bir danışma ve sınırlı seçim organı olarak bırakıldı, karar ve ibra organı olmasını sağlayacak değişiklikler getirilmedi. SSK'nın en önemli karar organı olan Yönetim Kurulunun üye sayısı 8 e çıkarıldı. Bu 8 kişiden 5'i hükûmet tarafından atanmakta, yalnızca 3'ü seçim yoluyla gelen sosyal taraf temsilcilerinden oluşmaktaydı. Yönetim Kurulu bir karar organı olup Kurumun en yüksek karar yetki ve sorumluluğunu taşımaktaydı. Genel Kurul ise "dilek ve temenni" ve "görüş bildirme" organıydı.

2006 yılında kabul edilen 5502 sayılı "reform" yasa ile tüm sosyal güvenlik kurumları Sosyal Güvenlik Kurumu çatısı altında toplandı. Genel Kurulun "dilek ve temenni" organı olma özelliği korundu ve üç yılda bir toplanması öngörüldü. Yönetim Kurulu ise bir karar organı olup, Kurumun

en yüksek karar, yetki ve sorumluluğunu taşımaktadır. 10 üyeden oluşan Yönetim Kurulunun beş üyesi hükûmet kanadını temsil etmektedir. Başkan üçlü kararname ile atanmaktadır. Oyların eşitliği durumunda müşterek kararnameyle atanan başkanın oyu iki oy sayılacaktır. Kurumda işçiler, işverenler, emekliler, kamu çalışanları ve serbest çalışanlar birer kişi ile temsil edilmektedir (Tablo 5).

Reform yasasının gözden kaçan bir özelliği de tek çatı hâline altında toplanan sosyal güvenlik sistemi üzerindeki devlet vesayetinin tescili olmuştur.

Kaynaklar:

Devlet Plânlama Teşkilâtı resmi Internet sitesi www.dpt.gov.tr

Eurostat , European Social Statistics, European Commission, 2005,

Eurostat, The social protection in Europe, European Communities, 2003/2004,

Hazine Müsteşarlığı resmi internet sitesi, www.hazine.gov.tr

Maliye Bakanlığı resmi Internet sitesi www.maliye.gov.tr

Sosyal Güvenlik Reform Önerisi (Taslak Metin), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı, 29 Temmuz 2004,

Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform Nisan 2004. <http://www.calisma.gov.tr/birimler/skgkweb/html/beyazkitap.html> (14 Eylül 2006).

Tablo 5

Sosyal Sigortalar Kurumu Yönetim Kurulunda Temsil*

Yasa Değişikliği Yılı	Hükûmet	İşçi	İşveren	Kurum Çalışmanı	Aylık Alanlar	Diğer (**)	Yönetim Kurulu Toplam	Genel Kurulun İbra ve Denetim Yetkisi
1945	5	1	1	Yok	Yok	-	7	Var
1950	4	2	2	Yok	Yok	-	8	Var
1960	3	2	2	Yok	Yok	-	8	Yok
1978	4	2	2	1	1	-	10	Yok
1982	3	1	1	Yok	Yok	-	5	Yok
1993	4	1	1	Yok	1	-	7	Yok
2000	5	1	1	Yok	1	-	8	Yok
2006	5	1	1	Yok	1	Memurlar:1 Serbest Çalışanlar: 1	10	Yok

Kaynak: Tablo kurum kanunları ve bu kanunlarda yapılan değişikliklerden derlenmiştir.

* Sosyal sigortalar 1946'dan bu yana değişik adlar altında faaliyet göstermiştir. Tablo 2000 yılına kadar sadece SSK'yı, 2006'da ise Sosyal Güvenlik Kurumunu kapsamaktadır. Kamu çalışanları ve serbest çalışanlar 2006 yasa değişikliği öncesinde ayrı sosyal güvenlik kurumlarına bağlı idi.

** Eski sistemde kamu görevlileri ve serbest çalışanların sosyal güvenlik kurumları (Emekli Sandığı ve Bağ-Kur) ayrı idi.

SOSYAL GÜVENLİKTE YENİ ÖRGÜTLENME MODELİ: SOSYAL GÜVENLİK KURUMU

RECEP MAKAS

Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Fakültesi,
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

I. Genel Olarak

Türk sosyal güvenlik sistemi esas itibariyle sosyal sigortalardan oluşmaktadır. Sosyal sigorta kurumlarımız özellikle 1990'lı yıllardan itibaren çok ciddi sorunlarla karşılaşmıştır. Bu sorunların başında, kurumların mali yapılarının bozulması ve kurumların işlevlerini yerine getiremez duruma gelmeleri yer alır. Bu bağlamda aktüeryal dengeler gözetilmeden kurumlara yapılan sistem dışı müdahaleler ve diğer sebeplerle kurumların mali dengeleri bozulmuş, kurumlar topladığı primlerle giderlerini karşılayamaz

duruma gelmiş, ve her geçen yıl genel bütçeden artan oranlarda transferler yapılması zorunluluğu doğmuştur. Diğer bir ifadeyle, ülkemizde hiçbir kesim mevcut durumdan memnun olmayıp, sosyal güvenlik sistemimizin yeniden ele alınması gerekliliği her kesimce benimsenmiştir. Bu çerçevede 1999 yılında 4447 sayılı Yasa ile¹ sosyal güvenlik kurumları arasında norm ve standart birliğinin sağlanmasına² yönelik birtakım önemli düzenlemeler yapılmıştır. Bu yönde yasal düzenlemeler devam etmiş; nihayet 5510 sayılı

Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu 31.5.2006 tarihinde kabul edilerek 1.1.2007 tarihinde yürürlüğe girmesi öngörülmüştür. Ancak konumuz mevzuat bakımından yapılan çalışmalar ve kaydedilen gelişmeler değil, sosyal güvenlik kurumlarının yeniden kurumsal yapılanmaları olduğundan, bu konu üzerinde durulacaktır.

II. Kurumların Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Yapılan Çalışmalar

SSK ve Bağ-Kur'un kurumsal yapılanmasına yönelik Ekim 2000 tarihinde 616 ve 619 sayılı KHK'ler çıkarılmıştır. 616 sayılı "Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığının Kurulması ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname³ ile SSK'nun idari yapılanmasında esaslı değişikliklere gidilmiş; SSK'nın ku-

¹ 25.8.1999 tarih ve 4447 sayılı Yasa, RG. 8.9.1999, 23810.

² Sosyal güvenlik kurumları arasında norm ve standart birliğinin sağlanması hakkında ayrıntı için bkz. Recep MAKAS, Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Norm Ve Standart Birliği, İstanbul 2003 (yayınlanmamış Doktora Tezi).

³ RG. 4.10.2000, 24190 Mükerrer.

ruluş yasası olan 4792 sayılı Yasa, beş maddesi hariç (7, 21, 24 maddeler ile geçici 7 ve 9. maddeleri) yürürlükten kaldırılmıştır (m. 66). Öte yandan, 619 sayılı “Esnaflık ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”⁴ ile önemli değişiklikler yapılmıştır. Ancak kısa bir süre sonra söz konusu KHK’ler Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.⁵ Yüksek Mahkeme iptal kararlarında söz konusu KHK’lerin dayanağı olan yetki yasasının daha önce iptali üzerine, yasal ve anayasal dayanaklardan yoksun oldukları gerekçesine dayanmıştır.

616 sayılı KHK’nin iptali sonucu ortaya çıkan yasal boşluk 29.7.2003 tarih ve 4958 sayılı “Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu”nun⁶ çıkarılmasıyla doldurulmuş ve SSK yeniden yasal dayanağına kavuşturulmuştur. Öte yandan, 619 sayılı KHK’nin iptali üzerine ortaya çıkan yasal boşluk 24.7.2003 tarih ve 4956 sayılı “Esnaflık ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun ve Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Yürürlükten Kaldırılması ve Bu Kanunlara Geçici Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun”⁷ ile giderilmiştir. Görüldüğü üzere, uzun süre SSK ve Bağ-Kur yasal dayanaklardan yoksun olarak faaliyetlerini sürdürmek zorunda kalmışlardır.

Sosyal güvenlik kurumları arasında bir üst yapılanma oluşturma ve

koordinasyonu sağlama amacıyla 618 sayılı “Sosyal Güvenlik Kurumu Teşkilatının Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”⁸ ile Sosyal Güvenlik Kurumu oluşturulmuştu. 618 sayılı KHK çıkarılmasından çok kısa bir süre sonra, yetki yasasının daha önce iptal edilmesi üzerine, yasal ve anayasal dayanaklardan yoksun olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir.⁹

Sosyal Güvenlik Kurumu, uzunca bir aradan sonra, 16.7.2003 tarih ve 4947 sayılı “Sosyal Güvenlik Kurumu Teşkilatı Kanunu”¹⁰ ile tekrardan yasal dayanağına kavuşturulmuştur. İdarî ve mali bakımdan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na bağlı, genel bütçeye dahil olan Sosyal Güvenlik Kurumu; Sosyal Güvenlik yüksek danışma kurulu ile Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı’ndan oluşacağı öngörülmüştür (4947 sayılı Yasa m. 1. 3/I). Kurumun ilgili kuruluşları ise, Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı, Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü ve Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü olarak belirlenmiştir.

4947 sayılı Yasanın birinci maddesinde Sosyal Güvenlik Kurumunun amacı;

“... Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı, Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü ve Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü arasında koordinasyonu ve sosyal güvenlik alanındaki uygulamalarında norm ve standart birliğini sağlamak, aktüeryal hesaplarını incelemek, mali hareketlerini ve çalışmalarının kuruluş amaçlarına uygunluğunu izlemek ve ortak veri tabanı oluşturulması için gerekli

çalışmaları yapmak” şeklinde ifade edilmiştir. Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere yeni oluşturulan kurumun, sosyal güvenlik kurumları arasında koordinasyonu sağlama işlevi, SSK ve Bağ-Kur’la sınırlı kalacaktır. Zira kapsama alanı yalnızca ilgili kuruluşları olan Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı, Bağ-Kur ve Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğüdür. Bir diğer ifadeyle T.C. Emekli Sandığı bu çerçevede düşünülmemiştir.

Nihayet, kurumsal yapılanmaya yönelik 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu 16.5.2006 tarihinde kabul edilerek 20.05.2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 5502 sayılı Yasa, 4947 sayılı Yasa ile kurulan Sosyal Sigortalar Kurumunu, 1479 sayılı Yasa ile kurulan Bağ-Kur’u, 5434 sayılı Yasa ile kurulan T.C. Emekli Sandığı’nı, merkez ve taşra teşkilatlarının kadroları ile kadrolarında görev yapan memur ve işçiler, diğer personeli mevcut statüleri ile her türlü taşınır ve taşınmazları, tapuda bu kurumlar adına kayıtlı olan taşınmazları ve hizmet binaları, araç, gereç, malzeme, demirbaş ve taşıtları, alacakları, hakları, borçları, iştirakleri, dosyaları, yazılı ve elektronik ortamdaki her türlü kayıtları ve diğer dokümanlar ile birlikte hiçbir işleme gerek kalmaksızın bu Kanunun yürürlük tarihi itibarıyla görevleri ile birlikte Kuruma devrini öngörmüştür (geçici m. 1). Görüldüğü üzere, 5502 sayılı Yasa üç temel sosyal güvenlik kurumunun hukuksal varlığına son vererek, farklı kesimde çalışanları kapsamak üzere devasa tek bir kurumun oluşumunu düzenlemektedir.

III. Kurumsal Yeniden Yapılanma Konusundaki Görüşler

Sosyal güvenlik sistemimizin en önemli sorunlarından biri de, farklı kesim çalışanlarına yönelik hizmet sunan kurumlar arasında norm ve

⁴ RG. 4.10.2000, 24190 Mükerrer.

⁵ [(619 sayılı KHK 26.10.2000 Tarih ve E. 2000 /61, K. 2000 /34 sayılı Kararla (RG. 8.11.2000, 24224); 616 sayılı KHK ise 31.10.2000 tarih ve E. 2000 /65, K. 2000 /38 sayılı Kararla (RG. 10.11.2000, 24226) iptal edilmiştir].

⁶ RG. 6.8.2003, 25191.

⁷ RG. 2.8.2003, 25187.

⁸ RG. 4.10.2000, 24190 Mükerrer.

⁹ 31.10.2000 tarih ve E. 2000/62, K. 2000/35 sayılı Kararı, RG. 8.11.2000, 24224.

¹⁰ RG. 24.7.2003, 25178.

standart birliğin olmuyuşudur. Bu noktadan hareketle, farklılıkların giderilmesinde üzerinde durulan hususlardan biri de kurumların tek çatı altında toplanması olmuştur.¹¹ Hemen belirtelim ki, tek çatı ilkesi ile norm ve standart birliğı kavramları tümüyle bağlantısız kavramlar olmamakla beraber, birden çok kurumun bir üst yapılanma altında varlıklarını koruyarak bir araya gelmesinin zorunlu sonucu norm ve standart birliğinin de sağlanması değildir. Bununla beraber kurumsal yapılanmada birliktelik sağlanması, kurumlar arasında koordinasyonun ve uygulama birliğinin temini bakımından yararlı olacağı söylenebilir.

Doktrinde, sosyal güvenlik kurumlarının tek çatı altında toplanmasını savunan görüşler yanında¹², aksi yönde görüşlerde ileri sürülmüş¹³, aleyhte görüşlerin bir kısmı¹⁴ ise, kurumların varlıklarına son verilerek, bunların ye-

rine devasa bir kurumun oluşumuna karşı çıkmıştır.¹⁵

IV. 5502 Sayılı Yasa ile Oluşturulan Kurumsal Yapılanma

Sosyal güvenlik sistemimizin yeniden yapılandırılması çerçevesinde 5502 sayılı Yasa ile, tüm sosyal sigorta kurumları ortadan kaldırılarak, yeni ve tek bir sosyal güvenlik kurumu oluşturulması benimsenmiş bulunmaktadır. Kurumların tek çatı altında toplanması yöntemlerinden en radikal olanıdır. Nitekim öğretilde haklı olarak, tüm sosyal güvenlik kurumlarının kaldırılarak, bunların yerine yeni ve birleştirilmiş bir kurumun oluşturulmasının son derece zor, kapsamlı ve malî yönden pahalı bir yöntem olduğu belirtilmiştir.¹⁶ Kuşkusuz her sistem değişikliğinin bir geçiş maliyeti olacaktır. Bu maliyet sadece malî açıdan ortaya çıkan bir maliyet değildir. Bunun, aynı zamanda, 60 yıllık sosyal güvenlik kültürünün ve deneyiminin bir yana bırakılmasını ifade eden bir maliyet olduğunu göz ardı etmemek gerekir.¹⁷ Oluşturulan kurumsal yapılanmanın önünde birtakım açmazlar bulunmaktadır. Her şeyden önce kurumların tek çatı altında toplanmasıyla ilgili sağlıklı kayıt sistemi ve yeterli veri tabanının olmadığı, kurumsal yapılanma yanında mevzuatta birlikteliğe gidilmesi sebebiyle sosyal güvenlik kapsamındaki kişilere ilişkin olarak, onlarca yılı kapsayacak bir kayıt sisteminin gerekli olması dolayısıyla, ortaya çıkacak aksaklıkların ürkütücü boyutlarda olabileceğı haklı olarak ifade edilmektedir.¹⁸ Öte yandan devasa bir kurumun

kapsamındaki tüm nüfusa etkin, adil ve kolay erişilebilir bir hizmet sunumunun olmazsa olmaz şartı, teknolojinin sunduğı tüm fırsatlardan en üst düzeyde yararlanmaktır. Bu bağlamda güvenilir, yaygın ve gelişmiş bilgi teknolojilerinden oluşan veri tabanları büyük önem taşımaktadır. Aksi hâlde öteden beri tek çatı altında kurumların toplanmasının yapıyı daha da hantallaştıracığı ve bürokrasiyi artıracığı yönündeki düşüncelerin maalesef gerçekleşmesi kaçınılmaz olacaktır.

Kuşkusuz sosyal güvenlik sistemimizin çok ciddi sorunlarla karşılaşmalarında çok değişik sebepler bulunmakla beraber, bize göre en başta gelen sebep, kurumların sosyal güvenlik amacına uygun olarak yönetilmemeleeri, bir diğer ifadeyle kurumlara yapılan müdahaleler sonucu kurumların malî yapılarının alt üst olmasıdır. Bu noktadan hareketle 5502 sayılı Yasa ile oluşturulan Sosyal Güvenlik Kurumunun yapısını daha yakından incelemekte yarar vardır.

5502 sayılı Yasanın birinci maddesinde, kurumun kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve malî açıdan özerk, bu Kanunda hüküm bulunmayan durumlarda özel hukuk hükümlerine tâbi olduğu ifade edilerek; kurumun, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın ilgili kuruluşu olduğu açıkça belirtilmiştir. Sosyal Güvenlik Kurumu; Genel Kurul, Yönetim Kurulu ve Başkanlıktan oluşmaktadır (m. 4).

1. Üst Düzey Yöneticilerin Belirlenmesi

Sosyal güvenlik kurumunun icra organı olan başkanlık bünyesindeki üst düzey yöneticilerin (başkan, başkan yardımcısı ve genel müdürlerin) göreve getirilmeleri ve değiştirilmeleri yöntemleri kurumsal özerkliğin tespitiinde çok önemli ölçütlerden biridir.

¹¹ Can TUNCAY/ Ömer EKMEKÇİ, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 11 Basi, İstanbul 2005, s. 134.

¹² Tankut, CENTEL, *Sosyal Güvenlikte Yapısal Değişim*, Mess Yayınları, İstanbul 1997, s. 131(CENTEL, tek çatı ilkesine tüm kurumların kaldırılarak bunların yerine tek bir kurumun kurulması anlamında karşı çıkmaktadır. Yazara göre; tek çatıda söz konusu olan sosyal sigorta kurumlarının ve sandıklarının kurumsal varlıklarını ve yapısal bağımsızlıklarını koruyarak, bütünleşmiş bir yapı içinde yer almalarıdır. Farklı kesimde çalışanların özellikleri gözetilerek hukukî açıdan haklı görülebilecek ayrımlara gidilmesi birden çok kurum ya da sandığın varlığını zorunlu kılmaktadır. Zira değişik kesimlerin haklı çıkarlarını aynı yer ve temelde sağlamak mümkün değildir, Türkiye'de Sosyal Sigortaların Standartlaştırılması Üzerine Bir Deneme, İHD, C. 1, 1991, s. 384); Fehim, ÜÇİŞİK, 2000'e Doğru Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sisteminin Geleceğı, *Forum*, Ankara 1997, s. 51;Metin KUTAL, Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sorunları, *İktisat ve Maliye Dergisi*, C. 22, S. 10, Ocak 1976, s. 432; Müjdat, ŞAKAR, Sosyal Sigortalarda Emekliliğe Hak Kazanma Koşullarına İlişkin Bazı Sorunlar, *Çimento İşveren*, C. 3, S. 2, Mart 1989, s. 5; 7. BYKP, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Organizasyon Alt Komisyonu Başkanlığına sunulan Türk-İş'in görüşü, s. 66; TİSK, Sorunlar ve Görüşler, Tisk İnceleme Yayınları No: 6, (Tarihsiz) s. 133.

¹³ Can, TUNCAY/Yusuf, ALPER. Sosyal Güvenlik Reformu Derhal Yapılmalıdır. *İşveren*, C. 35, S. 1, Ekim 1996, s. 26; TUNCAY, Genel Çizgileriyle 4447 sayılı Kanun, *Çimento İşveren*, C. 14, S. 1, Ocak 2000, s. 6; ALPER, Reform İhtiyacı, s. 12; TÜSİAD, *Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Yeniden Yapılanma*, Ekim 1997, s. 133-134; OKUR, Sosyal Güvenlikte Özerkleştirme (Bağ-Kur Açısından Bir Değerlendirme), *Türkiyede Esnaf-Sanatkârlar ve Küçük İşletmeler Kesimine Yönelik Sosyal Güvenlik Sisteminin Değerlendirilmesi* Tes-Ar Yayınları No: 8, Ankara 1993, s. 114.

¹⁴ A. Nazım, SÖZER, *Sosyal Sigortalarda Yeniden Yapılanma Semineri*, I. Oturum, Genel Görüşme, s. 60-61; Kenan, TUNÇOMAĞ, *Türkiye'nin Sosyal Güvenlik Sistemi ve Sorunları*, Halit Kemal Elbire Armağan, İstanbul 1996, s. 540-541.

¹⁵ tek çatı ilkesi konusundaki görüşlere ilişkin ayrıntı için bkz. Recep MAKAS, *Sosyal Güvenlik Kurumlarının Yeniden Yapılanması Üzerine*, Çalışma Ve Toplum, 2004/1, s. 71-76.

¹⁶ Kenan, TUNÇOMAĞ, *Türkiye'nin Sosyal Güvenlik Sistemi ve Sorunları*, Halit Kemal Elbire Armağan, İstanbul 1996, s. 540-541.

¹⁷ Yusuf ALPER, "Sosyal Güvenlik Yasa Tasarılarının Değerlendirilmesi" Semineri, 1. Oturum, <http://www.tisk.org.tr>, (erişim tarihi: 26.9.2006).

¹⁸ Yusuf ALPER, "Tek Çatı Yaklaşımı" Sosyal Güvenlik Sistemimiz İle İlgili En Önemli Ve Acil Mesele Değildir. *İşveren*, Mayıs 2003, <http://www.tisk.org.tr>,

(erişim tarihi: 26.9.2006).

Bu bağlamda üst düzey yöneticilerin göreve getirilmeleri ve değiştirilmeleri ne kadar merkezi yönetime bağımlı ise kurumsal özerklik de o ölçüde zayıf olacaktır.

5502 sayılı Yasanın 29. maddesinde başkan, başkan yardımcısı, genel müdür, rehberlik ve teftiş başkanı, strateji geliştirme başkanı, aktüerya ve fon yönetimi daire başkanı ve 1. hukuk müşavirinin müşterek kararnameyle, genel müdürlükler ile Strateji Geliştirme Başkanlığı bünyesindeki daire başkanları, insan kaynakları daire başkanı, destek hizmetleri daire başkanı ve sosyal güvenlik il müdürleri başkanın önerisi üzerine yönetim kurulu tarafından, bunların dışında kalan personelin ataması başkan tarafından atamalarının yapılacağı düzenlenmiştir.

Görüldüğü üzere en üst düzey yönetici olan başkan, başkan yardımcısı ve genel müdürler ile ana hizmet birimlerinin başına yapılacak atamalar tümüyle merkezi yönetimin takdir ve yetkisine bırakılmış bulunmaktadır. Her ne kadar bazı yöneticilerin (genel müdürlükler ile Strateji Geliştirme Başkanlığı bünyesindeki daire başkanları, insan kaynakları daire başkanı, destek hizmetleri daire başkanı ve sosyal güvenlik il müdürleri) atanmasında da yönetim kurulu yetkili kılınmışsa da gerek söz konusu kişilerin atanmak üzere önerilmesinin merkezi yönetimce atanan başkan tarafından yapılması gerekse yönetim kurulunun biraz sonra ele alacağımız yapısı dikkate alındığında, kurumsal özerklik bakımından bu durumun pek fazla önem taşımadığı söylenebilir. Diğer personelin atanması ise tümüyle başkan tarafından yapılacaktır.

Üst düzey yöneticilerinin göreve getirilmelerinde atama yönteminin benimsenmesi ve bu hususta inisiyatifin tamamen merkezi yönetime bırakılmasının, siyasi iktidarların kuruma müdahalelerini önemli ölçüde

kolaylaştıracağı söylenebilir.¹⁹ Nitekim uygulamada her siyasi iktidar değişikliğinde genel müdürlerin de değişikliğine gidilmesi ve bu yapılırken objektif hiçbir gerekçeye dayanma zorunluluğunun duyulmaması; öte yandan görev süresince keyfi bakan isteklerine karşı koyan genel müdürlerin derhal görevden alınması da geçmişte sıkça yaşanan ve sosyal güvenlik gerekleriyle asla bağdaşmayan bir yönetim tarzıdır.²⁰ Esasen göreve getirilmeleri ve görevde kalmaları siyasi iradeye bağlı olan kişilerin, siyasi iktidarların politikalarına -bunlar temel sosyal güvenlik prensiplerine ve kurum menfaatlerine aykırı olsa bile- karşı koyabilmeleri hemen hemen imkânsızdır.²¹ Kurum zararına olacak uygulamalara karşı koyabilecek üst düzey yöneticilerin olabileceğini varsaysak bile, merkezi yönetim bu gibi kişileri görevden alıp kendi isteklerini yerine getirecek yeni yöneticileri atama yoluna gidebilecektir.

2. Yönetim Kurulunun Yapısı ve İşleyişi

Kurumsal özerkliğin tespitinde en üst düzeyde yönetim ve karar organı olan yönetim kurulunun aritmetik yapısı en önemli ölçüttür. Bir diğer ifadeyle geçmiş dönemde görülen sistem dışı müdahalelerin önlenmesinde en önemli güvence, özerk bir yönetimin kurulup işletilebilmesi hususudur.

Sosyal Güvenlik Kurumu yönetim kurulunun yapısına baktığımızda başkan ve dört üye olmak üzere toplam beş üyenin kamuyu temsilen; işçi, işveren,

kamu görevlisi, bağımsız çalışanlar ile kurumdan gelir ve aylık alanları temsilen birer üye olmak üzere toplam beş üyenin sosyal tarafları temsil ettikleri görülmektedir. Bir diğer ifadeyle kamu kesimi ve diğer kesim olmak üzere eşit sayıda beş üye ile temsil edildikleri görülmektedir. 4956 ve 4958 sayılı yasalarda öngörülen SSK ve Bağ-Kur'un yönetim kurullarında devlet ağırlıklı aritmetik yapının (SSK'da 4+3 ; Bağ-Kur da ise 3+2) eşitlenmesi önemli bir ilerleme olsa da, bu durum özerk yönetimin sağlanmasında yeterli sayılamaz. Çünkü oyların eşit olması durumunda başkanın bulunduğu tarafın çoğunlukta sayılacağı açıkça düzenlenerek, başkana nitelikli oy hakkı tanınmıştır (m. 6). Öte yandan yönetim kurulunun görevlerini düzenleyen 7. maddede bazı kararların alınması Bakanın onayına tâbi kılınarak, yönetim kurulunun bu konularda tek başına karar alabilmesi önlenmiştir.

3. Genel Kurulun Yapısı ve İşleyişi

Genel kurul oluşumu, görev ve toplanması beşinci maddede düzenlenmiştir. Buna göre; kurul, kamu kesimi temsilcileri yanında çok geniş bir yelpaze içinde diğer kesim temsilcilerinden oluşmaktadır. Sayısal çoğunluk bakımından diğer sosyal taraf temsilcilerinin büyük çoğunluk oluşturdıkları görülmektedir. Çok geniş katılım olması ve farklı kesim temsilcilerinin görüşlerinin kurula yansması açısından söz konusu aritmetik yapı olumlu olmakla birlikte, özerk yönetim bakımından çok fazla bir anlam ifade etmemektedir. Zira Sosyal Güvenlik Kurumu genel kurulu diğer tüzel kişilerin aksine, en üst düzeyde denetim ve karar organı niteliğine sahip olmayıp, önceden olduğu gibi sadece bir danışma organı niteliğinde yapılandırılmıştır. Denetim yetkisi olmayan bir kurulun doğal olarak etkin olması mümkün değildir. Genel kurulun, yönetim kurulu üyelerini seçme dışında bağlayıcı

¹⁹ Tankut CENTEL, İşsizlik Sigortası Kanununa Eleştirel Yaklaşım, *Tühis*, C. 16, S. 2, Mayıs 2000, s. 1; Ali, GÜZEL, Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sistemi İçin Yeni Bir Örgütlenme Modeli, Cumhuriyetin 75. Yılında Endüstri İlişkilerinde Emek ve Piyasalarının Düzenlenmesinde Devletin Değişen Rolü ve İşlevleri, *III. Uluslar Arası Endüstri İlişkileri Kongresi*, 14-16 Ekim 1998, s. 284.

²⁰ Tankut, CENTEL, İşsizlik Sigortası Kanununa İlişkin Genel Değerlendirme, *Mercek*, Yıl. 4, S. 16, Ekim 1999, s. 6.

²¹ Kadir, ARICI, Bağ-Kur'un Bu Güncü Durumu ve Çözüm Önerileri, *Türkiye'de Esnaf-Sanatkârlar ve Küçük İşletmeler Kesimine Yönelik Sosyal Güvenlik Sisteminin Değerlendirilmesi*, Tes- Ar Yayınları No: 8, Ankara 1993, s. 160.

bakımdan yeterli değildir. Nitekim önceki dönemde SSK ve Bağ-Kur'un özerk oldukları yasal düzlemde açıkça ortaya konulmuş olmasına karşın, kurumlar özerk olarak işlevlerini yerine getirememiş ve kurumlara yapılan sistem dışı müdahaleler tüm sosyal güvenlik sistemimizi olumsuz etkilemiştir.

karar alma yetkisi bulunmamaktadır. Her ne kadar genel kurul kararlarının kurumca öncelikle dikkate alınacağı yasa düzenlenmişse de (m. 5), kurumun başında yer alan ve en üst düzeyde yönetici konumunda olan başkanın, Başkanlık icraatından ve emri altındakilerin faaliyet ve işlemlerinden dolayı Yönetim Kuruluna karşı sorumlu olması (m. 10/1) ve genel kurul kararlarının yönetim kurulunu bağlayıcı olmaması dikkate alındığında bu düzenlemenin işlerlik kazanmasının oldukça zor olacağı söylenebilir.

V. Sonuç

Tüm sosyal güvenlik kurumlarının kaldırılması ve bunların yerine tek bir kurumun oluşturulması sosyal güvenlik sistemimizi derinden etkileyecektir. Her şeyden önce tek bir bakanlık çatısı altında kurumun faaliyetlerini sürdürmesi önemli bir adımdır. Böylece farklı bakanlıklar kapsamında kurumlar arası farklı uygulamalar önlenmiş olacaktır. Öte yandan, çok sağlam bir kayıt sisteminin kurulması, ileri teknolojik altyapı ve uzman kadroya sahip olması koşuluyla kurum kendisinden beklenen hizmetleri daha etkin, kolay

erişilebilir ve öncesine göre daha ekonomik sunabilir. Zira önceki dönemde söz konusu olan her bir kurumun merkez ve taşra teşkilatı yerine artık tek bir kurumsal yapılanma mevcuttur. Bu haliyle kamuda tasarruf amaçına da katkıda bulunabilir. Ancak bu yapılanma biraz önce ifade ettiğimiz kayıt sistemi ve ileri teknoloji destekli altyapıdan yoksun olunması hâlinde sistemde tıkanma, hizmet sunumunun gecikmesi gibi birçok sorunu da beraberinde getirebilir.

Kuşkusuz yeni yapılanmada en büyük endişe farklı statüde çalışanların haklı çıkarlarının aynı yer ve temelde nasıl korunacağı hususudur.²² Bu endişeler kurumsal yapılanmayı da ilgilendirmekle birlikte, esas itibarıyla sigorta hak ve yükümlülüklerine ilişkin mevzuatla ilgili olduğundan konumuz dışında kalmaktadır.

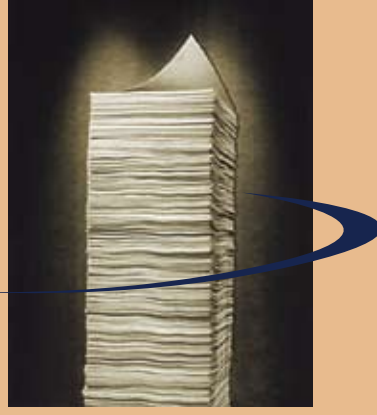
Sosyal Güvenlik Kurumu'nun gerçek anlamda özerk bir yapılanmaya kavuşması yaşamsal öneme sahiptir. Kuşkusuz kurumun idarî ve malî açıdan özerk olduğunun yasal düzenlemeyle ortaya konulması (m. 1/2) bu

suz etkilemiştir.

5502 sayılı Yasa ile oluşturulan kurumsal modelin de önceki örgütlenmelerden pek farklı olduğu söylenemez. Çünkü yukarıda irdelendiği üzere yeni kurumun demokratik ve özerk bir yönetim yapısından yoksun olduğu görülmektedir. Bu sonuca varmamızda temel ölçütlerimiz; üst düzey yöneticilerin atanmasının esas itibarıyla siyasî iktidarın takdir ve yetkisi kapsamında olması, yönetim kurulunun aritmetik yapısında önceki döneme göre ilerleme kaydedilmesine karşın (devlet temsilcilerinin ve diğer kesim temsilcilerinin eşit sayıda olması) yine de yeterli olmaması ve genel kurulun önceden olduğu gibi istişari nitelikte görüş bildirme dışında bağlayıcı karar alamamasıdır.

Kurumun özerk bir yapılanmaya kavuşması için, üst düzey yöneticilerin genel kurul tarafından seçimle işbaşına gelmesi, yönetim kurulunda kamu kesiminin belirleyici olmasına son verilmesi ve genel kurulda fonksiyon değişikliğine gidilerek, kurulun en üst düzeyde denetim ve karar organı haline dönüştürülmesi gerekli görülmektedir.

²² Tankut, CENTEL, Türkiye'de Sosyal Sigortaların Standartlaştırılması Üzerine Bir Deneme, İHD, C. 1, 1991, s. 384.

REFORM SONRASINDA YAŞLILIK AYLIĞI KOŞULLARI

ALİ RIZA OKUR

Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

HEDİYE LAÇİNER

Dr., Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

I. Genel Olarak

2004 yılında Sosyal Güvenlikte Reform amacıyla Hükümet tarafından 4 yasa taslağı hazırlanmıştır: 1. Sosyal Güvenlik Kurumu Kanun Tasarısı, 2. Emeklilik Sigortaları Kanun Tasarı Taslağı, 3. Genel Sağlık Sigortası Kanun Tasarısı, 4. Primsiz Ödemeler Kanunu Tasarısı.¹ Bunlardan, Emeklilik Sigortaları Kanun Tasarı Taslağı, Genel Sağlık Sigortası Kanun Tasarısı ile birleştirilerek 5489 sayılı

“Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu” olarak 19.04.2006’da TBMM’nde kabul edilmişti. Ancak Cumhurbaşkanı tarafından 3, 28, 29, 31, 40, 46, 55, 63, 80, 82, geçici 1, geçici 2, geçici 4, geçici 6 ve geçici 9. maddelerinin bir kez daha görüşülmesi için TBMM Başkanlığı’na geri gönderilmiş, orada yeniden görüşülmüş ve herhangi bir değişiklik yapılmadan aynen kabul edilerek “5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu” olarak yasalaşmış ve 1.1.2007’de yürürlüğe girmesi öngörülmüştür. Cumhurbaşkanı ise Kanunun 3, 28, 29, 31, 40, 46, 55, 63, 80, geçici 1, geçici 2, geçici 3, geçici 4, geçici 6 ve geçici 9. maddelerinin bazı hükümlerinin iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi’nde dava açmış bulunmaktadır. 5502 sayılı Sosyal Güvenlik

Kurumu Kanunu da aynı şekilde yasalaşmış ve 20.05.2006² tarihinde yürürlüğe girmiştir. 1.1.2007 tarihinde yürürlüğe girmesi öngörülen Primsiz Ödemeler Kanunu Tasarısı ise henüz Meclise gönderilmemiştir.³

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve

² RG 20.05.2006, 26173.

³ Bu Kanunlara ve Kanun Tasarısına ilişkin değerlendirmeler için bkz.: Mercek, Temmuz 2006, Özel Sayı ve burada yer alan tebliğler: Okur, A.R., Sorunları ile Gelen Reform, 17-30; Alper, Y., Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform: Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve Kurumsal Değerlendirme Analizi, s.40-55; Dalbay, Ö., Sosyal Sigortalar Kurumu’na (SSK) Tabi Çalışanlar Açısından Yeni Sosyal Güvenlik Sisteminin Değerlendirilmesi, s. 56-62; Tuncay, C., Yeni Sistemde Fiili Çalışma İlişisine Dayanmayan Sigortalılık, s. 68-75; Şakar, M., SSK’lıların Adı “4/a’lı” Oldu, s.86-100; Arıcı, K., Sosyal Yardımlar ve Primsiz Ödemeler Kanunu Tasarısı’nın Genel ilkeleri, İşleyişi, Yeterliliği Sorunu, s.112-122; Sözer, A. N., 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun Sosyal Sigortalar İlişkin Hükümleri Üzerine (506 SK. Bakımından Kısa Bir Değerlendirme), s.127-143; Akın, L., Tek Çatı Öncesi ve Sonrasında İsteğe Bağlı Sigortalılık, s.165-182; Başterzi, F., Türk Emeklilik Sisteminde Reform, s.183-197.

¹ Bu Yasa Tasarılarına ilişkin ayrıntılı değerlendirmeler için bkz.: Çalışma ve Toplum, Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform Özel Sayı: 2006/1 8 ve burada yer alan tebliğler: Akın, L., Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun Tasarısının Kişiler Açısından Kapsamında Yeni Gelişmeler, 26-49; Caniklioglu, N., Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun Tasarısına Göre Kısa Vadeli Sigorta Hükümleri, s.50-104; Okur, A.R., Sosyal Güvenlik Reformu: Uzun Dönemli Sigorta Dalları, s.106-146; Kağan, T., Sosyal Güvenlik Reformu ve Genel Sağlık Sigortası, s.147-162; Güzel, A., Genel Değerlendirme: Reform Mevcut Sorunlara Çözüm mü?, s.171-184.

Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda⁴ Yaşlılık Sigortası 28-31. maddelerinde, düzenlenmiştir. Bundan önce yaşlılık sigortası, 506 sayılı Kanunda 6 maddede (m. 59-64), 1479 sayılı Kanunda 6 maddede (m. 34-39), 5434 sayılı Kanunda 5 maddede (m. 39-43), toplam 17 maddede düzenlenmekteyken 5510 sayılı Kanunda 4 maddede yer almıştır. Sosyal Sigortalar Kanunu'nda yaşlılık aylığına hak kazanmak için sigortalının yaşı, prim ödeme gün sayısı ve sigortalılık süresi dikkate alınmaktayken, 5510 sayılı Kanun bu konuda sadece sigortalının prim ödeme gün sayısı ve yaşını dikkate almamaktadır.

II. Yaşlılık Aylığı Koşulları

1) Normal Emeklilik

5510 sayılı Kanun'un 28. maddesi ile emeklilik şartları ağırlaştırılmaktadır.⁵ Hâlen kadınlarda 58, erkeklerde 60 olan yaş koşulu ilk olarak 1.1.2036'ya kadar değişmeden devam edecektir. 1.1.2036'dan 1.1.2048'e kadar ise kademeli bir artış düzenlenmiştir. Buna göre emeklilik yaşı 1.1.2036'dan 1.1.2048'e kadar iki yılda bir, birer yaş artırılmaktadır (5510 s. K. m. 28/II-a).⁶ Buna göre;

01/01/2036 ilâ 21/12/2037 tarihleri arasında kadın için 59, erkek için 61,

1/1/2038 ilâ 31/12/2039 tarihleri arasında kadın için 60, erkek için 62,

1/1/2040 ilâ 31/12/2041 tarihleri arasında kadın için 61, erkek için 63,

1/1/2042 ilâ 31/12/2043 tarihleri arasında kadın için 63, erkek için 65,

1/1/2044 ilâ 31/12/2045 tarihleri

arasında kadın için 64, erkek için 65,

1/1/2046 ilâ 31/12/2047 tarihleri arasında kadın için 64, erkek için 65,

1/1/2048 tarihinden itibaren ise kadın ve erkek için 65 olarak uygulanacaktır.

Görüldüğü gibi 1.1.2048'e kadar kadınlar ve erkekler için farklı yaşlar öngörülmüşken, 2048'den sonra kadınlar ve erkekler için aynı yaş getirilmiş, bu tarihten sonra emekli olma yaşı herkes için 65 olarak düzenlenmiştir. Sosyal Güvenlik Sistemimizde ilk defa bu kadar uzun bir dönem için düzenleme öngörülmektedir.⁷ 42 yıllık bir dönemi bugünden düzenlemek son derece iddialı bir çabadır. İki yıllık geçmişi olan bu Reform hazırlıklarının, bu derece önemli, toplumun tüm kesimlerini ilgilendiren Sosyal Güvenlik konusunda yetersiz kalacağı ve çözüm yerine kaos getireceği yaygın bir biçimde dile getirilmekte, vurgulanmaktadır.⁸ 42 yıllık bir perspektif içinde yaş kademelendirilirken dayanak olarak bilimsel verilerin alınması (nüfus yapısı, yaşam kalitesi, ölüm oranları, ortalama yaşam süresi, kadın erkek oranları...) gerekirken, bunların hiçbir dikkate alınmamıştır. Yasanın genel gerekçesinde "nüfus yapısında beklenen değişim" in gözü önüne alındığından söz ediliyorsa da, bu değişimin ne olduğu belirsizdir. Cumhurbaşkanının 5489 s. Kanunu tekrar görüşülmek üzere TBMM'ne

⁷ Okur, Sosyal Güvenlik Reformu, S. 110.

⁸ Bu hazırlığın son derece yetersiz olduğu da doktrinde sürekli vurgulanmıştır: Okur, Sosyal Güvenlik Reformu Yasa Tasarılarına İlişkin Bir Değerlendirme, İstanbul Barosuna sunulan rapor; Okur, Emeklilik Sistemi ve Emeklilik Sigortaları Kurumu Kanun Tasarı Taslağı'na İlişkin Değerlendirme, İstanbul Barosuna sunulan rapor; Okur, Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform Önerisi, Türk-İş'e sunulan rapor; Okur, Ali Rıza, Çök Çatı, Tek Çatı, Yok Çatı, s. 53-55; Alper, Sosyal Güvenlik Sistemimizde Reform Arayışları, s. 33-45; Işıklı, Sosyal Güvenliğin Sonu mu, 46-52; Sözer, Ali Nazım, Genel Sağlık ve Emeklilik Sigortası Sistemleri ile Sosyal Yardım ve Hizmetler Kanun Tasarı Taslakları Hakkında, s. 56-60; Tozan, Sosyal Güvenlik Reformu adı altında yapılan düzenlemeler sistemin sorunlarını çözecek mi?, s. 35-37; Gönençan, Sosyal Güvenlik Sistemimizde Reform Arayışları, s. 38-41; Tuncay, Reform Projesinin Değerlendirilmesi, s. 4, 17; Ekmekeçi, Emeklilik Sigortası Kanunu Tasarısı Taslağı Üzerine, s. 9-14; Güzel, Türk Sosyal Güvenlik sisteminde Öngörülen Reform Mevcut Sorunlara Çözüm mü?, s. 61-76.

geri gönderme gerekçesinde vurguladığı gibi: "Ülkemizde ortalama yaşam süresinin 66 yıl olduğu gözletildiğinde, Yasa ile tüm sigortalılar yönünden emekli aylığı bağlama yaş sınırının zaman içinde de olsa 65'e yükseltilmesi; sürekli çalışma olanağı işverenin inisiyatifinde olan sigortalılar yönünden de prim ödeme gün sayısının 9000'e çıkarılmasının gelecek kuşakların emeklilik hakkına kavuşmasını olanaksız kılacağı, bu niteliği ile adil, makul ve ölçülü olmadığı açıktır."

5510 s. Kanun yürürlüğe girdikten sonra ilk defa sigortalı olanlar daha fazla prim ödeyerek yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir. 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa göre yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için en az 7000 gün prim ödemek gerekirken (m. 60/I-A), 5510 sayılı Kanun ile prim ödeme gün sayısı 9000 güne (9000:360=25) yükseltilmiştir (m. 28/I-a). Emekli olabilmek için aranan 9000 gün prim koşulu 25 yıllık sigortalı çalışma arayan 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu ve 25 fiili hizmet yılı çalışmayı arayan 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu ile paralellik göstermektedir.⁹

Prim ödeme gün sayısının 9000 güne çıkarılmasına ilişkin olarak 5510 sayılı Kanunun Geçici 6. maddesinde 20 yıllık bir kademeli geçiş dönemi düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, 28. maddenin ikinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen 9000 günlük süre ilk defa 01/01/2007 ilâ 31/12/2007 tarihleri arasında sigortalı sayılanlar için 7100 gün olarak, 01/01/2008 tarihinden itibaren sigortalı sayılanlar için ise her takvim yılı başında 7100 güne 100 gün eklenmek suretiyle 9000 günü geçmemek üzere uygulanacaktır.

İşçiler açısından prim ödeme gün sayısının 7000'den 9000'e çıkarılmasının, sürekli olarak istihdamda kalabilme olanaklarının sınırlı olduğu

⁹ Okur, Sosyal Güvenlik Reformu, s. 111.

⁴ RG 16.06.2006, 26200.

⁵ Bkz. Şakar, SSK'lıların Adı "4'a'lı" Oldu!, s. 94-95; Sözer,

⁶ Kanun Tasarısının ilk şeklinde 1.1.2036'dan 1.1.2075'e kadar kademeli artış düzenlenmişti. 2075 yılında emeklilik yaşının kadın ve erkek için 68 olması öngörülmüştü. Bu düzenleme ve eleştirisi için bkz.: Okur, Sosyal Güvenlik Reformu, S. 110 vd.

ülkemiz koşullarına aykırılığı ve ülkemizde giderek yaygınlaşan esnek çalışma şekillerinin 9000 günlük prim koşulunun doldurulmasını imkânsızlaştırdığı için öğretilde eleştirilmiştir.¹⁰ Cumhurbaşkanının Kanunu geri gönderme gerekçesinde de bu husus vurgulanmıştır: “İşçiler için prim ödeme gün sayısının 7000’den 9000 güne çıkarılması, Türkiye gerçekleriyle bağdaşmadığı gibi, esnek çalışmanın, sendikasılaştırmanın, kayıtdışı çalıştırmanın ve yoğun işsizliğin yaşandığı ülkemizde 9000 prim ödeme günü gerçekçi görünmemektedir.”

9000 günlük prim koşulunu kolaylaştırmak için öngörülen 5400 gün prim ödeyerek aylığa hak kazandıran diğer yol ise, yaş koşulunu üç yıl artırdığından, zaten yüksek tutulmuş olan yaş sınırını daha da yukarı çekerek, emekliliği daha da zorlaştırmıştır.¹¹ 5510 sayılı Kanunun 28. maddesinin II. fıkrası primi 9000’den 5400’e düşürerek, çalışma süresini 25 yıldan (9000:360= 25), 15 yıla indirmiş (5400:360= 15), ancak gerekli olan yaş sınırını üçer yıl artırdığından 65 olan yaş 68’e yükseltilmiştir.

2) Kolaylaştırılmış Emeklilik Seçenekleri

Yasa koyucu bazı özel durumlarda emeklilik koşullarını hafifleterek farklı şartlarda emeklilik seçenekleri düzenlemiştir.

a) İleri Yaştakiler İçin Emeklilik

Emekli olma yaşı ile ilgili bir başka düzenleme de 5510 s. Kanunun 28. maddesinin III. fıkrasında yer almaktadır: “Sigortalılar, ikinci fıkranın (a) ve (b) bentlerinde yer alan yaş hadle-

rine üç yıl eklenmek ve adlarına en az 5400 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olmak şartıyla da yaşlılık aylığından yararlanabilirler.” Benzer bir düzenleme 506 sayılı Kanunda da bulunmaktadır. Kadınlar 58, erkekler ise 60 yaşını doldurmuş olmak, 25 yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 4500 gün prim ödemek koşuluyla yaşlılık aylığına hak kazanabilmektedirler (SSK m. 60/I,A-b).

“İleri yaştakiler için kolaylaştırılmış emeklilik seçeneği”¹² olarak da adlandırılabileceğimiz m. 28/III’deki bu düzenlemeye göre, emekli olabilmek için ödenmesi gereken prim miktarı 9000 günden 5400 güne indirilmekte, buna karşılık doldurulması gereken yaş üç yıl artırılmaktadır. Yani, m. 28/II- a’daki erkekler için 60 olan emekli yaşı 63’e, kadınlar için 58 olan emekli yaşı 61’e çıkarılmaktadır. Böylece yaş koşulunu yerine getiren kişiler 15 yıllık çalışmayla (5400:360= 15) yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir. 5510 s. K’nun 28/II-b’de belirlenmiş olan emekli olma yaşlarına da aynı şekilde üçer yıl ilâve edilerek 5400 gün prim ödeme şartıyla emekli olunabilir. Bu fıkra göre 1.1. 2048’den sonra kadın ve erkekler için 65 olan emeklilik yaşı 68’e yükselmektedir.

İleri yaştakiler için kolaylaştırılmış bu emeklilik seçeneğinde de bir geçiş sürecine yer verilmiştir. 28. maddede belirtilen 5400 günlük süre ilk defa; 01/01/2007 ilâ 31/12/2007 tarihleri arasında sigortalı sayılanlar için 4600 gün olarak, 01/01/2008 tarihinden itibaren sigortalı sayılanlar için ise her takvim yılı başında 4600 güne 100 gün eklenmek suretiyle 5400 günü geçmemek üzere uygulanacaktır (Geçici m. 6).

b) Maden İşçileri İçin Emeklilik

Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işlerinde süre-

li veya münavebeli olarak en az 20 yıldan beri çalışan sigortalılar ise 55 yaşında emekli olabileceklerdir (md. 28/VI).

c) Kamu Çalışanları İçin Emeklilik

5510 sayılı Kanun’un 4. maddesinin I. fıkrası’nın (c) bendi kapsamında sigortalı sayılan bazı kamu görevlilerine yaşlılık aylığı bağlanmasına ilişkin özel düzenlemeler aynı Kanunun 44. maddesinde yer almıştır. Bu maddeye göre yaş haddi nedeniyle ve kadrosuzluk nedeniyle emeklilikte prim ve yaş şartı kolaylaştırılmış şekilde uygulanmaktadır.

aa) Yaş Haddi Nedeniyle Emeklilik

5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu’nun 40. maddesi gereğince yaş haddinden emekliye ayrılanlara 5400 gün prim ödeme gün sayısı olması hâlinde yaşlılık aylığı bağlanır (m. 44/I-a). 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununun 40. maddesinde ise emekli olma yaş haddi olarak 61 yaş kabul edilmiş, b ve ç bentlerindeki istisnalar dışında, bu yaşı dolduranların görevleri ile ilişkilerinin kesilmesi kabul edilmiştir. Kamu hizmetinde çalışmakta olanlar 61 yaşını doldurmak ve 5400 gün prim ödemek koşuluyla emekli olabileceklerdir.

bb) Kadrosuzluk Nedeniyle Emeklilik

5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununa tâbi olarak çalışanlardan özel kanunları gereğince kadrosuzluk nedeniyle emekliye sevk edilenlere yaş şartı aranmaksızın prim ödeme gün sayısı 9000 gün olması hâlinde yaşlılık aylığı bağlanır (m. 44/VI). Bu seçenekte de emeklilik için sadece prim koşulu aranmaktadır.

d) Erken Yaşlananlar İçin Emeklilik

5510 sayılı Kanun ile erkek yaşlananlar için kolaylaştırılmış bir emeklilik seçeneği de getirilmiştir. 50

¹⁰ Ekmekçi, Emeklilik Sigortası Kanunu Tasarısı Taslağı Üzerine, s.11; Tuncay, Türk Emeklilik Sisteminde Reform Projesinin Değerlendirilmesi, s. 9; Caniklioğlu, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Tasarısına Göre Sosyal Sigorta Hakları ve Yükümlülükleri, s. 172; Okur, Sosyal Güvenlik Reformu, s. 111.

¹¹ Caniklioğlu, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Tasarısına Göre Sosyal Sigorta Hakları ve Yükümlülükleri, s. 172.

¹² Bkz. Şakar, SSK’lıların Adı “4/a’lı” Oldu!, s. 94-95.

yaşını dolduran ve erken yaşlanmış olduğu tespit edilen sigortalılar, yaş dışındaki diğer şartları taşımaları halinde yaşlılık aylığından yararlanırlar (m. 28/VII).

e) Malûller için Emeklilik

5510 s. Kanun'un 28. maddesinin IV ve V. fıkralarında malûllere özel koşullarla yaşlılık aylığı bağlanmasına ilişkin hükümlere yer vermiştir. Burada üç grup malûl ele alınmış ve hangi koşullarla yaşlılık aylığına hak kazanacakları düzenlenmiştir.

aa) Kayıp oranı en az % 60 olanlar

Bunlar 5510 s. Kanunun 25. maddesine göre malûl sayılanlardır. Yani çalışma güçlerinin veya iş kazası meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma güçlerinin % 60'ını kaybetmiş olanlar. Bu kayıp çalışmaya başladıktan sonra gerçekleşirse sigortalıya malûllük aylığı bağlanabilmekte, çalışmaya başlamadan önceki bu derecedeki sakatlıklar malûllük aylığı gerektirmemektedir. İşte bu durumdakilere 5510 sayılı Kanun'un 28/IV. maddesinde, ilk defa çalışmaya başladığı anda malûl sayıldığı için malûllük aylığından yararlanamayanlara yaşlılık aylığı bağlanmasını öngörmüştür. Bunun için sigortalının:

- Çalışmaya başladığı sırada 25. maddeye göre malûl olması,
- 15 yıldan beri sigortalı olması,
- 3960 gün (11 yıl) malûllük, yaşlılık, ölüm sigortaları primi ödemiş olması aranır.

Böylece malûl sigortalıya 33 yaşını doldurunca (18+15) yaşlılık aylığı bağlanabilecektir.

Geçici 6. maddeye göre kademe- li geçiş uygulanarak, belirtilen 3960 günlük süre ilk defa; 01/01/2007 ila 31/12/2007 tarihleri arasında sigortalı sayılanlar için 3700 gün olarak, 01/01/2008 tarihinden itibaren sigor-

talı sayılanlar için ise her takvim yılı başında 3700 güne 100 gün eklenmek suretiyle 3960 günü geçmemek üzere uygulanacaktır.

Benzer bir düzenleme 506 sayılı Kanunun 60, c, a bendinde de koşulları hafifletilmiş olarak yer almaktadır. Bu maddeye göre "sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce bu Kanunun 53. maddesine göre malûl sayılmayı gerektirecek derecede hastalık veya arızası bulunan ve bu nedenle malûllük aylığından yararlanamayan sigortalılar yaşları ne olursa olsun en az 15 yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 3600 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak şartıyla yaşlılık aylığından yararlanırlar." Maddedeki 3600 prim günü ilk tasarıda 4000 güne çıkarılmış, komisyonunda ise 3960 güne indirilmiştir. 3600 gün 10 yıla, 3960 gün ise 11 yıla denk düşmektedir. Sigortalılık süresi değişmemiş 15 yıl olarak kalmıştır.

Bu hükümle malûllüğü sigortalılığından önce olanlara bir imkân verilmekte, bağlanamayan malûllük aylığı yaşlılık aylığına dönüştürülmektedir. Ancak malûllük aylığının yaşlılık aylığına dönüşmesi, malûlün ayrıca belli süre malûllük, yaşlılık, ölüm sigortaları primi ödemiş olmasına bağlanmıştır (506 s. Kanunda 3600 gün, 5510 s. Kanunda 3960 gün).

Yani malûl hâlde bu süreler kadar çalışılıp, prim ödenmedikçe ne malûllük aylığı ne de yaşlılık aylığı alınabilecektir. Bu konunun primsiz rejim içinde düzenlenmesi sosyal güvenlik tekniği bakımından daha mantıklı olurdu.

Reform projesine genel olarak bakıldığında, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortasına ağırlık verildiğini, bu sistemin tamamlayıcısı, ayrılmaz bir parçası olan primsiz rejimin ihmal edildiğini görüyoruz. Oysa malûllükte olduğu gibi primli rejimle tam bağdaşmayan bazı konular primsiz

rejim içinde düzenlenebilir ve sistem rahatlatılabilirdi. Ayrıca haksız olarak primli rejime havale edilen "yoksullukla mücadele" görevi primsiz rejime, yani sosyal yardım ve sosyal hizmetlere, devredilerek, sistemde bütünlük sağlanmış ve kavram kargaşasına da son verilmiş olurdu.

bb) Kayıp oranı % 60'ın altında olanlar

28. maddenin 5. fıkrasında sakatlara bağlanacak yaşlılık aylığı konusunda kolaylaştırılmış iki yol daha öngörülmüştür. Burada sigortalılık süresi ve prim gün sayısı artırılmış, sadece çalışma gücü kaybı dikkate alınarak bir kademelendirme yapılmış, meslekte kazanma gücü dikkate alınmamıştır. Buna göre;

a) Çalışma gücü kayıp oranları % 50-59 arasında olanlar en az 16 yıl sigortalı olma ve 4320 gün (12 yıl) prim ödeme koşuluyla, malûl olarak 34 yaşını doldurunca (18+16) yaşlılık aylığına hak kazanacaktır.

b) Çalışma gücü kayıp oranları, % 40-49 arasında olanlar ise, en az 18 yıl sigortalı olma ve 4680 gün (13 yıl) prim ödeme koşuluyla, malûl olarak 36 yaşını doldurunca (18+18) yaşlılık aylığına hak kazanacaklardır.

Geçici 6. maddeye göre kademe- li geçiş ile yukarıda belirtilen 4320 günlük süre ilk defa; 01/01/2007 ila 31/12/2007 tarihleri arasında sigortalı sayılanlar için 3700 gün olarak, 01/01/2008 tarihinden itibaren sigortalı sayılanlar için ise her takvim yılı başında 3700 güne 100 gün eklenmek suretiyle 4320 günü geçmemek üzere uygulanacaktır.

Yine kademeli geçiş ile yukarıda belirtilen 4680 günlük süre ilk defa; 01/01/2007 ilâ 31/12/2007 tarihleri arasında sigortalı sayılanlar için 4100 gün olarak, 01/01/2008 tarihinden itibaren sigortalı sayılanlar için ise her takvim yılı başında 4100 güne 100 gün eklenmek suretiyle 4680 günü geçmemek üzere uygulanacaktır.

III. Yaşlılık Aylığının Hesabı

5510 sayılı Kanunun 29. maddesinde yaşlılık aylığının nasıl hesaplanacağı düzenlenmektedir. Temel kural, ortalama aylık kazançla, aylık bağlama oranının çarpımı sonucu bulunacak miktarın, yaşlılık aylığının aylık tutarını vermesidir.

Ortalama aylık kazanç, sigortalının her yıla ait prime esas kazancının, kazancın ait olduğu yıldan itibaren aylık talep tarihine kadar, her yıl için gerçekleşen güncelleme katsayısı ile güncellenerek bulunan kazançlar toplamının, itibari hizmet süresi ve fiili hizmet süresi zammı hariç toplam prim ödeme gün sayısına bölünmesi suretiyle hesaplanacak ortalama günlük kazancın otuz katıdır (m. 29/II).

Güncelleme, her yıl gerçekleşen ortalama prime esas kazanç değişim oranının % 50'si ve Aralık ayına göre Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından açıklanan tüketici fiyat endeksindeki değişim oranının % 50'si toplanarak bulunacaktır. Hâlen geçerli 506 sayılı Kanunun 61/II. maddesine göre güncelleme, tüketici fiyat endeksindeki artış oranı ve gelişme hızı artış oranı toplanarak bulunmaktadır.

29. maddeye göre ortalama aylık kazancın hesabında "güncelleme katsayısı" kullanılacaktır. Bu ise, ortalama günlük prime esas kazançtaki değişim oranı ile Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından açıklanan en son temel yıllık tüketici fiyatları genel endeksindeki değişim oranının toplamının yarısına (1) tam sayısının ilâve edilmesi sonucunda bulunan değerdir (m. 3/ 29).

Aylık bağlama oranı ise 29. maddenin 3. fıkrasına göre 2015 yılı sonuna kadar toplam prim ödeme gün sayısının her 360 günü için % 2,5; 1.1.2016'dan itibaren ise % 2 olarak uygulanacaktır. Buna göre 1.1.2016'ya kadar bağlanacak aylıklarda oran $9.000:360 = 25$, $25 \times 2,5 = \% 62,5$ ola-

caktır. Bu hesaplamada 360 günden eksik süreler orantılı olarak dikkate alınır ve aylık bağlama oranı % 90'ı geçemez (m. 29/III).

Yaşlılık aylığı bağlanmasında, sigortalının ödediği primlerin ilk yılları için daha çok daha sonraki dönem için daha az oranda aylık bağlanması sistemi terk edilmiş, her yıl için sabit bir oran belirlenmiştir. Bu düzenleme ile daha fazla aylığa hak kazanmak isteyen sigortalıların daha uzun süre sistemde kalmaları sağlanmaya çalışılmıştır.¹³ Ancak, bu sistemle aylık bağlama oranları çok düşük olacaktır ve bu düzenlemeden en fazla da Emekli Sandığı Kanununa tâbi olarak çalışanlar etkilenenecektir.¹⁴ Emekli Sandığına tâbi olanlar 25 yıl karşılığı olarak % 3 üzerinden aylığa hak kazandıkları için önce % 2,5 daha sonra ise % 2'lik oran bu gruptakiler için bir geriye gidiş olacaktır.

IV. Yaşlılık Aylığının Başlaması ve Kesilmesi

5510 sayılı Kanun 28/VII. maddesi yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için ayrıca sigortalının işten ayrılıp talepte bulunmasını aramaktadır. Talep koşulu işçi, bağımsız çalışanlar ve kamu görevlileri için ayrı ayrı düzenlenmiştir. Buna göre:

— Hizmet akdi ile çalışanlar işten ayrıldıktan,

— Bağımsız çalışanlar, faaliyetine son verip vermeyeceğini beyan ettikten,

— Kamu görevlisi ise, Kurumun aylık bağlama hakkını elde ettiğine ilişkin yazısı üzerine yetkili makamdan emekliye sevk onayı aldıktan ve ilişkisi kesildikten sonra, yazılı istekte bulunmalıdır.

¹³ Caniklioğlu, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Tasarısına Göre Sosyal Sigorta Hakları ve Yükümlülükleri, s.177.

¹⁴ Caniklioğlu, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Tasarısına Göre Sosyal Sigorta Hakları ve Yükümlülükleri, s. 177.

Kapsamda olanların artık ortak normlara bağlı olduklarına göre "Sİ-GORTALI" olarak anılmaları yeterli olacaktır. Ancak 5510 sayılı Kanunda her fırsatta işçiler için 4. maddenin 1. fıkrasının (a) bendine, köy ve mahalle muhtarları ile bağımsız çalışanlar için 4. maddenin birinci fıkrasının (b) bendine, kamu görevlileri için de 4. maddenin 1. fıkrasının (c) bendine gönderme yapılmaktadır. "Bu kanuna göre sigortalı olanlar, sigortalı faaliyetlerine son verdikten ve emeklilik başvuruları kabul edildikten sonra, aylığa hak kazanırlar" şeklinde bir düzenleme yapılmış olsaydı her üç grubu da (aslında tek grup) kapsayacaktı. İşten ayrılma ve emeklilik işlemleri de aynı Kuruma (Sosyal Güvenlik Kurumu) yapılacağına göre, yaşlılık aylığı için sadece emeklilik başvurusu yeterli olacaktır.¹⁵

5510 sayılı Kanun yaşlılık aylığının başlangıcını da yine üçlü bir ayırımla ele almıştır (m. 30):

— Hizmet akdi ile çalışanların, bağımsız çalışanların köy ve mahalle muhtarlarının yaşlılık aylıkları, yazılı isteklerini izleyen aybaşından,

— Kamu görevlilerinin emekli aylıkları, emekli sevk onayı aldıktan ve ilişkileri kesilip kuruma başvurdukları tarihi izleyen aybaşından,

— Görevden ayrılmış olanların aylıkları istek tarihini izleyen aybaşından itibaren başlayacaktır. Daha önce de malûllük aylığının koşullarını incelerken vurguladığımız gibi burada da, yaşlılık aylığı, tüm sigortalılar için, diğer koşullar da gerçekleşmiş ise başvuruyu izleyen aybaşından başlayacaktır.

Bu nedenle Kanunu hazırlayanların işçi, bağımsız ve kamu görevlisi için diğer koşullarla birlikte yaşlılık aylığı talebinden söz etmelerine gerek yoktur. Malûllükte olduğu gibi yaşlılık aylığı bağlanan sigortalı geçici iş gö-

¹⁵ Bkz. Okur, Sosyal Güvenlik Reformu, s. 112.

remezlik ödeneği almakta ise, yaşlılık aylığı geçici iş göremezliğin kesildiği tarihi izleyen aybaşından başlayacak, ancak arada fark varsa bu fark ayrıca ödenecektir.

Yaşlılık aylığı almakta olanlar çalışmaya başarlarsa, yaşlılık aylıkları, çalışmaya başladıkları tarihi izleyen aylık ödeme döneminden itibaren kesilir. Diğer çalışan sigortalılar gibi bunlar da tüm sigorta dalları için prim ödemeye başlarlar (m. 80, 81'e göre). Bir süre sonra çalışmaktan vazgeçip, yeniden yaşlılık aylığı bağlanmasını isterlerse, çalıştıkları dönem de dikkate alınarak yaşlılık aylıkları yeniden hesaplanıp, bağlanır (m. 30/III). Maddede bu aylıkların m. 55/II'ye göre yeni talep tarihine kadar yükseltilen eski aylıklarının altında olamayacağı da ayrıca vurgulanmıştır.

Sigortalılara ayrıca bir seçenek daha sunulmaktadır. Sigortalılar hem aylıklarını alıp, hem de çalışabileceklerdir. Bunun için aylıklarının kesilmemesi için talepte bulunmaları ve sosyal güvenlik destek primi ödemeleri gerekmektedir (m. 30/IV). Burada da hizmet akdine bağlı çalışmaya veya bağımsız çalışmaya ayrı ayrı yer verilmiştir.

Sosyal Güvenlik Destek priminin miktarı 81. maddenin (e) bendinde düzenlenmiştir. Bu bende göre:

— Yaşlılık aylığı almakta iken bu Kanuna tâbi bir işte çalışanlara uygulanacak sosyal güvenlik destek primi oranı (a), (c) ve (f) bentlerinde belirtilen prim oranlarının toplamı kadardır. Sigortalı ve işveren hissesi bu bentlerde belirtilen oranlarda olacaktır.

(a) bendinde malûllük, yaşlılık, ölüm sigortaları primi düzenlenmiştir. Oranı % 20'dir. % 9'unu sigortalı, % 11'ini işveren ödeyecektir.

(c) bendinde İş Kazası ve Meslek Hastalığı sigortası primi düzenlenmiştir. Oranı % 1-6,5 dir. Tamamını

işveren ödeyecektir.

(f) bendinde Genel Sağlık Sigortası prim oranına yer verilmiştir. Oranı % 12,5 dır. Bunun % 5'ini sigortalı, 7,5'ini de işveren ödeyecektir.

Toplam Sosyal Güvenlik Destek Prim oranı % 39- 33,5 arasında değişmektedir. Bunun % 14'ünü sigortalı (9+5), % 33,5-39'unu da (11+1-6,5+7,5) işveren ödeyecektir. İlk Tasarıda Sosyal Güvenlik Destek Primine dâhil edilmeyen Genel Sağlık Sigortası primi 5510 s. Kanun ile dâhil edilmiştir.¹⁶

506 sayılı Kanunda % 30 olan oran 5510 s. Kanun'da % 33,5-39'a çıkarılmıştır. 506 s. Kanunda sigortalı hissesi % 7,5, işveren hissesi % 22,5 iken, şimdi bu oran sigortalı için % 14'e, işveren için de % 19,5-25'e çıkarılmıştır. Görülüyor ki sigortalı hissesi yüzde yüze yakın artırılmış, işveren hissesinde ise % 3 düşüşle, % 2,5 yükseliş arasında bir değişiklik olmuştur.

Buna karşılık sigortalının yararlanacağı haklarda bir farklılık yoktur. Sigortalı sadece iş kazası meslek hastalıkları sigortasından ve genel sağlık sigortasından yararlanabilecektir. Zaten aylık almakta olduğundan, malûllük, yaşlılık, ölüm sigortasından yararlanması söz konusu değildir. Bu nedenle aylık alarak çalışmasını sürdürmek isteyen sigortalıdan, malûllük, yaşlılık, ölüm sigortaları için prim almanın hiçbir geçerli nedeni bulunmamaktadır. Zaten 30/IV açıkça "sosyal güvenlik destek primi ödenmiş veya bildirilmiş süreler bu Kanuna göre malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim ödeme gün sayısına ilâve edilmez. 31. ve 36. madde hükümlerine göre toptan ödeme yapılmaz" demektedir. Tasarıda hukuka aykırı olarak yer alan bu hüküm değiştirilmemiş ve 5510 s. Kanunda da

yer almıştır.

V. Yaşlılık Toptan Ödemesi ve İhya

5510 sayılı Kanun'un 31. maddesinde, işinden ayrıldığı veya işyerini kapattığı hâlde yaşlılık aylığına hak kazanamayan sigortalıya, ödemiş olduğu malûllük, yaşlılık, ölüm sigortaları priminin iadesini düzenlemektedir. Bu hükme göre:

"Sigortalı olarak çalıştığı işten ayrılan veya işyerini kapatan ve yaşlılık aylığı bağlanması için gerekli yaş şartını doldurduğu hâlde malûllük ve yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanamayan sigortalıya, işveren payı dahil kendi adına veya kendisince ödenen malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primlerinin her yıla ait tutarı, primin ait olduğu yıldan itibaren yazılı istek tarihine kadar geçen yıllar için her yılın gerçekleşen güncelleme katsayısı ile güncellenerek bulunan tutarları toptan ödeme şeklinde verilir" (m. 31/I).

Toptan ödeme yoluyla tasfiye edilen hizmetler, yeniden sigortalı çalışma hâlinde istenirse, toptan ödemenin alındığı tarihle yazılı istek tarihi arasında gerçekleşen güncelleme katsayısı ile güncellenerek istek tarihini izleyen ayın sonuna kadar Kuruma iade edilirse bu hizmetler ihya edilerek Kanunun uygulanmasında dikkate alınır. Güncelleme sadece Kanunun yürürlük tarihinden itibaren geçecek süreler için yapılır.

VI. Aylık ve Gelirlerin Birleşmesi

Sigortalı değişik sigorta dallarından aynı anda birden çok yardıma hak kazanmışsa, nasıl hesaplanacağı konusu, 5510 sayılı Kanun'un 54. maddesinde, 506 sayılı Kanundaki düzenlemeye benzer biçimde¹⁷ düzenlenmiştir. Maddede gelir ve aylıkların birleşmesi uzun vadeli sigorta kolları,

¹⁶ İlk Tasarıdaki Sosyal Güvenlik Destek Primi konusunda bkz. Caniklioğlu, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Tasarısına Göre Sosyal Sigorta Hakları ve Yükümlülükleri, s.178.

¹⁷ Bu konuda 506 s. Kanundaki düzenleme için bkz.: Güzel/Okur, Sosyal Güvenlik Hukuku, s.342,403, 426.

kısa vadeli sigorta kolları ve gelir ve aylıkların birleşmesi olarak üçlü bir sistematik içinde ele alınmıştır.

a) Uzun Vadeli Sigorta Dallarında

— Hem malûllük, hem de yaşlılık aylığına hak kazanan sigortalıya sadece bunlardan yüksek olanı, aylıkları eşitse sadece yaşlılık aylığı bağlanır.

— Malûllük veya yaşlılık aylığı yanında ayrıca ölen eşinden de ölüm aylığına hak kazanan sigortalıya her iki aylık bağlanır.

— Anne ve babasından ayrı ayrı ölüm aylığına hak kazanan çocuğa yüksek olan aylığın tamamı, düşük olan aylığın yarısı bağlanır.

— Birden fazla çocuğundan ayrı ayrı ölüm aylığına hak kazanan anne ve babaya, en fazla ödemeye imkân veren iki dosyadan ayrı ayrı aylık bağlanır. Ancak bunlardan yüksek olanın tamamı, daha düşük olanın da yarısı dikkate alınır.

— Kız çocukları hem eşlerinden, hem de anne ve babalarından ölüm aylığına hak kazanmışlarsa, sadece tercih edecekleri aylık bağlanır.

Bizce burada da diğer hükümlerdeki düzenlemeler dikkate alınarak kız çocuklarına en yüksek aylık bağlayan iki dosya dikkate alınıp, yüksek olanın tamamı, düşük olanın da yarısı bağlanmalıydı.

b) Kısa Vadeli Sigorta Dallarında

— Sürekli iş göremezlik geliriyle birlikte ölen eşinden dolayı da gelire hak kazanan eşi her iki geliri,

— Ana ve babadan ayrı ayrı gelire hak kazananlara, yüksek olan gelirin tamamı, az olanın yarısı,

— Birden fazla çocuğundan gelire hak kazanan ana ve babaya, en fazla ödemeye imkân veren ilk iki dosyadan yüksek olan aylığın tamamı, düşük olan aylığın yarısı,

— Kız çocuklarının hem eşinden,

hem de ana ve babasından ölüm gelirine hak kazanması hâlinde tercih ettiği geliri bağlanır.

c) Kısa ve Uzun Vadeli Sigorta Dallarında Birleşme

Burada sigortalı iş kazası meslek hastalığı sigortasından kazandığı gelir yanında ayrıca, malûllük aylığına veya yaşlılık aylığına da hak kazanmaktadır. Hatta bazen üçüne birden hak kazanabilir.

Bu durumda sigortalıya bunlardan yüksek olanın tamamı, düşük olanın da yarısı bağlanmaktadır. Gelir ve aylık eşitse, iş kazası meslek hastalığı sigortasından bağlanan gelirin tamamı, aylığın ise yarısı bağlanır.

5510 s. Kanunun 54. maddenin son fıkrasında, ikiden fazla gelir veya aylık söz konusu olunca, uygulanacak kuralı bir kez daha dile getirmektedir. Buna göre "...bir kişide ikiden fazla gelir veya aylık birleştiği takdirde bu gelir ve aylıklardan en fazla ödemeye imkân veren iki dosya üzerinden gelir veya aylık bağlanır. Diğer dosya veya dosyadaki gelir ve aylık hakları durum değişikliği veya diğer bir dosyanın devreye girdiği tarihe kadar düşer."

Görüldüğü gibi yukarıda ayrı ayrı ele alınan şıklar burada bir de temel kural olarak ifade edilmiştir. Ancak en fazla ödemeye imkân veren iki dosyadan doğan hakların hangi ölçüde dikkate alınacağına değinilmemiştir. Buradaki ölçünün "yüksek olanın tamamı, düşük olanın yarısı" olduğunu düşünüyoruz. Zaten daha önceki şıklarda da bu çözüm benimsenmişti.

Buna uymayan tek çözüm, kız çocuklarının hem eşlerinden, hem de anne babalarından ölüm aylığına hak kazanmaları hâlinde çifte aylık (yüksek olanın tümü, düşük olanın yarısı) esastan vazgeçilip, tercih edilen tek aylıkla yetinmiş oluşudur ki, bu sonuca katılmadığımızı daha önce de belirtmiştik.

VII. Gelir ve Aylıkların Düzeltilmesi, Ödenmesi, Güncellenmesi

Sigortalı veya hak sahibinin durumları, bağlanan gelir ve aylıkları yeniden gözden geçirilmesini gerektirecek biçimde değişirse, gelir ve aylıklar, değişikliğin meydana geldiği tarihten sonraki ödeme döneminden başlamak üzere, yeni duruma uyacak biçimde gözden geçirilir ve düzeltilir (m. 55/I).

Sigortalıya veya hak sahiplerine bağlanan gelir ve aylıklar her ay peşin olarak ödenir. Gelir ve aylıkların ödeme dönemleri, ödeme tarihleri, ödeme şekli ve ödeme yerleri Kurumca belirlenir (m. 55/III).

Gelir ve aylıklar, her yılın Ocak ve Temmuz tarihlerinden geçerli olmak üzere, bir önceki altı aylık döneme göre Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan en son temel yıllık tüketici fiyatları genel indeksindeki değişim oranı kadar artırılarak belirlenir (m. 55/II).

VIII. Gelir veya Aylık Bağlanmasını Engellleyen Haller

Hak sahibinin bazı olumsuz davranışlarının sosyal güvenlik haklarını etkileyip etkilemeyeceği sosyal güvenlik hukukumuzun tartışmalı konularından biridir. Medenî Kanunda ayrı ayrı düzenlenmiş olan, mirasçılıktan çıkarma (MK. m. 510), mirastan yoksunluk (MK. 578), mirası red (MK. m. 605), durumlarının bu duruma neden olan, hak sahiplerinin sosyal güvenlik sisteminde öngörülen haklarını ne ölçüde etkileyeceği belirsizdir.¹⁸ SSK bu konuyu düzenlememiş, ancak 1981 tarihli, 2917 sayılı Genelge "Sigortalıyı kasten ve haksız yere öldüren veya öldürmeye teşebbüs eden kimselerin hak sahibi olamayacaklarına" ilişkin bir hükme yer vermiştir. Buna karşı-

¹⁸ Bu konulardaki tartışmalar için bkz.: Güzel/Okur, Sosyal Güvenlik Hukuku, s. 411, 502; Şakar, Sigortalıyı Öldüren Ölüm Aylığı Alabilir mi?, s. 24-27.

lık 5434 sayılı Kanunun 77. maddesi MK'da yer alan bazı hâllerde, hak sahibine ölüm aylığı bağlanamayacağı'nı vurgulamaktadır.¹⁹ YHGK, 2005 tarihli bir kararında sigortalıyı kasten öldüren eşe, ölüm aylığı bağlanamayacağına karar vermiştir.²⁰

İşte bu önemli konu 5510 sayılı Kanun'un 56. maddesinde açıkça düzenlenmiştir:

a) Kesinleşmiş yargı kararına göre, kendisinden aylık bağlanacak sigortalıya veya gelir ya da aylık bağlanmış olan sigortalıyı, kasten öldüren veya öldürmeye teşebbüs eden veya bu Kanun gereğince sürekli iş göremez hâle veya malûl duruma getirenlere,

b) Kesinleşmiş yargı kararına göre, kendisinden aylık bağlanacak sigortalıya veya gelir ya da aylık bağlanmış olan sigortalıya veya hak sahibine karşı ağır bir suç işlemesi veya bunlara karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemesi nedeniyle ölüme bağlı bir tasarrufla mirasçılıktan çıkarılanlara,

c) Sonraki eşinden dolayı bu Kanuna göre gelir veya aylığa kazanan dul eşe, önceki eşinden, gelir ve aylık ödenmez. Ödenmiş olan gelir ve aylıklar, 96. madde hükümlerine göre geri alınır.

Madde daha önce, 35/III'de düzenlediği bir duruma yeniden değinmektedir.

Bu hükme göre, sonraki eşinden gelir veya aylığa hak kazanan dul eşe, önceki eşinden dolayı gelir veya aylık bağlanmaz. Oysa bu aylıklardan yüksek olanın bağlanması daha uygun olurdu.

¹⁹ Bu haller, sigortalının (iştirakçinin) kasten veya haksız yere öldürülmesi, öldürmeye teşebbüs edilmesi, malûl hale getirilmesi, sigortalıya (iştirakçiye) veya ailesine karşı ağır bir cürüm işlenmesi, kanuni görevlerini yerine getirmeme dolayısıyla mirastan mahrum edilmesidir.

²⁰ YHGK'nun 15.06.2005 t., 10-364/390 sayılı kararı. Karar ve karara katılan görüşü için bkz. Şakar, Sigortalıyı Öldüren Ölüm Aylığı Alabilir mi?, s.26-27.

56. m'nin II. fıkrasına göre, eşinden boşandığı hâlde, boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşadığı belirlenen eş ve çocukların, bağlanmış olan gelir ve aylıkları kesilir. Bu kişilere ödenmiş olan tutarlar, 96. madde hükümlerine göre geri alınır.

Maddedeki bentler ve fıkralar birbiriyle uyumsuzdur. (a) ve (b) bentlerinde hak sahibinin sigortalıya yönelik suç oluşturan davranışları dolayısıyla gelir ve aylıktan mahrum kalması düzenlenmiş, diğer fıkra ve bentler ise gelir veya aylığın ödenmeyeceği çok farklı iki duruma değinilmiştir: Sonraki eşten de aylığa hak kazanma, boşandığı eşiyle birlikte yaşama.

Maddenin (a) ve (b) bentlerindeki durumlarda kesinleşmiş yargı kararı da aranmaktadır. Ancak kullanılan ibare "kesinleşmiş yargı kararı üzerine" biçimindedir. Bu ifadeden sanki bu hareketler yargı kararına dayanılarak yapılmış gibi bir anlam çıkmaktadır. Bu yanıltıcı ve bozuk ifadenin (a) ve (b) bentlerindeki "suçları işlediği yargı kararı ile kesinleşmiş" biçiminde olması bu anlam kaymasını düzeltibilirdi. Ancak, 5510 s. Kanunun tümüne hâkim olan Türkçe özensizliği burada da kendisini göstermektedir.²¹

Sonuç

1- Sosyal Güvenlik Kurumu Kanununun yürürlüğe girmesi ile birlikte TEK ÇATI sistemi devreye sokulmuş, ancak PRİMSİZ REJİM (sosyal yardım ve sosyal hizmetler) henüz düzenlenmemiştir. Sosyal Güvenlik Primli (Sosyal Sigortalar) ve Primsiz (Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler) rejim ile bir bütündür. "Sosyal Güvenlik Kurumu" sisteme girmiş, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası'nın ise 1.1.2007'de yürürlüğe girmesi öngörülmüştür. Primsiz Ödemeler Kanunu Tasarısının ise ne zaman yasalaşacağı belli değildir. Sosyal

Güvenlik Sistemi bir bütündür ve bu üç Kanunun eş zamanlı olarak yürürlüğe girmesi gerekirdi. Aksi hâlde Sosyal Güvenlik Sisteminde reform değil kargaşa ve kaos yaratılmış olur.

2- 5510 sayılı Kanun ile yaşlılık aylığına hak kazanmada üç farklı grup ortaya çıkmıştır:

Birinci grup, 1.1.2007-31.12.2035 tarihleri arasında ilk defa çalışmaya başlayanlar (sigortalı olanlar), kadınlar 58, erkekler 60 yaşında emekli olabileceklerdir (m.28/II-a). Prim ödeme gün sayısı ise, yaş şartı aynı kalmakla birlikte, 1.1.2007-31.12.2007 arası 7100 gün, 1.1.2008 tarihinden itibaren her takvim yılı başında 7100 güne 100 gün eklenmek suretiyle belirlenecektir (Geç. m. 6/VII).

İkinci grup, 1.1.2036-31.12.2047 tarihleri arasında ilk defa çalışmaya başlayanların emekli olabilmek için 9000 gün prim ödemeleri gerekmektedir, emeklilik yaşı hem kadınlar hem de erkekler için kademeli olarak 65'e yükseltilmektedir (m. 28/II-b).

Üçüncü grup ise, ilk kez 1.1.2048'den sonra çalışmaya başlayacaklar içindir. Kadın ve erkek çalışanlar 65 yaşını doldurmak ve 9000 gün prim ödemek koşuluyla emekli olabileceklerdir (m. 28/II-b).

42 yıllık bir perspektif içinde yaş kademelendirilirken dayanak olarak bilimsel verilerin alınması (nüfus yapısı, yaşam kalitesi, ölüm oranları, ortalama yaşam süresi, kadın erkek oranları...) gerekirken, bunların hiçbirini dikkate alınmamıştır. Yasanın genel gerekçesinde "nüfus yapısında beklenen değişim" in göz önüne alındığından söz ediliyorsa da, bu değişimin ne olduğu belirsizdir. Cumhurbaşkanının Kanunu TBMM'ye geri gönderme gerekçesinde belirttiği gibi, ülkemizde ortalama yaşama süresinin 66 yıl olduğu dikkate alındığında, 5510 sayılı Kanun ile tüm sigortalılar yönünden emekli aylığı bağlama yaş

²¹ Bkz. Okur, Sosyal Güvenlik Reformu, s. 131.

sınırının zaman içinde de olsa 65'e yükseltilmesi ve sigortalılar yönünden de prim ödeme gün sayısının 9000'e çıkarılmasının gelecek kuşakların emeklilik hakkına kavuşmasını olanaksız kılacağı ve Kanunun bu niteliği ile adil, makul ve ölçülü olmadığı açıktır.

3- 5510 sayılı Kanun ile yaşlılık aylığının hesaplanmasına değişiklik yapılmıştır. Bu yeni Kanuna göre aylık, ortalama aylık kazancın aylık bağlama oranı ile çarpılması sonucu bulunur. Ortalama aylık kazancı belirlemek için, her yıla ait kazanç o

yıla ait güncelleme katsayısı ile güncellenir. Güncellenen yıllık kazançlar toplanıp toplam prim gün ödeme sayısına bölünerek günlük miktarı bulunur. Çıkan sonuç otuz ile çarpılarak ortalama aylık kazanç saptanır. Aylık bağlama oranı sigortalının toplam prim ödeme gün sayısının her 360 günü için 2015 yılı sonuna kadar %2,5 2016 yılı başından itibaren ise %2 olarak uygulanacaktır.

Yani, yaşlılık aylığı bağlanmasında, sigortalının ödediği primlerin ilk yılları için daha çok daha sonraki dönem için daha az oranda aylık bağ-

lanması sistemi terk edilerek her yıl için sabit bir oran belirlenmiştir.

Ancak, bu sistemle aylık bağlama oranları düşürülmüştür ve bu düzenlemeden en fazla da Emekli Sandığı Kanununa tâbi olarak çalışanlar etkilenecektir. Emekli Sandığına tâbi olanlar 25 yıl karşılığı olarak % 3 üzerinden aylığa hak kazandıkları için önce % 2,5 daha sonra ise % 2'lik aylık bağlama oranı bu gruptakiler için bir geriye gidiştir. Sonuç olarak, aylık bağlama koşulları bu yeni düzenlemelerle ağırlaştırılmış ve bu da tüm çalışanlar aleyhine olmuştur.

Kaynaklar

Akın, Levent, "Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Tek Çatı Uygulaması Üzerine Bir Değerlendirme", Türk-İş Dergisi, Temmuz-Ağustos 2004, s. 61-66.

Akın, Levent, "Tek Çatı Öncesi ve Sonrasında İsteğe Bağlı Sigortalılık", Mercek, Temmuz 2006, s.165-182.

Alper, Yusuf, "Sosyal Güvenlik Sistemimizde Reform: Temel esaslar ve tartışmalar", İşveren Dergisi, Kasım 2005, s.54-59.

Alper, Yusuf, "Sosyal Güvenlik Sistemimizde Reform Arayışları", Türk-İş Dergisi, Temmuz-Ağustos 2004, s.33-45.

Alper, Yusuf, "Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform: Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve Kurumsal Değerlendirme Analizi", Mercek, Temmuz 2006, s.40-55.

Arıcı, Kadir, "Primsiz Ödemeler Kanunu'nun Getirdikleri", İşveren Dergisi, Ocak-Şubat-Mart, 2005, s.80-82.

Arıcı, Kadir, "Sosyal Yardımlar ve Primsiz Ödemeler Kanunu Tasarısı'nın Genel ilkeleri, İşleyişi, Yeterliliği Sorunu", Mercek, Temmuz 2006, s.112-122.

Başterzi, Fatma, "Türk Emeklilik Sisteminde Reform", Mercek, Temmuz 2006, s.183-197.

Caniklioğlu, Nurşen, "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Tasarısına Göre Sosyal Sigorta Hak ve Yükümlülükleri", Galatasaray Üniversitesi-İstanbul Barosu Sempozyumu, İstanbul 2006.

Dalbay, Özkan, "Sosyal Sigortalar Kurumu'na (SSK) Tâbi Çalışanlar Açısından Yeni Sosyal Güvenlik Sisteminin Değerlendirilmesi", Mercek, Temmuz 2006, s.56-62.

Ekmekçi, Ömer, "Emeklilik Sigortası Kanunu

Tasarısı Taslağı Üzerine", Toprak İşveren Dergisi, Mart 2005, s.9-14.

Gerek, Nüvit, "Sosyal Güvenlik Reformu mu, Yoksa Sosyal Güvenlik Çıkmazı mı?", TÜHİS, Kasım 2005, s.1-24.

Gönencan, Zahit, "Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform Arayışları", İşveren Dergisi, Kasım 2005, s.38-41.

Güzel, Ali, Türk "Sosyal Güvenlik sisteminde Öngörülen Reform Mevcut Sorunlara Çözüm mü?", Çalışma ve Toplum, 2005/4, s. 61-76.

Güzel, Ali/Okur, Ali Rıza, Sosyal Güvenlik Hukuku, 10. Bası, İstanbul 2004.

İşıklı, Alpaslan, "Sosyal Güvenliğin Sonu mu?", Türk-İş Dergisi, Temmuz-Ağustos, 2004, s.46-52.

Kılıçdaroğlu, Kemal, "Sosyal Güvenlik Sisteminin Yeniden Yapılanması", Türk-İş Dergisi, Temmuz-Ağustos 2004, s.26-32.

Okur, Ali Rıza, Sosyal Güvenlik Reform Yasa Taslaklarına İlişkin Bir Değerlendirme, İstanbul Barosuna sunulan rapor, İstanbul 2005.

Okur, Ali Rıza, Emeklilik Sistemi ve Emeklilik Sigortalıları Kurumu Kanun Tasarı Taslağı'na İlişkin Değerlendirme, 2003 tarihli Kanun hakkında İstanbul Barosuna sunulan rapor.

Okur, Ali Rıza, "Çok Çatı, Tek Çatı, Yok Çatı", Türk-İş Dergisi, Ağustos 2004, Sayı 362.

Okur, Ali Rıza, Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform Önerisi Konusundaki Görüşlerimiz, 9-10 Eylül 2004, Türk-İş'e sunulan rapor.

Okur, Ali Rıza, "Sosyal Güvenlikte Neler Oluyor", Güncel Hukuk, Şubat 2005, Sayı 14.

Okur, Ali Rıza, "Çatıdan Temele Sosyal Güvenlik Reformu", İşveren, Şubat 2005.

Okur, Ali Rıza, "Sosyal Güvenlik Reformu: Uzun

Dönemli Sigorta Dalları", Çalışma ve Toplum, 2006/1, s.106-146.

Okur, Ali Rıza, "Sorunları ile Gelen Reform", Mercek, Temmuz 2006, s.17-30.

Okur, Ali Rıza, Genel Sağlık Sigortası, 11 Haziran 2005, Galatasaray Üniversitesinde Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Yeniden Yapılanma Seminerine sunulan tebliğ.

Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform Önerisi (Taslak Metin), 29 Temmuz 2004, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.

Sosyal Güvenlik Reformu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Ankara 2005, Başbakanlık.

Sözer, Ali Nazım, "Genel Sağlık ve Emeklilik Sigortası Sistemleri ile Sosyal Yardım ve Hizmetler Kanun Tasarı Taslakları Hakkında", Türk-İş D., Temmuz-Ağustos, 2004, s.56-60.

Sözer, Ali Nazım, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun Sosyal Sigortalar İlişkin Hükümleri Üzerine (506 SK. Bakımından Kısa Bir Değerlendirme), Mercek, Temmuz 2006, s.127-143.

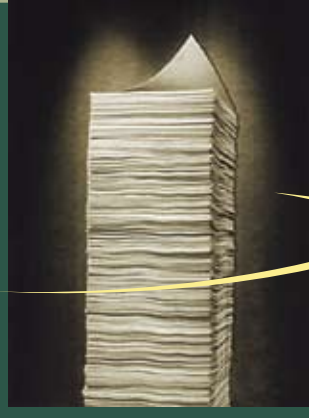
Şakar, Müjdat, "Sigortalıyı öldüren ölüm aylığı alabilir mi?", Yaklaşım, Ekim 2005, s.24-27.

Şakar, Müjdat, "SSK'lıların Adı '4/a'lı' Oldu", Mercek, Temmuz 2006, s.86-100.

Tozan, Celal, "Sosyal Güvenlik Reformu Adı Altında Yapılan Düzenlemeler Sistemin Sorunlarını Çözecek mi?", İşveren Dergisi, Kasım 2005, s.35-37.

Tuncay, Can, "Türk Emeklilik Sisteminde Reform Projesinin Değerlendirilmesi", Çimento İşveren, Mart 2005, s.4-17.

Tuncay, Can, "Yeni Sistemde Fiili Çalışma İlişkinine Dayanmayan Sigortalılık", Mercek, Temmuz 2006, s.68-75.

SAĞLIKTA DÖNÜŞÜM ÖYKÜSÜNÜN SON ÜÇ YILI

ATA SOYER

Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Halk Sağlığı Bölümü

2002 Kasım ayında yapılan seçimle Türkiye, AKP Hükûmeti ile tanışmış oldu. AKP Hükûmeti, çok hızlı bir değişim programı ile işe girişti.

Bu değişimin en önemli ayaklarından biri de, sağlıktı. Hatta, Başbakan Erdoğan, kendi üç yıllarını değerlendirirken, en başarılı oldukları alanlardan birinin sağlık alanı olduğunu ifade etti. Bu değerlendirmenin ne derece gerçekçi olduğunu birlikte gözden geçirelim.

1.

2002 yılında sağlık alanına akıtılan toplam para miktarı, 11 milyar dolardı. 2004 yılında, bu miktar, 19 milyar dolara yükseldi. Toplam sağlık harcamalarının, ulusal gelir içindeki payı, 2002-2004 yılları arasında yüzde

5.6'dan 6.3'e yükseldi (DPT, 2005).

2.

Sağlık alanına ciddi bir para akışı var. Ama, burada önemli olan, kamunun payındaki değişim. Bakıyoruz, kamu sağlık harcamaları, aynı sürede, 8.7 milyar dolardan, 16.3 milyar dolara çıkmış (DPT, 2005). Neredeyse, iki misli bir artış! 1980 yılına kıyasla ise, 6.5 kat fazla bir para. Bu anlamda, AKP Hükûmetinin diğer hükûmetlere kıyasla daha fazla bir para ayırdığı söylenebilir.

3.

Kamusal kaynakların artışı ile ilgili farklı verilere sahibiz. Örneğin, 2000 yılı Ulusal Sağlık Hesaplarına göre, sağlığa akan paranın yüzde 62'si kamu-

sal kaynaklardan gelmekte. Kamusal kaynaklar içinde ise, aslan payı yüzde 36 ile sosyal güvenlik kurumlarında. Merkezî bütçe payı, yüzde 22 civarında. 2003 Dünya Bankası Raporunda ise, kamu sağlık harcamalarının payı, yüzde 76. Bu kamusal bölmede, sosyal güvenlik kurumları ağırlığı, kendini hissettirmekte. Son verimiz, 2005 DPT kaynaklı.

Burada da, ciddi bir kamu ağırlığından söz edilmiş; yüzde 86. Bu verilerin hepsinin doğru olduğu varsayılırsa, kamu sağlık harcamalarının, toplam sağlık harcamaları içindeki payı yüzde 62'den, önce 76'ya, sonra da 86'ya çıktığı söylenebilir. Buradan çıkarabileceğimiz sonuç, AKP Hükûmetinin kamu sağlık payını önemli ölçüde artırdığı yolundadır (Sağlık Bakanlığı, 2004; Dünya Bankası, 2003; DPT 2005).

4.

AKP Hükümeti, ne yapmıştır da, kamusal sağlık kaynaklarını artırabilmiştir? Burada, bir dinamik sosyal güvenlik kurumları kaynaklarına “yüklenmektir”. 1996’da toplam kamu sağlık harcamaları içindeki payı yüzde 38 olan sosyal güvenlik kurumları, 2002’de yüzde 53’ü aşan bir ağırlığa

ulaşmışlardır. AKP Hükümeti, bu kurumlara yüklenmeye devam ederken, bir başka yol daha bulmuştur: SSK’ya el koyarak, Sağlık Bakanlığı bütçesi payını (da) yükseltmek. Sağlık Bakanlığı bütçesinin payı, genel bütçe içinde 2002’de yüzde 2.4’ken, 2006’da neredeyse iki misline ulaşmış, yüzde 4.4 olmuştur. (Dünya Bankası 2003; Sağlık Bakanlığı, 2005b) Bu arada, yeşil

kart sahiplerine tanınan yeni olanakların, yeşil kart ödemelerinin, beklenenden yüzde 132 oranında aşması da, bir faktör olarak değerlendirilmelidir (Tepav, 2005). Bu konuda yapılan bir başka çalışmada da, benzer bir yapıyı, farklı oranlarda görmek mümkün. 1999-2004 yılları arasında Genel Bütçe içinde sağlığa ayrılan payın, toplam sağlık harcamaları içindeki payı yüzde

35'ten 23'e gerilerken, Sağlık Bakanlığı bütçesinin payı ise yüzde 25'ten, 15'e düşmüştür. Öyleyse artan nedir? Sosyal güvenlik kurumlarının sağlık harcamaları (yüzde 41'den 46'ya) ile döner sermayeler (yüzde 17'den 26'ya). Neredeyse, sağlığa ayrılan her 4 TL'lik kamu payının 3'ü sosyal güvenlik kurumları ile döner sermaye kaynaklıdır (Emil ve Yılmaz, 2005).

5.

Artırılan para ile ilgili, özet şöyle yapılabilir. AKP Hükûmeti, sosyal güvenlik kurumlarına yüklenerek ve SSK'ya el koyarak, bu arada dolaylı olarak Sağlık Bakanlığı bütçesini artırarak ve de yeşil kartta hesapsız bir uygulamaya girerek, kamu sağlık harcamalarını, son 25 yılda görülme-yen bir miktara çıkarmıştır. Peki, özel sağlık harcamalarının ya da cepten harcamaların, bu artışta hiç mi payı yoktur? Bakalım; 2002'de 2 milyar dolar olan özel sağlık harcamaları, 2004'te 2.6 milyar dolara ulaşmıştır (DPT, 2005). Kamusal harcamalardaki artışın yanında, çok önemsiz bir para diyebiliriz.

6.

Sağlık alanına akan kamusal para artmıştır da, bu para nereye gitmiştir? Ya da vatandaşa ve sağlık çalışanlarına nasıl yansımıştır? Yine, Ulusal Sağlık Hesapları 2000'den başlayalım: Kamu kaynaklı sağlık harcaması yüzde 62, toplam sağlık harcamalarından kamu sağlık kurumlarına kalan pay, yüzde 38. Aradaki fark, yüzde 24. Türkçesi, 2000 yılında, sağlığa akan toplam paranın yüzde 24'ü kamudan özele (kaynak olarak) aktarılmış. İlaç-teknoloji alımı, hizmet satın alma vb yolu ile. Gelelim, 2003 Dünya Bankası Raporu verilerine. Kamudan gelen para, toplam sağlık harcamalarının yüzde 76'sı, buna karşın kamu sağlık kurumlarına giden para, toplamın yüzde 39'u. Fark, yüzde

37. Yani, kamu, özel sektöre -uluslararası ve ulusal düzeyde- toplam sağlığa akan paranın yüzde 37'si kadar kaynak aktarıyor. 2004'te bu fark, yüzde 47'ye ulaşıyor (Sağlık Bakanlığı, 2004; Dünya Bankası, 2003; DPT 2005). Türkçesi, 19 milyar dolar civarında olan toplam sağlık harcamalarının yüzde 47'si 8.9 milyar dolar, çeşitli yöntemlerle kamudan özele aktarılmaktadır.

7.

Türkiye'nin son 25 yılının en büyük sağlık harcamasını yapan AKP Hükûmeti, yine bu ülke tarihinin en büyük kaynak aktarımını -kamudan özele- da yapmaktadır. Bu anlamda, sadece miktar artışı değildir söz konusu olan. Yapısal bir değişikliğe de imza atmıştır, AKP. Sosyal güvenlik kurumlarının bu alandaki en temel özelliği, -hizmet üretmesi engellenerek, hizmet ve mal satın alma yolu ile kaynak aktarmaya zorunlu kılınma- bu ülkenin sağlıktan sorumlu en temel kurumu, Sağlık Bakanlığı'na da "bulaştırılmıştır". 2005 öncesi, çok az bir paya sahip olan dışarıdan hizmet (ve mal) satın alma, 2005 ve 2006'da yüzde 30'u geçmiştir (Sağlık Bakanlığı, 2005b). Kaynak aktarımı, salt sağlık alanına özgü değildir. Bütçenin geneline bakıldığında, 2004-2005 arasında artan harcama kalemlerindeki ilk sıranın yüzde 27'lik bir artışla, "mal ve hizmet alımları" kaleminde olduğu görülür. Böylelikle, 2005 yılında (Kasım ayı sonu) aktarılan kaynak miktarı, 14.4 milyar YTL'yi bulmuştur (Tepav, 2005).

8.

Bir kriter de, sağlığa ayrılan kamusal paranın, hizmeti üretmeye yönelik olarak harcanıp harcanmadığıdır. Hizmet üretmeye yönelik harcamanın anlamı ise, kamu sağlık yatırımlarının artması gereğidir. Özellikle, Sağlık Bakanlığının yatırımlarının artması

beklenir. Bakalım: 2000'de yüzde 6.6 olan Sağlık Bakanlığı yatırımlarının, Sağlık Bakanlığı bütçesi içindeki payı 2001'de yüzde 3.2, 2002'de 3.6, 2003'te yüzde 4.1 ve 2004'te yüzde 5.6 olmuştur. Yani hemen hiç sağlık yatırımı yapılmadı demek, abartma olmaz. Üstelik gerçekleşen rakamlar, bu bütçe ödeneklerinin de altındadır. Örneğin, 2004'te yüzde 5.6 olarak görülen yatırım rakamının, sadece 2/3'ü gerçekleştirilmiştir (DPT, 2005). Yeni yatırım yap(a)mayan, ama bu alana daha fazla para akıtan bir hükûmet; sağlığı kamusal bir hizmet olmaktan çıkararak, kamudan finanse edilen bir özel hizmete dönüştürme aracı(sı)...

9.

Ama, hükûmet yetkilileri, vatandaşın tüm kamu sağlık kurumlarından, özel hastane ve polikliniklerden, özel eczanelerden yararlanabilmelerini sağladıkları ve bundan vatandaşın memnun olduğunu söyleyerek, övünmektedirler. "Olsun, vatandaş memnun ya, size ne kaynak akıtıldığından" demektedirler. Doğrusu, vatandaş, hizmete ulaşmada sağlanan kolaylıklardan şimdilik, memnun görünmektedir. Hükûmet, bir yanı ile tüm kamu sağlık kurumlarını tüm kesimlere açarak, diğer yandan "performans" uygulaması ile sağlık çalışanlarını -daha çok da hekimleri- motive ederek, sağlık kurumlarına başvuru sayısını artırmıştır. Örneğin, Sağlık Bakanlığı hastanelerinde poliklinik sayısı 2002'den 2004'e yüzde 27, yatan hasta sayısı ise yüzde 20 artmıştır. Aynı sürede, sağlık ocaklarında yapılan poliklinik sayısı da, yüzde 25 oranında artmıştır (2002'de yüzde 17 olan sevk oranı, 2003'te yüzde 22'ye fırlamıştır). Bu artışın, sorun çözmeye ne kadar yansıdığına ilişkin pek bilgi olmamakla birlikte, -tekrar başvuruları da bir yana bırakırsak- kamu sağlık kurumlarından yararlanma sayısında ciddi bir yükselme söz konusudur

(Sağlık Bakanlığı 2005a; Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2005).

10.

Ancak, aynı “başarı”, koruyucu hizmetler için geçerli değildir. Örneğin, Difteri-Boğmaca-Tetanoz aşılama oranı 2002’de yüzde 78’den 68’e gerilemiş, ancak 2004’te yüzde 85’i bulmuştur. Ancak, hâlen Doğu ve Güneydoğu ile diğer bölgeler arasında ciddi bir eşitsizlik sürmektedir. Kızamık aşılama oranı, 2002-2004 arasında gerilemiştir. BCG aşılama oranı, hâlen 2001’deki düzeyin altındadır. Bebek izlemi, önce gerilemiş, sonra artmış görünmektedir (Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2005). Parasal bir değerlendirme yaparsak; koruyucu sağlık hizmetlerinin toplam sağlık harcamaları içindeki payının, son 5 yılda yüzde 5’den 2.6’ya düştüğünü görebiliriz. Başka bir deyişle, 1999’da 5 dolar olan, kişi başına koruyucu sağlık harcaması, 2004’te 4.8 dolara gerilemiştir (Tepav, 2005). Bunun anlamı, dün belediyelere “ihale” edilen kolera skandalının, bugün yaşanan “kuş gribi trajedisi”nin, yarın başka görüntülerle, kaçınılmaz olarak yaşanabileceği gerçeğidir.

11.

Sağlık çalışanları -çoğunlukla-, giderek olumsuzlaşan çalışma ve yaşam koşulları karşısında, kendilerine sunulan “performans” uygulamasını, çok sorgulamadan benimsemiş görünmektedir. Aslında hak ettikleri bir parayı, ama kaynağını yeterince önemsemekten alman, yaşam standartlarını bir anda etkilemiştir. Özü itibarıyla, “eşitsizlikçi” bir müdahale olan “performans” uygulaması, kamusal (ve de özellikle emeği ile geçinenlerin birikmiş) kaynaklar(ın)a el koymanın meşrulaştırılmasıdır. Hekim-hemşire arasında 25 kattan fazla, hekim-hekim arasında 10 kattan fazla farklarda

yapılan ödemelerin adaletsizliği bir yana (SES İzmir Şube, 2005), sınırlı kamusal kaynaklara aşırı yüklenme ile gerçekçi olmayan bu uygulama, bizzat AKP Hükûmeti’nin politikasının iflâsı ile sonlamıştır. 2006 yılı bütçe tartışmaları sürecinde “tahsil edilemeyecek alacaklar” başlıklı 31. maddeye eklenen bir hükümle, sosyal güvenlik kurumlarının (ve de yeşil karttan kaynaklanan) kamu sağlık kurumlarına olan borçları (yaklaşık 3.5 katrilyon TL) silinmiştir.

12.

Gerçi, hükûmet, bu alandaki hesapsız gidişi konusunda kendisini uyararak IMF’ye 24 Kasım 2004 tarihli bir niyet mektubu göndermiş ve bu yaptıklarının “sinyalini” o mektupta vermiştir.

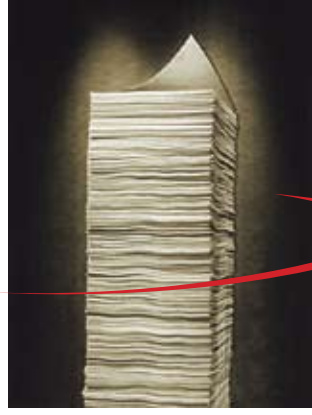
13.

Bu bağlamda, AKP Hükûmetinin sağlık alanındaki övünmesi, “yağı bol bulan Arabın, yağı nereye süreceğini bilememesi gibi” bir övünmedir. Kamu sosyal güvenlik kurumlarının kaynaklarını zorlayarak ve SSK’ya el koyarak, kamu sağlık harcamalarını, o tarihe kadar görülmemiş bir oranda artıran AKP Hükûmeti, bu parayı yatırıma yönlendirmeyerek, kamusal sağlık hizmetlerini geliştirmeyen, aksine çökertmeyi sürdüren bir tercihte bulunmuştur. Burada oluş(turul)an boşluğu, hizmet (ve mal) satın alma ile doldurma tercihi, AKP’nin kamudan öze inanılmaz boyutta bir kaynak aktarmanın yolu olmuştur. Bu kaynak aktarma “operasyonu”nun önündeki görüntü, “performans” ve “her sağlık kurumunun, daha çok hasta bakması” zorlaması ile şişirilmiş bir poliklinik hizmeti patlamasıdır. Ancak, zorlama ve hesapsızlık, AKP Hükûmetini, iflâs noktasına getirmiştir. Ya, bizzat zorladığı sosyal güvenlik kurumlarının iflâsını tercih edecekti, ya da zaten

şimdiden vazgeçtiği kamu sağlık hizmetlerini üreten sağlık kurumlarının çöküşünün hızlanmasını... İkincisini seçti, AKP. Giderek, hizmet üretmekte -bırakın performans dağıtmayı- hatta, ücret ödemekte zorlanmakla karşı karşıya bıraktığı kamu sağlık kurumları yerine, özel sağlık kurumlarından hizmet satın almayla bir süre daha idare edeceğini düşünüyorlardır. Önümüzdeki dönem, vatandaş açısından, kısmen hoşnut olduğu yalancı bir dönemin bitişi, sun’i olarak şişirilmiş sağlık pazarının maliyetini daha fazla üstlenmesi şeklinde yaşanacaktır. Sosyal güvenlik kurumları, her ne kadar şimdilik paralarını kurtarmış görünse de, artık kamu sağlık kurumlarından hizmet alan üyelerinin şikâyetleri ile daha fazla bunalacaklardır. Sağlık çalışanları ise, kaynağını yeterince sorgulamadan ellerine geçen “tatlı paraları”, hoş -olmayan- bir anı olarak yad edecekleri, verecekleri hizmetin niteliğinin giderek kötüleşeceği bir sürece girmektedirler. Bu, tüm uyarıları göz ardı ederek, kendisinden önceki hükûmetlerin bir türlü cesaret edemeyip de, ağır ağır yaptığı “karşı-reformlar”ı hesapsızca/pervasızca uygulayan AKP Hükûmetinin sağlık politikasının iflâsıdır!

Kaynaklar

- DPT (2005), Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, 2005, www.dpt.gov.tr
- Dünya Bankası (2003), Türkiye Sağlık Sektörü Reformu, Dünya Bankası dokümanı.
- Emil, F. ve H.Yılmaz (2005), Kamu Eğitim ve Sağlık Harcamaları, Tepav 2005 içinde.
- Sağlık Bakanlığı (2004), Ulusal Sağlık Hesapları-2000.
- Sağlık Bakanlığı (2005a), Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Yıllığı-2004, www.saglik.gov.tr
- Sağlık Bakanlığı (2005b), Sağlık Bakanının 2006 Bütçe Konuşması.
- SES İzmir Şube (2005), Performans Sağlık Çalışanlarına Ne Getiriyor, broşür, SES İzmir Şube.
- Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yıllığı (2005), Temel Sağlık Hizmetleri Yıllığı-2004, www.saglik.gov.tr
- Tepav (2005), Mali İzleme Raporu-Aralık 2005, www.tepav.org.tr

ESNEKLİK / EĞRETİLEŞME: ENFORMELLEŞME*

RECEP KAPAR

Yrd. Doç. Dr. Muğla Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

Enformel istihdamın küreselleşme sürecinde yapılmış sermaye birikim tercihinin bağlı olarak ortaya çıktığı ve yaygınlaştığı belirtilmektedir. Bu yönüyle sermaye birikim sürecinde enformel istihdam önemli bir unsur hâline gelmiştir.³⁵

Bilgi, iletişim teknolojileri ve küresel rekabet bağlamında üretim sürecinde ve istihdam ilişkisinde, esneklik ve enformelleşme artmaktadır. Her geçen gün daha fazla işletme resmî olarak bildirilmiş büyük bir işyerinde düzenli ve tam zamanlı istihdamı azaltma yöntemlerini yaşama geçirmektedir. Üretim sürecini parçalara ayırmakta ve daha fazla esneklik ve uzmanlık gerektiren üretim birimlerini baştan tasarlayarak çalışmayı yeniden örgütlemektedir. Bu süreçte birçok iş yasal ve toplu sözleşme sisteminin dışına çıkartılarak, enformel ekonomik yapı içinde gerçekleştirilir hâle getirilmektedir.³⁶ Yoksul veya gelişmekte olan ülkeler çerçevesinde enformel ekonomi tartışmalarının geçmişi 1960'lı yıllara kadar uzanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise bu tartışmalar üretimin esneklik, uzmanlık ve küçük ölçekte yeniden örgütlendiği 1980'li yıllarda

belirginlik kazanmıştır.³⁷

Geçmişte, standartlaştırılmış kitlesel üretimin büyük işletmeler içerisinde gerçekleştirilmesi ve kurumsallaşmasına bağlı olarak, bu işletmelerde çalışanlar düzenli istihdam temelinde sosyal koruma, işletme yardımları ve iş hukukunun koruyucu çerçevesi içinde yer bulabiliyordu. Ancak, standart istihdam ilişkisinin zayıflaması karşılığında standart dışı esnek ve eğreti işlerin yaygınlaşması, bu işlerde çalışanların nasıl korunacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde enformelleşmeye koşut olarak, gelişmiş ülkelerde de eğreti ve çalışana yeterli veya hiç koruma sağlamayan işlerin yapılaşmaya başladığı görülmektedir.

Bu süreçte gelişmiş ülkelerde; (i) kurumsal işletmelerde kısmi süreli istihdam, (ii) kurumsal işletmelerde geçici istihdam, (iii) başka çalışanı olmayan kendi hesabına çalışma, (iv) işletmeler arasında taşeron çalışma, (v) eve iş vermeyi de içeren, dışarıya iş verme biçimleri, (vi) çok kötü koşullarda (sweatshop) çalışma, (vii) günlük çalışma gibi esnek istihdam bi-

çimlerinin varlığı ve boyutu enformel istihdamın genişlemesi ile yakından ilgilidir.³⁸

Her ülkede, her koşul altında esnek istihdam biçimlerinin tümünün enformel bir nitelik taşıdığını söylemek olanaklı değildir. Ancak, söz konusu esnek istihdam biçimleri gerçekte işgücü piyasasında eğreti işleri artırmaya, enformelleşmeyi desteklemeye ve genişletmeye yönelik güçlü bir potansiyeli barındırmaktadır. Gelişmiş ülkelerde, bazı esnek istihdam biçimlerinin iş ve sosyal koruma hukuku kapsamına alma çabaları açıkça görülürken; günlük çalışma, taşeronla bağlı çalışma, istihdam büroları aracılığıyla çalışma gibi eğreti çalışma ilişkileri çoğu durumda iş ve sosyal koruma yasaları tarafından kapsamamakta, enformel olarak kalmaktadır.³⁹

Gelişmiş ülkelerde özellikle esnek ve standart olmayan eğreti çalışma biçimlerin yaygınlaştığı görülmektedir. Bu işlerde çalışanlar sosyal korumaya, iş hukuku düzenlemelerine ve yardımlara erişimde önemli güçlüklerle karşı karşıya kalmaktadır. Bir başka deyişle, eğreti işlerde çalışanlar özellikle geliş-

³⁵ Erdut, Enformel.

³⁶ ILO, Decent, s. 2.

³⁷ ILO, Women and Men in the Informal Economy: A Statistical Picture, International Labour Office, Employment Sector, Geneva, 2002, s. 10.

³⁸ ILO, Women, s. 26.

³⁹ ILO, Decent, s. 2.

* Teknik bir aksaklık nedeniyle Haziran 2006 sayısındaki "Kayıtdışı İstihdam" dosyamızda 46-52 numaralı sayfalarda yer alan "Gelişmiş Ülkelerde Enformel İstihdamın Boyutları" adlı yazının son kısmı eksik basılmıştır. Bu nedenle söz konusu çalışmanın basılmayan kısmını bu sayıda yayınlıyoruz.

mekte olan ülkelerdeki enformel çalışanlar gibi koruyucu ve güvenlik sağlayıcı çoğu sosyal politika düzenlemesi tarafından kapsanmamaktadır. Eğreti işlerde çalışanların sayısı gelişmiş ülkelerde önemli bir düzeye ulaşmış ve artmayı da sürdürmektedir.⁴⁰

Esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaşmasına bağlı olarak, 1998 yılına ilişkin yapılan bir tahminde, AB ülkelerinde esnek istihdamın toplam istihdamın yaklaşık yüzde 30'unu oluşturduğu söylenmektedir. ABD'de ise bu oran yüzde 25 dolayındadır. Tüm hesaplama ve veri toplama çabalarına rağmen, bugün gelişmiş ülkelerde güncel ve karşılaştırmaya olanak veren ayrıntılı esnek çalışma ve enformel çalışma verilerini elde etmek güç görünmektedir. Esnek çalışma biçimlerinin tam olarak ne düzeyde olduğu bilinmediği gibi, bunların enformelleştirme niteliği sadece gözlenebilmektedir.⁴¹

Üretim sürecinin yeni örgütlenme biçimleri ile istihdam koşullarının devlet ve toplu iş ilişkileri tarafından daha az düzenlenmesi bildirilmemiş istihdamın artışına yol açmaktadır. İş ve sosyal güvenlik hukuku içerisinde yeni çalışma biçimlerine ilişkin koruyucu ve kapsayıcı düzenlemelerin tam olarak gerçekleştirilmekten kaçınılması, bildirilmemiş veya enformel istihdam eğilimlerini güçlendiren bir başka etmendir.⁴²

Diğer yandan, işgücü piyasası güvencesizliğinin artan boyutları enformelleşmeye destek olmaktadır. Artan işsizlik, insanca yaşamaya olanak sağlayan işlerin azlığı, işgücü piyasasındaki esneklikler, işgücü arasındaki rekabet, iş hukukunun ve sosyal koruma sisteminin yeterli olmayan düzenlemeleri ile bir araya gelince, ister geliştirmek ister gelişmiş ülkede yaşasın çok sayıda insan, her ne koşulda olursa olsun buldukları işlerde çalışmaya razı olmak zorunda bırakılmaktadır. Bu noktada

işverenlerin çalışanların istihdamını bildirmeyerek vergi/sosyal güvenlik yüklerinden ve yasaların yükümlülüklerinden kurtulma seçenekleri güçlü bir biçimde yaşama geçmektedir. Bu bağlamda gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi, bu ülkelerde de uygun işlerin eksikliği insanları enformel ekonomide iş aramaya ve çalışmaya itmektedir. *Çoğu insan için enformel ekonomide çalışmak yaşamda kalmak için önemli ve zorunlu bir seçenek olarak belirmektedir.*⁴³

Gelişmekte olan ülkelere Dünya Bankası, gelişmiş ülkelere de OECD enformel istihdamı önlemek için işgücü piyasasında "katılık" yaratan düzenlemelerin kaldırılmasını veya azaltılmasını, aynı zamanda esnekliğin geliştirilmesini önermektedir. Bu yaklaşıma göre, enformel istihdamın nedeni işgücü piyasasındaki devletin ve toplu iş ilişkilerinin çalışanları koruyucu müdahaleleridir.

İtalya'da olduğu gibi esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik hükümet girişimleri enformelleşmenin önüne geçmede yararlı olmamaktadır. Bir başka deyişle işgücü piyasasında devletin çalışanları koruyucu önlemleri azaltarak, işverenlerin esneklik istemlerini yerine getirmesi enformelleşmeyi engellememiştir. Bu durum enformel ekonomiyi daraltmak için en iyi yolun işgücü piyasasındaki esnekliğin artırılması olacağı yönündeki görüşlere karşı yapılan eleştirilerin haklılığını güçlendirmiştir.⁴⁴

Vergi ve sosyal güvenlik yüklerinde azalmayı sağlayan önlemler de enformelleşmenin önüne geçmede işe yaramamıştır. Aksine enformelleşmeyi pekiştirmiş, işverenlerde bu yüklerin sürekli olarak azaltılacağına dair geleceğe yönelik beklentiler doğmasına yol açmıştır.⁴⁵

İspanya'da benzer biçimde üre-

tim sürecindeki yenilikler ve işgücü piyasasını liberalleştirme girişimleri, enformel istihdamı arttırma yönünde etkide bulunmaktadır. Söz konusu yenilik ve girişimler, işgücü piyasasında ve istihdam ilişkisinde daha yüksek düzeyde güvencesizliğe ve güvencesizlik karşısında koruma sağlayan iş ve sosyal güvenlik hukuku sistemi dışında kalmaya neden olmaktadır. Geçici istihdamın çok sayıda "yaratıcı" biçimi, taşeron ve dışarıya iş verme seçenekleri, tam zamanlı işlerde kısmi süreli çalışma sözleşmelerinin düzenlenmesi gibi liberal nitelikli esneklik girişimleri işgücü piyasasında açıkça eğretileşmeyi pekiştirmektedir.⁴⁶

Sonuç olarak, enformelleşmenin işgücü piyasasındaki "katılıkların" sonucunda ortaya çıkmadığını, aksine işgücü piyasasındaki esnekliğin bir unsuru, parçası olduğunu daha etkili bir biçimde belirtmek gerekmektedir. İşgücü piyasasında enformelleşmeyi engellenmek için, *çalışanları ve toplumu piyasanın işleyişinden ve işletmenin gücünden korumayı amaçlayan, devlet müdahalesi ve toplu iş ilişkileri yoluyla oluşturulan kural ve düzenlemelerin terk edilmesini istemek, işgücü piyasasının işverenler ve işletmeler tarafından belirlenmiş kurallarla düzenlenmesini ve işlenmesini istemektan başka bir anlama gelmemektedir.*⁴⁷ Böylesi istemler gerçekte işgücü piyasasının ve çalışma ilişkisinin enformelleşmesini engellemek yerine, işgücü piyasasını ve istihdamı bütünüyle enformelleştirmeye yaramaktadır. Bu çerçevede kuralsızlaştırma çağrıları enformelleşme çağrıları olarak anlaşılmaktadır. Kuralsızlaştırma ile enformelleşme ekonomideki ve bağlı olarak işgücü piyasasındaki esnekliğin geliştiricisi ve ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir.⁴⁸

⁴⁶ EUROFOUND, "Country: Spain, Thematic feature - industrial relations and undeclared work", (<http://www.eurofound.eu.int/2004/06/tfeature/es0406209T.html>)

⁴⁷ Recep Kapar, Sosyal Korumanın İşgücü Piyasasına Etkisi, Birleşik Metal-İş Ya., İstanbul, 2005, s.38-43.

⁴⁸ Erdut, İşgücü, s. 29-31; Sassen, s.19.

⁴⁰ LO, Women, s. 26-31.

⁴¹ ILO, Women, s. 26.

⁴² Biletta-Meixner, s. 8.

⁴³ EUROFOUND, Germany.

⁴⁴ EUROFOUND, Italy.

⁴⁵ EUROFOUND, Italy.

10 Haziran Cumartesi

•TES-İŞ Konya Şube 8. Olağan Genel Kurulu yapıldı. Şube Başkanlığına Mehmet Solak, Şube Sekreterliğine Yusuf Karagöz, Şube Mali Sekreterliğine Ali Şenel, Şube Teşkilât Sekreterliğine Behçet Şenbilir ve Şube Eğitim Sekreterliğine Osman Tuncer Kut yeniden seçildiler.

13 Haziran Salı

•TES-İŞ İstanbul 4 Nolu Şube Yönetim Kurulu, Baştemsilci, Temsilci, Denetim ve Disiplin Kurulu üyelerini topladı. Toplantıda İSKİ Genel Müdürlüğü ile sürdürülen 12. Dönem İşletme Toplu İş Sözleşmesi görüşmelerinin geldiği nokta ve işverenin ücret teklifi hakkında bilgi verildi.

15 Haziran Perşembe

•35 Avrupa ülkesinden, 130 sendikaya üye, 2,5 milyon çalışanı temsil eden Avrupa Kimya, Maden ve Enerji İşçileri Federasyonu (EMCEF) Genel Kurulu İstanbul'da yapıldı. TES-İŞ'i Genel Kurul'da Genel Başkan Yardımcısı M. Murat Aytemiz temsil etti.

17 Haziran Cumartesi

•TES-İŞ Antalya Şube 8. Olağan Genel Kurulu yapıldı. Şube Başkanlığına H.Mevlüt Ünal, Şube Sekreterliğine Eşref Demiral, Şube Mali Sekreterliğine Kadir Kır, Şube Teşkilât Sekreterliğine Bayram Burunsuz ve Şube Eğitim Sekreterliğine Abdullah Kayser yeniden seçildiler.

23 Haziran Cuma

•TES-İŞ tarafından Konya ve Adapazarı'nda yaptırılacak Anadolu liselerine ilişkin protokol Millî Eğitim Bakanı Doç. Dr. Hüseyin Çelik, Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Tahir

Akyürek ile Sendika Genel Başkanı Mustafa Kumlu arasında Millî Eğitim Bakanlığı Başöğretmen Salonunda düzenlenen törenle imzalandı.

2 Temmuz Pazar

•TES-İŞ İstanbul 3 Nolu Şube 4. Olağan Genel Kurulu yapıldı. Şube Başkanlığına Hüseyin Ozil, Şube Sekreterliğine Hasan Ağırman, Şube Mali Sekreterliğine Hüseyin Polat, Şube Teşkilât Sekreterliğine M. Faik Aksoy ve Şube Eğitim Sekreterliğine Recep Demirci yeniden seçildiler.

8 Temmuz Cumartesi

•TES-İŞ Samsun Şube 8. Olağan Genel Kurulu yapıldı. Şube Başkanlığına İrfan Ünlü, Şube Sekreterliğine Şaban İnan, Şube Mali Sekreterliğine Suat Uçak, Şube Teşkilât Sekreterliğine Salih Öksüzler ve Şube Eğitim Sekreterliğine Nakif Yılmaz seçildiler.

9 Temmuz Pazar

•TES-İŞ Ankara-1 Nolu Şube Genel Kurulu yapıldı. Şube Başkanlığına Dural Karakoç, Şube Sekreterliğine Şefik Doğan, Şube Mali Sekreterliğine Orhan Candan, Şube Teşkilât Sekreterliğine Alp Arslan ve Şube Eğitim Sekreterliğine Arif Koç seçildiler.

15 Temmuz Cumartesi

•TES-İŞ Kütahya Şube 8.Olağan Genel Kurulu yapıldı. Şube Başkanlığına Eşref Erden, Şube Sekreterliğine Ramazan İlhan, Şube Mali Sekreterliğine Mehmet Tavalı, Şube Teşkilât Sekreterliğine Mustafa Memiş ve Şube Eğitim Sekreterliğine Ü. Mehmet Altınçekiç seçildiler.

16 Temmuz Pazar

•TES-İŞ İzmir-2 Nolu Şube Genel

Kurulu yapıldı. Şube Başkanlığına Hüseyin İnal, Şube Sekreterliğine Engin Güldük, Şube Mali Sekreterliğine Sebahattin Yeşiltepe, Şube Teşkilât Sekreterliğine Mahmut Akköse ve Şube Eğitim Sekreterliğine Ercan Kılıç yeniden seçildiler.

19 Temmuz Çarşamba

•İSKİ ve İGDAŞ'ta 6 bin işçiyi ilgilendiren yeni Toplu İş Sözleşmesi İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanı Kadir Topbaş ile TES-İŞ Sendikası Genel Başkanı ve TÜRK-İŞ Genel Sekreteri Mustafa Kumlu arasında imzalandı.

23 Temmuz Pazar

•TES-İŞ Erzurum Şube 8. Olağan Genel Kurulu yapıldı. Şube Başkanlığına İsmail Bingöl, Şube Sekreterliğine Şadi Toraman, Şube Mali Sekreterliğine Muharrem Demircan, Şube Teşkilât Sekreterliğine İsmail Arslan ve Şube Eğitim Sekreterliğine Necmettin Turhan seçildiler.

29 Temmuz Cumartesi

•TES-İŞ Adana-1 Nolu Şube 8. Olağan Genel Kurulu yapıldı. Şube Başkanlığına Mustafa Öğüt, Şube Sekreterliğine Osman Güngör, Şube Mali Sekreterliğine Fahri Metin, Şube Teşkilât Sekreterliğine Muharrem Akkaya ve Şube Eğitim Sekreterliğine Fatih Aydın Kayhan seçildiler.

•TES-İŞ Sendikası Genel Başkanı Mustafa Kumlu, "aldığımız ücrete herkes imreniyor ama bizler bile açlık sınırındayız" dedi.

•Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 15 Nisan-30 Haziran 2006 arasında yaklaşık 8 bin 565 işyerinin kapandığını, 11 bin 104 kişinin işin-

den olduğunu açıkladı.

31 Temmuz Pazartesi

•TÜRK-İŞ'in 54. kuruluş yılı dolayısıyla yapılan açıklamada, "Mücadelemizi yoğunlaştırarak sürdüreceğiz, haklarımıza sahip çıkacağız" denildi.

5 Ağustos Cumartesi

•TES-İŞ Eskişehir Şube 8.Olağan Genel Kurulu yapıldı. Şube Başkanlığına Ünal Dar, Şube Sekreterliğine Nebil Fındıklı, Şube Mali Sekreterliğine Ali Kart, Şube Teşkilât Sekreterliğine Sabri Dural ve Şube Eğitim Sekreterliğine Eyüp Sabri Tiftikçi seçildiler.

8 Ağustos Salı

•Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu, sosyal güvenlik açığının yıl sonunda 21,2 milyar YTL'yi bulabileceğini söyledi.

12 Ağustos Cumartesi

•TES-İŞ Zonguldak Şube 8.Olağan Genel Kurulu yapıldı. Şube Başkanlığına Ahmet Hasanefendioğlu, Şube Sekreterliğine Mehmet Baş, Şube Mali Sekreterliğine Burhan Göktaş, Şube Teşkilât Sekreterliğine Raşit Koçoğlu ve Şube Eğitim Sekreterliğine Murat Saraçbaşı seçildiler.

13 Ağustos Pazar

•Hükümet ile TÜRK-İŞ arasında yürütülen, geçici işçilere kadro imkânı sağlayacak çalışmaların son aşamaya geldiği açıklandı.

26 Ağustos Cumartesi

•TES-İŞ Isparta Şube 8. Olağan Genel Kurulu yapıldı. Şube Başkanlığına Mustafa Kaya, Şube Sekreterliğine Yakup Yalçın, Şube Mali Sekreterliğine Ahmet Karşahin, Şube Teşkilât Sekreterliğine Yaşar Çankaya ve Şube Eğitim Sekreterliğine Kazım Çelik seçildiler.

•Özelleştirme İdaresi Başkanlığının, 20 Elektrik Dağıtım bölgesinin

özeleştirilmesi sürecini başlatmak için Özelleştirme Yüksek Kurulu'ndan karar çıkartmayı plânladığı açıklandı.

28 Ağustos Pazartesi

•Özelleştirme sonucu başka kurum ve kuruluşlarda kadrosuz olarak çalışmak zorunda kalan işçilerin TÜRK-İŞ Genel Merkezi önünde bir gösteri düzenledikleri ve kendilerine de kadro verilmesini istedikleri bildirildi.

30 Ağustos, Çarşamba

•TÜRK-İŞ ile Kızılay Derneğinin, İsrail saldırıları yüzünden çok zor günler geçiren Filistinli ve Lübnanlı çocuklara 100 bin okul çantası göndereceği açıklandı. Ayrıca TÜRK-İŞ'in Filistin ve Lübnan'a iletmek üzere Kızılay'a 200 bin YTL bağışta bulunduğu öğrenildi.

31 Ağustos Perşembe

•TES-İŞ, Filistin ve Lübnanlı öğrencilere iletmek üzere 100 bin YTL'yi Kızılay Genel Başkanlığına iletti.

02 Eylül Cumartesi

•TES-İŞ Soma Şube 8. Olağan Genel Kurulu yapıldı. Şube Başkanlığına C.Tayyar Güzel, Şube Sekreterliğine Atila Akarsu, Şube Mali Sekreterliğine Bedri Demiraslan, Şube Teşkilât Sekreterliğine Kamuran Yüce ve Şube Eğitim Sekreterliğine Ahmet Yaman yeniden seçildiler.

09 Eylül Cumartesi

•TES-İŞ Trabzon Şube 8. Olağan Genel Kurulu yapıldı. Şube Başkanlığına Cengizhan Gündoğdu, Şube Sekreterliğine Yılmaz Kolbaş, Şube Mali Sekreterliğine Şükrü Kurt, Şube Teşkilât Sekreterliğine Ayhan Saka ve Şube Eğitim Sekreterliğine Münip Koç seçildiler.

10 Eylül Pazar

•TES-İŞ Diyarbakır-1 Nolu Şube 8. Olağan Genel Kurulu yapıldı. Şube Başkanlığına Ali Öncü, Şube Sekreter-

liğine Hasan Buluç, Şube Mali Sekreterliğine Ramazan Atan, Şube Teşkilât Sekreterliğine Metin Özgan ve Şube Eğitim Sekreterliğine Hüseyin Pınar seçildiler.

•TES-İŞ Ankara-2 Nolu Şube 8. Olağan Genel Kurulu yapıldı. Şube Başkanlığına Mehmet Kılınç, Şube Sekreterliğine Recep Dursun, Şube Mali Sekreterliğine Metin Durdu, Şube Teşkilât Sekreterliğine Haydar İş ve Şube Eğitim Sekreterliğine Fatih Tülek seçildiler.

16 Eylül Cumartesi

•TES-İŞ Bursa Şube 8. Olağan Genel Kurulu yapıldı. Şube Başkanlığına Necati İçöz, Şube Sekreterliğine Turgay Özler, Şube Mali Sekreterliğine Zafer Şengün, Şube Teşkilât Sekreterliğine Fehmi Durak ve Şube Eğitim Sekreterliğine Erol Alkan seçildiler.

17 Eylül Pazar

•TES-İŞ Balıkesir Şube 8.Olağan Genel Kurulu yapıldı. Şube Başkanlığına Ferudun Yükselir, Şube Sekreterliğine Necdet Özbay Şube Mali Sekreterliğine Bekir Aydın, Şube Teşkilât Sekreterliğine Sertip Kartal ve Şube Eğitim Sekreterliğine Nazmi Tekin seçildiler.

•TES-İŞ İzmir 1 Nolu Şube 8.Olağan Genel Kurulu yapıldı. Şube Başkanlığına Seydi Önder, Şube Sekreterliğine Hüdayi Terzi, Şube Mali Sekreterliğine Şakir Ölmez, Şube Teşkilât Sekreterliğine İbrahim Saim ve Şube Eğitim Sekreterliğine Turhan Neşeli seçildiler.

•TES-İŞ Sendikası Genel Başkanı Mustafa Kumlu, yaptığı açıklamada "Hükümetten beklentimiz, AB uyum sürecinde çalışma yasalarının da demokratikleşmesidir" dedi.

19 Eylül Salı

•TÜRK-İŞ/Filistin-Lübnan İşçi ve Halkı ile Dayanışma Komitesinin düzenlediği Konferans TÜRK-İŞ Genel

Merkezinde toplandı.

•İşsizlere işsizlik maaşı verilmek üzere kurulan İş-Kur'un, topladığı paranın sadece yüzde 5'ini işsize dağıttığı açıklandı.

21 Eylül Perşembe

•TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, konfederasyon genel merkezinde toplandı.

24 Eylül, Pazar

•Türkiye'de artık iş bulmaktan umudunu kestiği için iş aramayan, bu nedenle resmi istatistiklerin "işsiz" saymadığı 623 bin kişinin yüzde 39.8 ini 14-25 yaş arasındaki gençlerin oluşturduğu belirlendi.

03 Ekim Salı

•TÜRK-İŞ ile Finlandiya İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun ortaklaşa düzenlediği "AB Müzakere Sürecinde Avrupa Sosyal Modeli ve Sendikal Haklar Uluslar arası Sempozyumu" Ankara'da yapıldı.

09 Ekim Pazartesi

•TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç'ın Fransa'nın Ulusal Meclis'te görüşeceği Ermeni soykırımını suç sayan tasarının görüşülmesine ilişkin olarak yaptığı açıklamada, ETUC ve ICFTU Konfederasyonları nezdinde Fransa'nın bu tutumunu kınadığı bildirildi.

10 Ekim Salı

•Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) verilerine göre, 2005 yılında toplam 60 bin 355 kişinin yurt dışına gittiği bunlardan 19 bin 540'ının Rusya'da çalıştığı öğrenildi.

12 Ekim Perşembe

•Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu, Maliye Bakanlığı, Sanayi Bakanlığı ve DPT ile "İşgücü ve İstihdam Reformları" üzerinde ça-

lışma başlattıklarını söyledi.

14 Ekim Cumartesi

• SSK'nın TUBİTAK ile sağlık karnesi yerine geçecek Akıllı Kart projesini başlattığı açıklandı.

15 Ekim Pazar

• Vergi iadesinin kaldırılmamasını isteyen TİSK asgarî geçim indiriminin herkese uygulanmasını istedi.

16 Ekim Pazartesi

• MPM'nin 2005 yılının işçi-işveren, iş kadını ve iş adamlarını belirlediği açıklandı.

18 Ekim Çarşamba

• OECD tarafından hazırlanan Türkiye Raporunda, kıdem tazminatı ile işsizlik sigortasının yer değiştirmesinin önerildiği kaydedildi.

19 Ekim Perşembe

• TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, Brüksel'de yapılan ETUC İcra Kurulu toplantısında yaptığı konuşmada, Fransız Parlamentosunda kabul edilen sözde Ermeni soykırımının reddine ceza öngören yasanın kabul edilemez olduğunu ve derhal etkisiz hâle getirilmesi gerektiğini söyledi.

• İşçi sendika ve konfederasyonlarının yönetim, denetim ve disiplin kurullarına seçilebilmek için gerekli olan 10 yıl çalışma şartını kaldıran yasa tasarısının Meclis Çalışma Komisyonu'nda kabul edildiği bildirildi.

20 Ekim, Cuma

• TES-İŞ Sendikası, Başkent, Sakarya ve Anadolu Yakası Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin yüzde yüz oranındaki hissesinin blok satışının iptali için dava açtı.

21 Ekim Cumartesi

• TİED tarafından yapılan araş-

tırmada, 1986 yılında 22.30 dolara karşılık gelen sosyal yardım zammı ödemesinin, 2006 yılında 3.13 dolara gerilediği tespit edildi.

23 Ekim Pazartesi

•TÜRK-İŞ tarafından yapılan bir ankette, sendikacıların yüzde 75.04'ünün Türkiye'nin AB'ye üyeliğini istediğinin tespit edildiği bildirildi.

25 Ekim Çarşamba

•TÜRK-İŞ tarafından bağlı sendikalara gönderilen genelgede, 31.12.2006 tarihinde sona erecek olan kamu işyerlerindeki toplu sözleşme görüşmeleri için hazırlıklara başlanması, grev yasağı olmayan işyerlerinde çoğunluk tespiti için 15 Kasımdan itibaren, grev yasağı kapsamında olan işyerlerinde de çoğunluk tespiti için Aralık sonuna kadar başvuruların yapılması istendi.

•TÜRK-İŞ Genel Başkanı Kılıç, asgarî ücretin en düşük devlet memurunun maaş seviyesine getirilmesini istedi.

30 Ekim Pazartesi

•TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı Enis Bağdadioğlu, Türkiye'de asgari ücretle çalışanlara ilişkin resmi bir verinin bulunmadığını, ancak sigorta kayıtlarına göre 3 milyon civarında işçinin asgari ücretle çalıştığının tahmin edildiğini söyledi.

31 Ekim,Salı

•Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu, Aralık 2002-Temmuz 2006 arasında enflasyonun yüzde 46.17 oranında arttığını, buna karşılık SSK'lı emekli aylıklarının yüzde 85.55 ve Bağ-Kur emekli aylıklarının da ortalama yüzde 138 oranında yükseldiğini söyledi.